

ISSN: 2587-1919

E-ISSN: 2619-953X

DOĞU ASYA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of East Asian Studies in Türkiye

Yıl/Year/5
Sayı/Issue/9

Uluslararası hakemli dergi yılda iki sayı yayımlanır
International peer reviewed journal, Biannual

Bahar/ Spring 2022

DAAD Bahar/Spring 2022

DAAD

ISSN: 2587-1919

E-ISSN: 2619-953X

Doğu Asya Araştırmaları Dergisi
Journal of East Asian Studies in Türkiye
土耳其东亚研究学刊

Bahar/Spring 2022

Uluslararası Hakemli Dergi
International Peer Reviewed Journal

Yılda iki sayı yayımlanır/Biannual

Ankara-Türkiye

Doğu Asya Araştırmaları Dergisi

Yıl/Year/5
Sayı/Issue/9
Ocak 2022

ISSN: 2587-1919

E-ISSN: 2619-953X

Kurucu/Founder

Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

Yayın Yönetmeni/Editor in Chief

Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

Bu Sayının Editörü

Dr. Öğr. Üyesi Haluk KARADAĞ

Yazı İşleri Müdürü/Editorial Assistant

Dr. Öğr. Üyesi Haluk KARADAĞ

İngilizce Editörü/English Editor

Dr. Emrah ŞAHİN

Dergi Sekreteryası/Sekretariat of the Journal

Emre KARTAL

Haberleşme adresi: İlk Yerleşim Mahallesi, 1936. Cadde, No.64/B16,
Yenimahalle, Ankara, Türkiye.

E-Posta: abdurreresit.karuk@hbv.edu.tr halukkaradag@gmail.com,

Doğu Asya Araştırmaları Uluslararası hakemli bir dergidir. Altı ayda bir yayımlanır.
*Dergide yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar yayıncının izni
olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz. Yazıların
yayımlanıp, yayımlanmamasından yayın kurulu sorumludur.*

Yayın-Editörler Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Abdürreşit Celil KARLUK

Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR

Prof. Dr. Mahmut Ertan GÖKMEN

Dr. Öğr. Üyesi Haluk KARADAĞ

Danışma Kurulu /Advisor Board

Prof. Dr. Ablet Kamalov (Turan Üniversitesi, Kazakistan)

Prof. Dr. Chong Jin Oh (Hankuk University of Foreign Studies,
Güney Kore)

Prof. Dr. İbrahim Maraş, (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Luo Shujie (Guangxi Üniversitesi, ÇHC)

Prof. Dr. Mehmet Akif Okur (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Misawa Nobuo (Tokyo Toyu University, Japonya)

Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Saadettin Gömeç (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Bülent GÜL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Zhang Mingxin (Minzu University of China, ÇHC)

Prof. Dr. Zhou Shaoqing (Chinese Social Science Academy)

Doç. Dr. Alessandra Cappeletti (Xian Jiaotong Liverpool
University, Çin)

Doç. Dr. Gürhan Kirilen (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Sezgin Kaya (Uludağ Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Işık Kuşçu Bonnenfant, (ODTÜ, Türkiye)

Dr. Anna Hayes (James Cook University, Avustralya)

Dr. Hidayet Sıddıkoğlu (Hiroshima University, Japonya)

Bu Sayının Hakemleri/Reviewers for This Volume

Prof. Dr. Mert Aktaş (Toros Üniversitesi)

Prof. Dr. Soyalp Tamçelik (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Altuğ Günal (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Burak Şakir Şeker (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Bülent Eşiyok (İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Doç. Dr. Hande Karadağ (MEF Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Çakar (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Sezgin Kaya (Bursa Uludağ Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Ak (Başkent Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Bülent Yılmaz (Milli Savunma Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Murat Demirel (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Sezgin Mercan (Başkent Üniversitesi)

Tarandığı İndeksler / Indexing

ASOS
indeks

International Institute of Organized Research (I2OR)

İçindekiler/Contents

Haluk KARADAĞ

Takdim/Editorial

Araştırma Makaleleri/Research Article

Meryem TEMİZ

Çin'in Hegemonik Düzeni ve Güney Çin Denizi Sorunu

China's Hegemonic Order And The South China Sea Dispute

1-22

Tayfun Tuncay TOSUN

Analysis of Chinese Economic Reforms Implemented After 1978 with Big Bang and Gradual Approaches

23-43

1978 Sonrası Uygulamaya Konan Çin Ekonomik Reformlarının Big Bang ve Kademeci Yaklaşımlarla Analizi

Erdem ATEŞ

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması Üzerine İktisadi Bir Değerlendirme

44-70

An Assessment of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement

Abdulkerim CİDAL

Japonya'Daki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Sendikal Olmayan İşçi Organizasyonları: Çoğulcu İstihdam İlişkisi Teorisi Perspektifinden Bir Değerlendirme

71-89

Non-Union Employee Organizations in Japanese Small To Medium Companies: An Analysis From The Perspective of Pluralist Employment Relationship Theory

Doruk AKYÜZ

Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve Japon-Amerikan Savaşı'nın Temellerinin Atılması

90-114

Japan in the First World War and Foundations of the Japanese-American War

Bölge Uzmanı ile Söyleşi / Interview with Regional Expert

Işık KUŞÇU BONNENFANT / *Konuşan:* Dilara ALKAN

115-121

Yayın Tanıtımı / Book Review

Beste A. JEONG: Contemporary History of South Korea - 60 Years

122-137

Yayın Şartları, İlkeleri ve Yazım Kuralları

138-144

TAKDİM

Değerli Okuyucular,

Türkiye’de disiplinler arası bakış ile Doğu Asya araştırmaları alanında (Çin/Japonya/Kore/Moğolistan/Tayvan kültürü, dil edebiyatı, siyasi tarihi, ekonomisi, sosyolojisi, felsefesi, inanç sistemleri, dış politikası, güvenlik ve etnik/azınlıklar sorunu vb.) yapılan akademik çalışmalarını bilim dünyasına ve kamuoyuna duyurmayı amaçlayan *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi* (DAAD), dokuzuncu sayısını sizlerin istifadesine sunmanın mutluluğunu yaşıyor.

DAAD, ülkemizdeki Doğu Asya araştırmaları alanında bilgi üreten bilim insanlarına akademik etkileşim alanı yaratmak, birikimlerini alan uzmanları ile paylaşmak, yeni nesil bölge uzmanlarının daha geniş donanım ile yetişmesine katkı sağlamak amacı ile çıktığı yola deneyimlerini zenginleştirerek devam etmektedir. Dergimize gönderilen yazılar, bölge uzmanı editörleri tarafından incelendikten sonra uzman hakemlere gönderilmek sureti ile ciddi hakemlik sürecinden geçirilmektedir. Bu sayımızda bazı makaleler hakemler tarafından reddedilmiş, bazı makalelerden ise yoğun düzeltme istenmiştir. Dokuzuncu sayımızda, yoğun hakem değerlendirmelerinden geçen sosyal bilimlerin farklı alanlarında birbirinden kıymetli beş araştırma makalesi, bir alan uzmanı ile yapılmış derinlemesine söyleşi ile bir kitap tanıtım yazısına yer vermiş bulunmaktayız.

DAAD editörler kurulu olarak bilimsel çalışmalarını dergimizde yayınlamak üzere gönderen, hakemlerin istek ve tavsiyelerini hassasiyetle yerine getiren tüm yazarlara teşekkür ederiz. Aynı zamanda makalelerin incelenerek değerlendirilmesi işini üstlenerek özenli eleştirileri ile değerlendirmeler yaparak makalelere değer katan kıymetli hakemlerimize, DAAD sekreteryasını titizlikle yürüten Emre KARTAL’a, teknik desteği sağlayan Derviş Ulaşhan ERASLAN’a teşekkür ederiz.

Dokuzuncu sayımızda yayımlanan bilimsel çalışmaların Türkçe okurlara ve akademiye mutlaka faydalı olacağı inancıyla yeni sayımızın bilim camiasına hayırlı olmasını diliyoruz. 2022 Güz sayısında buluşmak umudu ile.

Yayın/Editörler Kurulu adına
Dr. Öğr. Üyesi Haluk KARADAĞ
Bu Sayının Editörü

EDITORIAL

Dear Readers,

We are glad to announce of the ninth issue of Journal of East Asia Studies in Türkiye (JEAST), which aims to cover and analyze with a multidisciplinary approach a wide range of academic topics in East Asia studies, such as Chinese/Japanese/ Korean/Mongolian/Taiwanese cultures, languages and literatures, political histories, economies, sociologies, philosophies, belief systems, foreign policies, security, and ethnoreligious issues.

JEAST proceeds to create an academic interaction area for scientists who produce knowledge in the field of East Asian research in Türkiye, to share their knowledge with the experts in the field, and to contribute to the development of new generation regional experts with the extensive knowledge. The manuscripts on East Asia sent to JEASt are carefully evaluated first by field/area editors and then by reviewers in this issue, some articles have been rejected by the journal reviewer and, intense correction has been requested from some articles. In the ninth issue, we have included five valuable research articles, an in-depth interview conducted with a field expert, and a book review paper, which have undergone intensive peer review.

As the editorial board of the DAAD, we are thankful to all the authors who submitted their scientific studies to be published in our journal and meticulously accomplished the requests and recommendations of the journal reviewers. At the same time, we would like to thank our precious journal reviewers who undertake the task of reviewing and evaluating the articles and add value to the articles with their attentive criticism and evaluations, and Emre KARTAL who meticulously conducted the DAAD secretariat and as well as to Derviş Ulaşhan ERASLAN who provided the technical support.

We hope that the academic works presented in the ninth issue will provide tremendous benefit for the Turkish and international readers, and the scientific community. With the hope to meet you in the Fall issue of 2022.

On behalf of the Editorial Board
Dr. Haluk KARADAĞ

Çin'in Hegemonik Düzeni ve Güney Çin Denizi Sorunu

Meryem TEMİZ¹

Öz: Kadim Çin medeniyetinin fikir geleneğini oluşturan bu tarihsel hafızanın kökleri Tianxia sistemine uzanmaktadır. Tianxia, gökyüzünün altındaki her şey anlamına gelmektedir. Gökler tarafından bu hak Çin'e bahsedilmiştir ve Tianxia'nın meşruluğu mutlaklıdır. Tianxia sistemi, Cennetin Oğlu olarak adlandırılan Çinli bir imparatorun merkezde bulunduğu, hiyerarşik bir ilişki biçimidir. Dünya için evrensel bir sistem olarak tasnif edilen Tianxia, aynı zamanda, dünyanın tek bir çatı, içinde yaşayan insanların ise bir aile olarak algılandığı bir ütopyadır. Sistemin temel amacı, evrensel uyumun tesis edildiği, kuşatıcı bir dünya yaratmaktadır. Ancak burada asıl yaratılmak istenen evrensel insan, Çinileştirilmiş insan; dünya devleti ise sınırları olmayan emperyalist bir Çin imparatorluğudur.

Güney Çin Denizi, Tayvan, Filipinler, Malezya, Brunei, Singapur, Endonezya, Vietnam, Kamboçya ve Tayland tarafından çevrelenmiş; bölgesel ve küresel çapta önem arz eden bir deniz alanıdır. Yalnızca kara ve deniz anlaşmazlıklarına doğrudan dâhil olan kıyı devletleri için değil, ötesindeki devletler için de kritik bir öneme sahiptir. Güney Çin Denizi üzerinde başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere kıyıdaş devletlerin egemenlik ve çıkar çatışmaları mevcuttur. Çin Halk Cumhuriyeti, Tianxia sisteminin a priori kabulleri sayesinde, Güney Çin Denizi sorununda uluslararası hukuku ve kıyıdaş ülkelerin egemenlik haklarını hiçe sayan uygulamalarda bulunmakta bir beis görmemektedir.

Bu makalede, hegemonik bir düzen olan Tianxia sistemi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Güney Çin Denizi sorununa yaklaşımı bağlamında incelenmiştir. Türkçe ve İngilizce mevcut kaynaklar, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılarak toplanmış ve değerlendirilmiştir. Makalenin iki amacı vardır. Bunlardan ilki Çin'in yaratmak istediği hegemonik dünya düzenini evrenselleştirdiğini ve bunu Tianxia kavramını kullanarak yaptığını okuyucuya sunmaktır. İkincisi, Tianxia sisteminin Güney Çin Denizi sorununa yansımalarının incelenmesidir.

Anahtar Sözcükler: *Tianxia, Güney Çin Denizi Sorunu, Çin Halk Cumhuriyeti, hegemonya, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi.*

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, E-posta: temizmeryem3@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 1 Kasım 2021; Makale Kabul Tarihi: 29 Ocak 2022; ORCID: 0000-0001-6950-1389

Önerilen Atf: Temiz, M., (2022). Çin'in Hegemonik Düzeni ve Güney Çin Denizi Sorunu, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.1-22.

China's Hegemonic Order And The South China Sea Dispute

Abstract: The roots of this historical memory, which constitutes the tradition of ideas of ancient Chinese civilization, go back to the Tianxia system. Tianxia means everything under the sky. This right has been given to China by the Heavens, and Tianxia's legitimacy is absolute. The Tianxia system is a hierarchical form of relationship-centered around a Chinese emperor called the Son of Heaven. Seen as a universal system for the world, Tianxia is also a utopia in which the world is perceived as a single roof and the people living in it as a family. The main purpose of the system is to create an inclusive world in which universal harmony is established. However, the universal human being that is wanted to be created here is the Chinese human; the world state is an imperialist Chinese empire without borders.

The South China Sea is a semi-enclosed area of ocean and is surrounded by Taiwan, the Philippines, Malaysia, Brunei, Singapore, Indonesia, Vietnam, Cambodia, and Thailand. The SCS is a marine area of regional and dünya çapında importance. It is critical not only for coastal states directly involved in land and sea disputes, but also for states beyond. There are sovereignty and conflicts of interest of the riparian states, especially the People's Republic of China, on the South China Sea. Due to the a priori acceptance of the Tianxia system, the People's Republic of China has been implementing practices that disregard international law and the sovereign rights of riparian countries in the South China Sea issue.

In this article, China's hegemonic order and Tianxia system are examined in the context of the People's Republic of its approach to the South China Sea problem. The resources available in Turkish and English were collected and evaluated using the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. The article has two purposes. The first of these is to present the reader that China has universalized the hegemonic world order it wants to create and does this by using the concept of Tianxia. The second is to examine the reflection of the Tianxia system on the South China Sea Dispute

Keywords: *Tianxia, South China Sea Dispute, People's Republic of China, hegemony, 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea.*

Giriş

Makalenin amacı, kadim Çin uygarlığının ve yönetim erkinin nüvesini oluşturduğu varsayılan Tianxia Sisteminin, bir tür Çin hegemonik sistemi olduğunu ve bu değerler sisteminin, Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politika sorunlarından birini teşkil eden Güney Çin Denizi sorununu ele alışında kendisini gösterdiğini gözler önüne sermektir. İlgili makaleye yönelik yapılan araştırmanın ilk safhasında, Güney Çin Denizi sorunu ve Tianxia sistemine ilişkin Türkçe ve İngilizce mevcut kaynaklar, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi çerçevesinde toplanmış ve değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu dokümanlar, belirli program dâhilinde toplanmış, sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Belgelemiş anlatılar üzerinden nitel veri toplamaya olanak veren doküman analizi çerçevesinde, kronolojik bir sırayla Çin medeniyeti incelenmiştir. Ardından, Tianxia sisteminin özü, ortaya çıkışı ve geçmişten günümüze Çin yönetimleri üzerindeki yansımaları, Güney Çin Denizi Sorunu özelinde irdelenmiştir. Literatürde daha önce Güney Çin Denizi sorunu ve Tianxia sisteminin ayrı ayrı ele alındığı görülmüştür. Ancak iki önemli konu, bir arada ve karşılaştırmalı olarak irdelenmemiştir. Literatürde tespit edilen ilgili boşluk, makalenin yazılmasındaki temel motivasyonu oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini Güney Çin Denizi sorununun tarafı olan ülkeler ile kıyıdaş olmayan üçüncü ülkeler oluşturmuştur. Bu ülkeler; Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Tayvan, Filipinler, Malezya, Brunei, Singapur, Endonezya, Vietnam, Kamboçya, Tayland, ABD, Japonya ve Hindistan'dır. Makalede, Güney Çin Denizi sorunu ele alınırken aktör bakımından bir sınırlamaya gidilmiştir. Güney Çin Denizi sorunlarında, dâhili ve de harici aktörlerin çokluğu ve iddiaların çeşitliliği sebebiyle, eksen ülkeyi Çin Halk Cumhuriyeti oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, Tianxia sistemi bağlamında Güney Çin Denizi sorununa yaklaşımının incelendiği Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir veya birkaç durumu kendi sınırları içerisinde bütüncül olarak analiz etmek anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Çin'in hegemonik düzeni ile Güney Çin Denizi sorunu ve ÇHC'nin soruna karşı tutumu birbiri ile ilintili iki durum şeklinde irdelenmiştir. Makalenin temel varsayımı, yukarıda da bildirildiği üzere, her ülkenin düşünce yapısını oluşturan tarihsel bir hafızasının olduğudur. Kadim Çin

düşün yaşamını oluşturan bu tarihsel hafıza da köklerini Tianxia sisteminden almıştır. Tianxia sistemi ve bu sistemin zuhur ettiği Güney Çin Denizi sorunu incelenmeden evvel, kadim Çin medeniyetini, Çin Halk Cumhuriyeti'ne götüren gelişmelere kısaca göz atılmalıdır.

M.Ö. III. yüzyılda Sarı Irmak ile Yangtze Irmağı arasında varlık bulan birkaç beyliğin birleşmesi sonucunda, Zhongguo adıyla anılan Çin, irili ufaklı yüzü aşkın hanedana ev sahipliği yapmıştır (Lee, 1993). Geçmişten günümüze savaş, ticaret gibi kimi gelişmeler sonucunda pek çok yabancı kavimle karşılaşan Çin, (Keay, 2020). Karşılaştığı kavimleri kültür potasında eriterek devamlılığın sürdürülebilmeyi başarmıştır.

1840 yılında Afyon Savaşının yaşanması ve Qing Hanedanlığının Batılı ülkeler tarafından saldırıya uğrayıp mağlup edilmesinin ardından Qing Hanedanlığının toprakları yabancıların eline geçmiş, yüklü tazminat ödemeye mahkûm edilmiş ve limanlarını yabancı gemilere açmak zorunda kalmıştır. (Yılmaz, 2016) 19. yüzyılda Çin'in Batılı ülkelerin güdümüne girmiş olması 1850'lerden itibaren Çin halkını rahatsız etmiş ve isyanlar baş göstermiştir. Çin'de gittikçe şiddetlenen yabancı düşmanlığıyla birlikte 1911 yılında Xinghai Devrimi yaşanmış ve böylece Qing Hanedanlığı tarih sahnesinden silinmiştir (Çakan, Ülke Tanımı: Geçmişten Günümüze Çin, 2017). 1911 ve 1912 yıllarında hanedanlık sisteminin zayıflaması ve merkezi hükümetin güç kaybetmesini takiben, Mançular tarafından 1912'de devlet idaresinin cumhuriyet olduğu ilan olunmuştur. Çin'in güney kısmında Sun Yat-sen liderliğinde yeni bir hükümet kurulmuştur. Sun Yat-sen'in ani ölümünün ardından güneydeki hükümetin başına Çan Kay-şek geçmiş; bu sırada Marksizm ideolojisine sahip Mao Ts'e-tung öne çıkmaya başlamıştır. Çan Kay-şek liderliğindeki Kuo-min-tang tüm Kıta Çini'nde üstünlüğü elde etmiş ve 1932-1934 yıllarına Chiang-hsi'de komünistler milliyetçi hükümet tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmışlardır. 1937 yılında Çin ülkesine bir Japon işgali başlamıştır. Japon işgali komünist Çinliler ile milliyetçi Çinlileri işbirliği yapmaya zorlamıştır. Ancak bu işbirliği sırasında Mao bir toprak reformunu başlatmıştır. Toprak reformu sayesinde iç savaş sırasında Mao'ya köylülerden büyük bir destek gelmiştir. Japon işgalinin son bulması, Mao liderliğindeki komünistler ile Çan Kay-şek liderliğindeki Kuo-min-tang arasındaki iç savaşın yeniden alevlenmesine neden

olmuştur. 1 Ekim 1949'da Pekin'de Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ilan edilmiştir. Kuo-min-tang taraftarları mücadeleyi kaybetmiş ve Formosa adasına giderek Milliyetçi Çin adıyla cumhuriyetçi bir rejim kurmuşlardır. ÇHC, Tayvan adıyla bilinen Milliyetçi Çin ile ülkenin bulunduğu Formosa adasını Kıta Çini'ne bağlamak istemişler; ancak iki ülke 1950'de kesin şekilde birbirlerinden ayrılmışlardır. Mao, ÇHC'nin tek hâkimi olmuştur (Lee, 1993).

Çin Hegemonik Düzenin Nüvelerini Oluşturan Düşünce Pratiği: Tianxia

Çin, yerleşik yaşama oldukça erken bir tarihte geçmiş, medeniyet inşa sürecine de erken bir tarihte başlamıştır. Bu da Çin'in özgüven inşasında ve hegemonik ülküsü olan Tianxia'nın şekillenmesinde önemli bir faktördür. Çin'in bugün Güney Çin Denizinde attığı tavizsiz ve kural tanımayan adımlarını anlamak adına çalışmamıza ışık tutacak kavram olan Tianxia, Çince iki karakterden oluşmaktadır. İlk karakter olan tian; gökyüzü, gökler, en yukarıda, en yüksekteki anlamlarını karşılarken; ikinci karakter olan xia; aşağıdaki, alttaki demektir (Babones, 2020). Tianxia, en geniş ifadesiyle gökyüzünün/göklerin altındaki her şey anlamına gelmektedir. Geleneksel Çin anlayışına göre yeryüzü, etrafı denizlerle çevrili bir dikdörtgen; gökyüzü ise yukarıda asılı duran ve yeryüzünü örten bir kubbe şeklindedir. Dikdörtgen ve köşeleri olan bir biçimde tasavvur edilen dünya, aynı zamanda çevresel olarak kuşatılmış bir barbar varlığıyla da birlikte anılmıştır. Çin, sistemin merkezinde yer alırken, etrafındaki Çinli olmayan milletlerin sistem içerisindeki konumları da çeşitli kıstaslar göz önünde tutularak belirlenmiştir. Tianxia, coğrafi olarak, Jiu Zhou ve Jiuzhou ile Çinli olmayanların yaşadığı bölgelerden oluşan iki parçaya tekabül ederken, taraf olarak ise, merkezdeki Çin ve çevredeki dört barbar kast edilmektedir (Kırilen, 2012). Tianxia düşüncesi, halkları çeşitli derecelere göre sınıflandırmıştır. Yabancı millet toplulukları olarak adlandırılan Man, Yi, Rong, Di halkları, Tianxia düşüncesindeki hiyerarşiye göre altlardadır (Zhang, tarih yok, s.108-112.). Yerküre tek merkezli beş hiyerarşik segmentten oluşmaktadır. Merkez noktasında kadim Çin İmparatorluğu bulunmakta; diğer katmanlar ise Çinli olmayan barbarlardan oluşmaktadır. İmparatorluk sınırlarının ötesindekiler dış barbarlar olarak adlandırılırken, Çin'in yakın çevresinde bulunan yabancılara iç barbarlar denmiştir (Karluk, 2018). Tianxia düşüncesi, böyle bir hiyerarşiye giderek, aslında kendi

düşünce sistematığı ile tezat oluşturmuştur. Çünkü Tianxia, tüm halkları kucakladığını, evrensel yararı ve ebedi barışı sürdürmek arzusunda olduğunu ve ötekileştirmenin karşısında durduğunu iddia etmektedir. Böylesine bir sistemde ise halkların Çinli olanlar ve olmayanlar şeklinde çok keskin bir kategorizasyona tabi kılınması, paradoksaldır.

Tianxia, göğün altındaki her şeyi kucaklamakta, bu gök altındaki birliktelik için uğraşmakta ve tüm dünya insanlığını içerisine alan tek bir aileden oluşmaktadır. Temel hedefi Immanuel Kant'a yakın bir söylemle dünya barışının sağlanması ve uyumun gerçekleştiği bir dünyanın/sonsuz barışın tesisidir. Tianxia tüm insanlar için kuşatıcı ve adil olmalıdır çünkü dünyayı tüm insanlar için bir ev/tek bir çatı haline getirmeyi arzulamaktadır. Tianxia sistemi, insanlığın ortak mutluluğunu tesis etmeyi önceleyen ve sınırları olmayan evrensel bir imparatorluğa işaret etmektedir. Ancak Platon'un idealar evrenine de benzetebileceğimiz bu nihai imparatorluk, hiçbir zaman var olmamış bir imparatorluktur. Bu bağlamda, dünyadaki tüm halkların kalbindeki evrensel bir anlaşma uyarınca, evrensel düzeni sağlamak için küresel bir kurum ve dünya için siyasi bir sistem inşa edilmelidir. Bu sebeple Batılı uluslararası ilişkiler teorilerinin çoğunun dayandığı enternasyonalite, kapsamı ulusal çıkarlardan daha geniş olan ve esasen onu da içine alan, bir tür evrenselleştirmeyle değiştirilmelidir. Buradaki evrenselleştirme anlayışı, uluslarüstü bir paradigmanın yarattığından ziyade, Çin medeniyetine içkin Tianxia'nın genel kabulü ile mümkün olacaktır. Tianxia İmparatorluğu, tek bir ülke sınırına tekabül etmemekte; bütünüyle kurumsallaşmış bir dünyaya karşılık gelmektedir. Bu evrensel, kuşatıcı ve ütopyik imparatorluğu Batılı anlamda "ulus-devletler" değil, "dünya-toplum" oluşturmaktadır.

Burada, Tianxia kavramı ile vücut bulan evrensel barış yaratısı, Pax-Romana (Roma Barışı) veya Pax-Britannica olarak adlandırılan dönemlerin fikri nüvelerini çok erken bir tarihte atmış görünmektedir. All-under heaven anlamına gelen Tianxia, herhangi bir ulus devletten çok daha kapsayıcı ve yetkili bir dünya imparatorluğudur. Burada oldukça kapsayıcı ve kendinden yetkilendirilmiş bir yönetim pratiği mevcuttur. Cennet tarafından kutsanmış tüm medeni dünyayı içine alan ve Son of Heaven tarafından yönetilen göklerin altı, aslında Çin'in düşünce ve kültür pratiği tarafından yönetilmektedir (Wang, 2007). İdealar evreninde

bulunan Tianxia, yaratılması arzu olunan evrensel imparatorluğun en ideal, nihai biçimidir. Burada yaratılmaya uğraşılan evrensel insan, Çinlileştirilmiş insan; dünya devleti ise sınırları olmayan emperyalist bir Çin imparatorluğudur.

Geleneksel Çin felsefesine göre, Tianxia'nın meşruluğu mutlaklıdır. Yani Tianxia'ya meşruluğunu münferiden sağlayan bir hak söz konusudur. Bu meşruluğu şekillendiren üç temel prensip bulunmaktadır. Bunlardan ilkinde göre, Tianxia hükümdarının siyasal meşruluğu, yetki hiyerarşisinin en üstünde yer almaktadır. Herhangi bir ideoloji veya din Tianxia'dan üstün olamaz. Bu da Tianxia düşünce sistematiğine atfedilen kutsiyeti perçinlemektedir. İkinci olarak, Tianxia'nın hükmetme yetki ve arzusu, evrensel bir nitelik arz etmektedir ve tüm insanlığa açıktır. Bu da Tianxia'nın meşruiyetini sağlayan ve evrensellik iddiasını güçlendiren bir diğer tezdır. Son olarak ise Tianxia hükümdarı, bir diktatöre dönüşmemelidir. Aksine, yönetimini adil kılacak hak ve güçle donatılan bir hükümdarın varlığı söz konusudur. Bu da aslında toplum sözleşmesine benzer bir yapıya işaret etmektedir. Toplum sözleşmesine göre yönetilen ile yönetici arasında yazıya dökülmemiş bir sözleşme imzalanmıştır. Ancak burada yönetene yönetme yetkisi Tanrı tarafından değil, halkın bizzat kendisi tarafından verilmiştir. Yöneten, adil, doğru ve tiranlığa kaymadan yönetimi sağlamalıdır. Eğer yönetici bir tirana dönüşürse, halkın isyan etme hakkı saklıdır. Bu da eski Çin'den bugüne tartışılan ve John Locke tarafından ortaya atılmış olan direnme hakkına tekabül etmektedir. Geleneksel Çin siyasi öğretisi uyarınca, hükmetme yetkisi ile donatılmış olan hükümdarlık müessesesi, yerle gök arasında bulunan bir konumdadır. Göklerin Evladı olan imparatora ilgili hükmetme yetkisi, insanlığın faydasına çalışması için verilmiştir. Yönetimin başında bulunan imparator, yerle gök arasında bir aracı konumunda bulunduğundan, görevini suiistimal etmesi durumunda, göklerin vekâletinin kendisinden alınarak hak eden bir başkasına verilmesi söz konusu olabilmektedir. Tianxia sisteminin de benzeri bir biçimde, hükümdarlara biçilen en önemli görev, tüm ulusların ve insanlığın uyum içerisinde bir arada yaşamasını sağlamak ve evrensel bir uyum inşa etmektir.

Tianxia, 400 yıl boyunca devam eden bir barış sürecini yaşayan Zhou hanedanlığı döneminde ortaya çıkmış ve Qin ve Han hanedanlıkları döneminde gelişmiştir (Zhang, tarih yok, s.108-112.). Zhou Hanedanlığından Zhou-Gong, hükümdarlığın yönetiminde

başarılı olmak adına, kendi gücüne dayanan ve imparatorluğunu çepeçevre kuşatmış bir güç pratiği oluşturmaktansa evrensel olarak kabul görmüş siyasal bir dünya sistemi oluşturmak istemiştir. Qin İmparatoru ,Çin ülkesinin topraklarını birleştirerek imparatorluk oluşturmuş ve buna Tianxia Yitong demiştir. İmparator Qin Shi Huangdi, Tianxia'yı tüm dünya anakarasına tekabül eden toprakları nitelendirmek maksadı ile kullanmıştır. Han İmparatorluğu ise diguo ile benzer anlamlara haiz yeni bir Tianxia yaratmıştır (Zhang, tarih yok, s.108-112.).

Tianxia sistemi altında varlık bulan hiç kimse dışlanmayacaktır çünkü hiç kimse birbiriyle uyumsuz ya da birbirine yabancı değildir ve zaten Tianxia sistemi, çok büyük bir kabulden doğacaktır. Tianxia sistemi, tüm insanlar için adil ve tarafsız olacaktır ve yönetim hakkı herkese tanınacaktır. Tianxia, dini değil manevi-ahlaki bir öğretilerdir. (Çoban Oran & Pekcan, 2017). Dini gelenekleri aşmak için Tianxia sistemi, barış içinde bir arada yaşama doğru ortak bir ahlaki-fiziki ve düşünsel yönelim şeklinde tanımlanmıştır. Bu, uyumlu bir evrenselliğin yaratımı demektir. Uyumlu evrensellik, Tianxia sisteminde tanımlanmış herhangi bir değer evrensel bir değer olduğu fikrinin kabulüdür. Uyumlu evrensellikte, değerlerinin evrensel olduğuna inanmakla kalmayıp aynı zamanda tek değer sistemi olarak benimsenmesini talep eden bir monist bir evrensellik algısı mevcuttur. Bu ise esasında "Evreni yaratan kim olursa olsun, evrenselliği yaratan Çinliler olacaktır." iddiasıdır.

Tianxia sistemi, bütünü ortak çıkarlarını bireysel çıkara önceleyen bir dünya kurumu hayal etmektedir. Bu düşünce pratiğinin, Marx tipi komünizmin temel düşünce pratikleri ile uyum içerisinde olduğu söylenebilir. Böylece 1949'da Çin'de komünizm, geleneksel Tianxia fikri öğeleri sayesinde kolaylıkla kabul edilebilmiştir. Tianxia içerisinde, herhangi birinin kazancı her zaman başkaları için de bir kazançla sonuçlanmakta ve herhangi birinin kaybı da her zaman diğerleri için bir kayba yol açmaktadır. Bu yapı içerisinde iyi veya kötü her şey birbirleriyle bağlantılıdır. Sistem içerisinde yer alan herhangi bir kurumun ya da bireyin yaptığı veya yapacağı en küçük bir eylem, kalan herkesi etkileme kudretine sahiptir. Bu da, Çin toplumunda mevcut olan, bireysellikten çok toplumsallığın öne çıktığı yerleşik sosyolojinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bilhassa Batıda, serbest piyasa ekonomisi ve kapitalizmin getirisi olarak bireysellik öne çıkarken, Çin'in toplumsal

DNA'sına işlenmiş Tianxia ile toplumsallık, aile ve devlet-yurttaş bağları oldukça gelişmiş. Tianxia, ortak menfaat çemberine katılımın, dışarıda kalmaktan daha karlı olduğunu garanti ederek, tüm devletlerin çıkarları açısından birbirine bağlı olduğunu ve ilişkilerinin karşılıklı olarak yararlı olmasını sağlamak için çalışılması gerektiğini vurgulamıştır.

Tianxia, hearts of all people'dır (Dreyer). Yani, Tianxia'yı yönetmek, insanlara baskı uygulayarak veya zorbalık yaparak gerçekleştirilemeyeceğinden, imparator, yönettiği toprak parçası üzerindeki herkesin onayını almak zorundadır. Tianxia, ancak göğün altında yaşayan tüm insanların memnun edilmesi ve onaylarının alınması suretiyle gerçekleştirilebilir. Tüm insanlığı içine alan Tianxia'nın bir diğer anlamı dünya için evrensel bir sistem yani dünyanın tek bir aile olarak algılandığı bir ütopya şeklindedir. Tianxia, en üst yönetim şekli iken, devletler bunun alt birimleridir. Göğün oğlu olarak adlandırılan ve Tianxia'yı yönetecek olan Çinli yönetici, gök ve yer arasındaki karşılıklı ilişkiyi meydana getiren ortak öge olarak kabul edilmiştir. Gök ile yer arasında karşılıklı ilişki, hiyerarşik bir yapıya oturtulmuş haldedir. Merkezde, yöneticinin bulunduğu yapıda konumu sabit olan tek unsur hükümdardır. Hükümdarlar tahta çıkarken, bunu Gök'ten aldıkları yetki ile yapmaktadırlar.

Geleneksel anlamı içerisinde hegemonya kavramı irdelendiğinde, bir devletin, diğer devletlerin üzerinde baskı ve zorlama gücüne dayanan politika ve uygulamalarının bütünü şeklinde tezahür ettiği söylenebilir. Antonio Gramsci'ye göre bir sosyal sınıfın, diğer soysa sınıflar üzerinde uyguladığı baskı ve zorlama, hegemoniktir. Buradaki hâkim sınıfa ait egemen ideoloji, bütün sınıflara yayılma amacı taşımaktadır. Hegemon duruma gelmek isteyen sınıf ya da birimler, kendi sınıf kültürü ve ideolojisini diğer aktör veya sınıflara kabul ettirebilmeyi başarmalıdır (Karabulut, 2016, sf. 126-131). Hegemon, kendi dünya görüşünü, kapsayıcılığı tartışılmaz bir evrensellik alanı şeklinde pompalamaktadır. Burada, rıza ve zorlama arasında çift yönlü bir etkileşim bulunmaktadır. Hegemonik düzen esasen rızai ama hiyerarşik bir uluslararası düzecedir. Hegemonik düzenin en tepesinde hegemonun kendisi yer almaktadır. Hegemonyanın devamı için rıza, zorlamadan önce gelmelidir ve hegemon, rızaya dayalı bir birliktelik yaratarak, kendi çıkarlarını, öteki birimlerin çıkarları ile özdeşleştirmektedir.

Hegemon, hiyerarşinin altında yer alan diğer devletlere karşı zoru ve rızayı bir arada kullanmaktadır. Hegemonya bir kez kurulduktan sonra, hegemon güç, baskı ve zorlama araçlarını havuç ve sopa dengesi içinde caydırıcı bir unsur olarak kullanmaktadır. Buna göre, söz konusu aktör, isteği doğrultusunda hareket ettikleri müddetçe, öteki devletleri ödüllendirilirken, isteği doğrultuda hareket etmemeleri halinde ceza yöntemini kullanma yoluna gitmektedir. Çünkü sürekli baskı ve zora dayanan bir düzen, ekonomik ve siyasi olarak sürdürülebilir bir düzen değildir. Tianxia sistemi, hegemonik bir gücün mevcut bulunmadığı, uyum ve işbirliği ile karakterize edilen bir dünya sistemini tasavvur etmektedir. Bununla birlikte, esasında hegemonik bir sistem olan Tianxia'nın tepe noktasında hegemon bir güç olan -veya kendisini öyle gören- kadim Çin medeniyeti bulunmaktadır. Tianxia, hiyerarşinin oluşturduğu düzenin devamlılığı için baskı ve zorlamanın yanı sıra havuç-sopa dengesini gözetten bir rızayı da gözetmektedir. Bu sebeple de kapsayıcı bir evrensellik, adaletli yönetim, kucaklayıcılık gibi meta anlatıları kendisine düstur edinmiştir. Tianxia sistemi, devletleri uluslararası bir toplumda birbirine bağlamak için görünmez bir toplumsal tutkala ihtiyaç duymaktadır. Zhao'ya göre bu görünmez toplumsal tutkal, sıradan bir hegemonyanın inşası için gerekenden daha güçlü olmalıdır. Çünkü hegomonik olarak yönetilmekte olan bir topluluk yalnızca onurla değil, zor ve güçle de yönetilmektedir. Tianxia ise, yönetilenlerin rızasına ve onayına bağlıdır. Tianxia sistemi, merkezi bir devlet etrafında örgütlenmiş seküler uluslararası toplumlardan oluşmaktadır. Bir kuramsallaştırmaya göre, sistemi birbirine bağlayan evrensel bir ahlak anlayışı, ruhani bir kabul ve bağlılıktır. ÇHC, dünya siyasetinde, Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin aldığı hegemonik güç bayrağını devralmak amacıyla çeşitli adımlar atarken, bu adımları atmasının arkasında yalnız ekonomik veya siyasi saikler yoktur. Daha büyük, daha "kutsal" ve bunları kendi içinde meşrulaştıran bir düşünce pratiği mevcuttur. Bu nedenle bugün, ÇHC'nin yükselen gücüne paralel bir biçimde, kendisini kuşatan denizlerdeki hukuk dışı uygulamaları, her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Güney Çin Denizi Sorunu (GÇD) ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Soruna Olan Yaklaşımı

Çin'in, Tianxia düşüncesi etrafında şekillenmiş, sorunlara olan yaklaşımında kendini merkezde gören dış politika uygulamalarını ve komşularıyla olan ilişkilerini kavramak adına GÇD sorunu tahlilimize ışık tutacaktır. GÇD, bir yarı kapalı okyanus alanı olup, ÇHC, Tayvan, Filipinler, Malezya, Brunei, Singapur, Endonezya, Vietnam, Kamboçya ve Tayland tarafından çevrelenmiştir. (Schofield & Storey , 2009). GÇD, karmaşık kıyı coğrafyası, büyük çoğunluğu egemenlik iddialarına tabi olan küçük adaları, adacıkları, kayaları ve mercan kayalığı özelliklerinin varlığı ile karakterize edilmektedir. Hint ve Pasifik Okyanuslarını birbirine bağlamaktadır. Yalnızca kara ve deniz anlaşmazlıklarına doğrudan dâhil olan kıyı devletleri için değil, ötesindeki devletler için de kritik bir öneme sahiptir. Malakka Boğazına ev sahipliği yapan ve Tayvan Adasını içine alan GÇD, üzerinde bulundurduğu ulaşım ve ticaret güzergâhları sebebiyle bölge ülkelerini birbirlerine ve öteki devletlere bağlamaktadır. GÇD, her yıl dünya çapında seyretmekte olan petrol tankerlerinin yarısından fazlası tarafından kullanılmaktadır. Bununla birlikte GÇD'nin kendisinin de büyük bir petrol zenginliğine ev sahipliği yapması, bölgesel anlaşmazlıkların bir diğer sebebinin oluşturmaktadır. GÇD, balıkçılık kaynakları açısından da zengin rezervlere sahiptir ve bu balıkçılık rezervleri, bölge ülkelerinin gıda güvenliği için esas teşkil etmektedir. GÇD bölgesinde yer alan oluşumlar askeri açıdan doğal bir savunma kalkanı ve lojistik destek üssü görevi görmekte ve bölge üzerinde kontrolü ele geçiren tarafa önemli avantajlar sunmaktadır. (Rahmadini & Hennida, 2018). GÇD, ayrıca, Tayvan ile ÇHC arasında hâsıl olan tanıma sorunu açısından da uluslararası bir öneme sahiptir.

GÇD büyük bölümü yaşamaya elverişli olmayan birçok adacık, resif, mercan ve kayalıktan oluşmaktadır. GÇD'de anlaşmazlığa konu olan adalar Spratly Adaları, Paracel Adaları, Pratas Adaları ve Scarborough Resifi'dir. Üzerinde yaşam olmayan Spratly Adaları GÇD'nin yaklaşık %38'lik kısmını oluşturmaktadır. Spratly Adaları uyuşmazlığının tarafları; ÇHC, Tayvan, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Bruney'dir. Yaklaşık 10 kilometrekarelik bir yüz ölçümüne sahip olan Paracel Adaları, yaklaşık 30 adadan oluşmaktadır. Bu adalar grubunun üzerinde yaşam yoktur. Paracel Adaları uyuşmazlığının taraflarını; ÇHC, Tayvan ve Vietnam oluşturmaktadır. Pratas Adaları,

hâlihazırda Tayvan tarafından kontrol edilmekte ve ÇHC ile Tayvan arasında anlaşmazlık teşkil etmektedir. 150 kilometrekarelik bir alana yayılan Scarborough Resifi uyuşmazlığının tarafları ÇHC ve Filipinler'dir (Rahmadini & Hennida, 2018).

Spratly ve Paracel Adaları, MÖ 206-MS 220 tarihleri arasında Han Hanedanlığı döneminde keşfedilmiştir. 12-15. yüzyıllar arasında Çin Hanedanlığı GÇD'de aktif rol oynamaya başlamıştır. 16'ncı yüzyıldan itibaren ise Hollanda, Portekiz, İspanyol, İngiliz ve Fransız ticaret gemileri bölgeye gelmeye başlamışlardır. 18'inci yüzyılda Avrupalı devletlerin etkisi nispeten azalmış, geçici de olsa Çin etkisi artmıştır. 19.yy'ın sonlarına doğru İngiliz ve Fransızların yanında ABD ve Japonya da bölgede etkili olmaya başlamıştır (Schofield & Storey, 2009). 1894'de Çin-Japonya Savaşı yaşanmış, savaş sonucunda Japonya bölgede önemli bir güç olmuştur. Japonya, Çin'in bölgesel etkinliğini sınırlamaya ve kendi hâkimiyetini artırmaya çalışmış, Tayvan'ı yönetmeye başlamıştır. 1900'lerin başında Çin, Paracel Adaları üzerinde egemenlik iddiasında bulunmuş, 1902'de ilk resmi Çin devriyesi adanın civarında yapılmaya başlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Japon şirketleri tarafından, Spratly ve Paracel Adalarında ticari amaçlı girişimler düzenlenmiştir. Fransa da 1930-1933 yılları arasında bu adaların bir kısmı üzerinde hak iddiasında bulunmuş ve işgale soyunmuştur. Böylece adalar bölgesinde Çin, Japonya ile Fransa arasında birbiriyle çatışan egemenlik iddiaları hâsil olmuştur. Çin yönetimi 1947'de, GÇD'nin yaklaşık %85'i üzerinde hak iddia eden ve sınırları 9 çizgi ile belirtilen "9 Çizgili Haritayı" yayımlamıştır. 1951'de İkinci Dünya Savaşını kaybeden Japonya ile ABD liderliğindeki müttefik ülkeler arasında San Francisco Barış Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşmayla Japonya, Kore yarımadası, Kuril Adaları, Famoso Adası, Spratly ve Paracel Adaları bölgesinden çekilmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır (Schofield & Storey, 2009). İkinci Dünya Savaşının ardından, konjonktürel iklimin de etkisiyle 1954 yılında ÇHC, Tayvan'a yakın adalara topçu atışı açmış ve Birinci Tayvan Boğazı Krizi patlak vermiştir. ÇHC'nin askeri girişimine tepki olarak ABD ile Tayvan arasında "Karşılıklı Savunma Anlaşması" imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ABD, ÇHC tarafından Tayvan'ın saldırıya uğraması halinde Tayvan'ı koruyacağı sözünü vermiştir. 1958 yılında ise ÇHC, Tayvan yakınlarında bulunan adalara yeniden topçu atışı yaparak

İkinci Tayvan Boğazı Krizi'nin yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Rahmadini & Hennida, 2018). ABD askeri gemilerini bölgeye çıkarmasıyla birlikte, kriz daha fazla büyümeden kontrol altına alınmıştır.

Filipinler, 1974 yılında Reed Bank bölgesinde bulunan kimi oluşumları petrol arama amacıyla işgale kalkışmıştır. Güney Vietnam ise ABD menşeli petrol şirketleriyle birlikte Spratly Adaları'nın batısında petrol arama faaliyetlerinde bulunmak için anlaşma imzalamıştır. 1974 yılında Güney Vietnam ile ÇHC arasında yaşanan çatışmanın ardından Güney Vietnam Parcel Adaları'nın batısından çıkarılmıştır. Güney Vietnam, Çin tarafından çıkarılmasına tepki olarak Spratly Adalarındaki bazı bölgeleri işgal etmiştir. 1982'den itibaren ÇHC, ticaret filoları oluşturmaya başlamış, GÇD üzerindeki ticaret güzergâhı ile bu güzergâh ve filolarının güvenlik ihtiyacı doğrultusunda donanma alanında yeni adımlar atmaya başlamıştır.

Spratly Adaları'nın bazılarını işgal eden ÇHC, Vietnam tarafından daha önce işgal edilen kısımlar ile sınır komşusu olmuştur. ÇHC, GÇD'deki anlaşmazlıklarını ASEAN Bölgesel Forumunda olduğu gibi çok taraflı olarak tartışmayı reddetmiş; bunun yerine ilgili sorunların ikili olarak çözülmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak ada anlaşmazlıklarına yönelik olarak benimsediği sert tavrının Güneydoğu Asya'da bir "Çin tehdidi" korkusu yarattığını fark eden ÇHC, 1990'ların sonlarında anlaşmazlık hakkında ASEAN ile görüşmeyi kabul etmiştir. 1992'de ASEAN ülkeleri tarafından Manila Deklarasyonu ilan edilmiştir. Manila Deklarasyonu'nda, GÇD sorununda tarafların güç kullanmaması ve yaşanabilecek krizlerin barışçıl yollar ile çözülmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Schofield & Storey , 2009). Ancak 2007 yılından bu yana ÇHC, GÇD'de iddialı bir duruş sergilemiş ve özellikle Vietnam ve Filipinler ile olan gerilimleri tırmandırmıştır. ÇHC'nin artan iddiası, birbiriyle bağlantılı birkaç faktörle ilişkilidir. Bunlardan ilki ÇHC'nin enerji kaynaklarına olan ihtiyacı ve petrol şirketlerinin daha derin sularda ve kıyıda daha uzaklarda sondaj yapmasına olanak tanıyan teknolojiye ilerlemesidir. Bir diğeri, ÇHC'de milliyetçiliğin yükselişi ve ülkede, başta Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan olmak üzere, aynı zamanda GÇD ile ilgili olarak algılanan ulusal egemenlik ihlalleri konusunda artan hassasiyettir.

1992 yılında Çin tarafından yayınlanan yerel mevzuatta; Paracels, Spratlys, Pratas Reef, Macclesfield Bank, Scarborough Shoal,

Diaoyutai, Penghu ve Dongsha Adaları üzerinde hak iddia edilmiştir. 1996'da ÇHC, bu mevzuata binaen Paracel Adaları çevresinde bir dizi düz esas hat inşa etmiştir. Çin'in, ulusal mevzuatına dayanarak uluslararası bir soruna ilişkin olarak oldu-bittiler yaratma çabası, ulusal hukukunu uluslararası hukukun üstünde tuttuğunun bir göstergesidir. Vietnam, ÇHC'nin 1974'te Paracels'i işgal etmesine karşı çıkmış ve bu adalar üzerindeki egemenlik iddialarını sürdürüleceğini beyan etmiştir. Ancak Çin, Vietnam'ın iddialarını tartışmayı reddetmiş ve GÇD anlaşmazlığındaki bu kısmı adeta çözümsüz kılmıştır.

1994 yılında ÇHC'nin Mischief Resifi'ni işgal etmesinin ardından Filipinler ile ÇHC arasında 1995 Mischief Krizi yaşanmıştır. 1996 yılında ise Tayvan'ın başkanlık seçimleri sürecine tepki olarak ÇHC, Tayvan kıyılarına yakın kesimde askeri tatbikatlar gerçekleştirmiş ve kıyıya yakın bölgelerde atışlar yapmış ve Üçüncü Tayvan Boğazı krizi patlak vermiştir. 2007 yılına gelindiğinde ÇHC tarafından radikal bir adım atılarak, Spratly ve Paracel Adalarının yönetimini içine alan Sansha şehrinin kurulduğu duyurulmuştur. 2010 yılında ÇHC tarafından; Tibet, Tayvan gibi Çin dış politika güvenliği açısından önemli konuları içine alan ve Temel Milli Menfaatler olarak anılan temel politika belgesine GÇD dâhil edilmiş ve ÇHC'nin sorunlu deniz bölgesindeki hak iddialarından vazgeçmeyeceği kesin bir dille belirtilmiştir. Böylece GÇD'nin, Çin'in ülkesel bütünlüğü içinde değerlendirildiği gözler önüne serilmiştir.

GÇD'deki enerji kaynaklarına olan talebi, petrol arzı ve deniz yolu güvenliği konusundaki endişelerine binaen ÇHC tarafından Halk Kurtuluş Ordusu Donanması modernize edilmiştir. GÇD üzerindeki anlaşmazlıklarda potansiyel bir oyun değiştirici olan ÇHC, Halk Kurtuluş Ordusu'nun artan yeteneklerinin oldukça gerisinde kalan öteki bölge ülkelerini dezavantajlı duruma sokmuştur. Gelişmiş denizaltıların, firkateynlerin, muhriplerin ve devriye botlarının yanı sıra uzun menzilli uçakların satın alınması, ÇHC ordusunun GÇD'deki mevcut gücünü maksimize etmesine zemin hazırlamıştır. ÇHC'nin adalar ve çevresindeki deniz üzerindeki egemenlik iddiası sebebiyle ÇHC ile Vietnam, Filipinler, Malezya, Brunei Darussalam ve Endonezya'yı ilgilendiren anlaşmazlıklar bugün halen devam etmektedir. Filipinler, Malezya, Brunei ve Endonezya, GÇD'nde karasularına bitişik bir deniz bölgesi

olduğunu iddia ederken, ÇHC ve Vietnam daha geniş bir deniz bölgesi talep etmektedir (Schofield & Storey , 2009).

ÇHC'nin GÇD üzerindeki egemenlik iddialarının temelini 1947 yılında yayımladığı 9 Çizgili Harita oluşturmaktadır. ÇHC, GÇD üzerinde başta Spratly ve Paracel Adaları olmak üzere, egemenlik hakkına sahip olduğunu, deniz bölgesinde iç sulara, karasularına, kıta sahanlığına ve meb alanına sahip olduğunu belirtmiştir. GÇD üzerinde tarihsel bazı haklara sahip bulunduğunu belirten ÇHC, GÇD üzerindeki egemenlik iddialarını tarihsel keşif ve etkin işgal tezlerine dayandırmaktadır. ÇHC, karasularını, Mançu İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu tarihsel bir ön kabule dayandırmaktadır (Rahmadini & Hennida, 2018). Çin bu bağlamda, 2014 yılında, tek taraflı olarak, Spratly'nin yapay adalar inşa etmiş ve GÇD'de gerilimin artmasına sebebiyet vermiştir.1982 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin imzalanmasının ardından, 1992'de ÇHC, karasuları ve bitişik bölge sınırlarını belirten kanunlar çıkarmış ve 15 Mayıs 1996 tarihinde Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini imzalamıştır. 1998'e gelindiğinde münhasır egemenlik bölgesi ve kıta sahanlığı kanununu yayımlamış, 2009'da kıta sahanlığı dış sınırı esas çizgisini bildirmiştir (Schofield & Storey , 2009). ÇHC tarafından yapılan bu düzenlemelerin temel amacı, deniz bölgesi üzerindeki iddialarını yasal bir zemine oturtabilmektir. ÇHC, 2014 yılından bu yana 3000 hektar olarak tahmin edilen yedi resif merkezini tek taraflı olarak geri kazanmıştır. Geri kazanılan bölge Vietnam, Malezya, Filipinler ve Tayvan'ın hak iddia ettiği bölgelerdir. Yine, burada üç hava sahası inşa etmiş, Paracel'deki Woody Adasına hava ve jet füzelerini konuşlandırmış ve adada sivil ve savunma tesisleri inşa etmiştir.

Tianxia Sisteminin Güney Çin Denizi Sorunu'na Olan Yansımaları

Çin ulusal kimliğini şekillendiren Tianxia, ÇHC'nin GÇD'deki saldırgan ve kural tanımaz tutumundaki esaslı oluşturmaktadır. Tianxia sistemi, ulaşılması arzu edilen evrensel Çin imparatorluğu sağlayana kadar geçen sürede zuhur eden kural dışı uygulamalarını, kendi içinde meşrulaştırma eğilimindedir. Yani Tianxia'nın meşruluğunu, münferiden sağlayan içsel bir hak söz konusudur. Çünkü herhangi bir ideoloji veya dinin, Tianxia'dan üstün olması mümkün değildir. Tianxia sisteminin bugüne somut bir yansıması olan ÇHC'nin denizler üzerindeki tavizsiz tutumu, 2015 yılında

savunma politikası stratejisini temel aldığı Beyaz Kitap'ına da sirayet etmiştir. Çin Devlet Konseyi tarafından, ÇHC'nin savunma pozisyonundan aktif savunma pozisyonuna geçişini öngören bir askeri strateji değişiminin gerçekleştiği duyurulmuştur (Rahmadini & Hennida, 2018). Bu politika uyarınca, stratejik çıkarlarını korumak amacıyla GÇD dâhil olmak üzere, Çin ülkesini çepeçevre saran denizlerde bulunan kuvvetlerinin sayısını arttırmak suretiyle varlığını sağlamlaştırma yoluna gitmiştir. GÇD sorunu, bölge dışı aktörlerden ABD'nin çıkarlarını ilgilendirmesi sebebiyle de bölgesel olmanın yanında küresel güç dengesi açısından önemli bir rekabet alanını oluşturmaktadır. ÇHC'nin GÇD üzerinde aktif bir şekilde askeri tatbikatlar yapması, bölgedeki çıkarlarını savunmadaki kendinden emin duruşun bir tezahürüdür. ÇHC'ye münferiden bu gücü veren ise meşruluğu sorgulanamaz olan Tianxia sistemidir.

Klasik Çin yazılarında Tianxia, dünya ya da Çin anlamında kullanılmaktadır. Yani buradan anlaşılacak odur ki Çin medeniyeti, kendisini dünya ile eş tutmakta ve dünyayı Çinli bir mercekten algılamaktadır. Yeryüzü ile Çin ülkesinin aynı kelime ile ifade ediliyor oluşu, evrenselliği kendisiyle özdeşleştirdiğini göstermektedir. Çin, dolayısıyla, dünyanın bizzat kendi tarihine karşılık gelen kadim tarihini, toprak iddia ederken de, toprağında yaşayan halkları kendi topraklarından atarken de, uluslararası sorunların çözümünde de, yeni sorun sahalarının yaratımında da kullanmıştır. Bu bağlamda, ÇHC, GÇD'nin üzerindeki coğrafi oluşumları ilk kez kendisinin keşfettiğini, isimlendirdiğini ve kullandığını; dolayısıyla da üzerindeki her türlü tasarruf yetkisinin kendisine ait olduğunu savunmaktadır. İddialarına kanıt olarak da tarihsel süreç boyunca yayımlanan haritaları, bölgede yapılan arkeolojik kazıları, yakın dönemde ise bazı anlaşma metinlerini ve yayımladığı yasal metinleri göstermektedir. Buna göre Spratly ve Paracel Adaları, MÖ 206-MS 220 tarihleri arasında hüküm sürmüş olan Han Hanedanlığı döneminde keşfedilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. İlk kez 1947'de ortaya konan ve ÇHC tarafından 2009 yılında kullanılmaya başlanan 11 çizgili harita, Vietnam ile çözüme kavuşturulan Tonkin Körfezi sınır anlaşmasının ardından 9 çizgi olarak belirlenmiştir. Çin Savunma Bakanlığı sözcüsü Geng Yansheng, yaptığı açıklamada, ülkesinin diğer ülkelerin her türlü kışkırtıcı askeri davranışına karşı çıkacağını ve GÇD'deki ulusal egemenliğini ve deniz haklarını korumak için gerekirse güç kullanabileceklerini belirtmiştir (Rahmadini & Hennida, 2018). Bu cihette, GÇD'ye düzenli olarak

devriye botları gönderen ve askeri karakollar ve pistler inşa eden ÇHC, Aralık 2013'te, ilk uçak gemisini, Liaoning'i GÇD'ne göndermiştir (Rahmadini & Hennida, 2018). 2014 Haziran'ında Tayvan'ın anakara Çin ile birleşmiş bir bölge olarak tanımladığı GÇD'de on kesikli çizgi içeren yeni bir Çin haritası yayımlamış ve Filipin donanmasının Filipin Deniz Birliğine lojistik göndermek için kiraladığı iki sivil gemiyi engellemiştir.

15 Kasım 2012'de Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri ve 14 Mart 2013 tarihinde Çin Devlet Başkanı olan Xi Jinping'in iktidarı ile birlikte, ÇHC dış politikasında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Mao sonrasında göreve gelen en güçlü ve milliyetçi lider olarak anılan Xi Jinping iktidarı ile "Başarı için çabala (Fen fa you wei)" düsturu benimsenmiş ve aksiyon almayı önceleyen bir ÇHC, uluslararası konjonktürde yerini almıştır (Yongmin, 2017). Milliyetçiliğin yükselişyle birlikte, ÇHC'nin iç ve dış politikasını ilgilendiren meselelerde agresif bir politika anlayışı da kendisini göstermeye başlamıştır. 2013 yılında Filipinler, ÇHC ile GÇD'de yaşamakta olduğu uyuşmazlığın çözümüne ilişkin olarak Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi'ne başvurmuştur. 12 Temmuz 2016'da, Filipinler'in 2013'teki başvurusuna yönelik olarak Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi, ÇHC'nin hak iddialarının yasal olmadığı kararına varmış ve Filipinler'in tezini destekleyen kararını kamuoyu ile paylaşmıştır (Schofield & Storey , 2009). ÇHC ise Filipinler tarafından tek taraflı olarak girilen tahkim kararını kabul etmeyeceğini duyurmuştur. ÇHC tarafından gelen bu açıklama, Çin düşün yaşamının temel sistematiğini oluşturan Tianxia'nın, dünya düzenine şekil verebilmek için şahsi faydayı değil dünya insanlığının faydasını gözetten bir evrensel sistem olduğu iddiasıyla çalışmaktadır. GÇD'deki gelişmeler, kuşatıcı ve kapsayıcı bir sistem olarak tasvir edilen Tianxia'nın, esasen, Çin'in çıkarlarını gözetten, "ötekiler" için ise menfi sonuçlar teşkil eden hegemonik bir sistem olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç

İlgili makalede, ilk olarak Çin'in hegemonik düzeni olan Tianxia sistemi irdelenmiştir. İkinci bölümde, Güney Çin Denizi sorunu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu soruna yaklaşımı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, Tianxia sisteminin, Güney Çin Denizi sorununa

olan yansımaları ele alınarak, literatürde daha öncesinde ortaya konulmamış olan bir illiyet bağına dikkat çekilmiştir.

Tianxia, gökyüzünün/göklerin altındaki her şey anlamına gelmektedir. Göğün oğlu olarak adlandırılan ve Tianxia'yı yönetecek olan Çinli yönetici, gök ve yer arasındaki karşılıklı ilişkiyi tesis edecek güç merkezidir. All-under heaven anlamına gelen Tianxia, insanlığın ortak mutluluğunu tesis etmeyi önceleyen, sınırları olmayan, herhangi bir ulus devletten çok daha kapsayıcı ve yetkili bir dünya imparatorluğudur. Geleneksel Çin felsefesine göre, Tianxia'nın meşruluğu mutlaklıdır. Yani Tianxia'ya meşruluğunu münferiden sağlayan bir hak söz konusudur. Çin uluslararası ilişkiler teorisindeki Tianxia'nın rolü, 1648 Westfalya Barışı ile karşılaştırılmıştır. Ancak Westfalyan ulus-devlet ilişki sistematığı, tarihsel olarak konumlandırılmış (16. ve 19. yüzyıl) ve mekânsal olarak tanımlanmıştır (yalnızca Avrupa ve yakın çevresi). Tianxia ise daha geniş bir alana yayılan, tüm dünya toprakları ve bu topraklarda yaşayan insanları içine alan zamanız ve mekânsız bir kavramdır. Bununla birlikte Westfalyan düzende hiçbir üst otoriteye cevaz vermediğinden, Westfalya sisteminin, doğası gereği anlaşmazlık ve savaşa elverişli olduğu iddia edilmiştir.

GÇD anlaşmazlığı, enerji kaynaklarına yönelik artan talebin yanı sıra canlı deniz kaynakları, gıda güvenliği, yükselen milliyetçilik ve deniz yolu güvenliği konusundaki endişeler sebebiyle önemini koruyan bir sorun sahasıdır. Kıyı devletleri, bilhassa da ÇHC tarafından tartışmalı sularda bulunan topraklardaki egemenlik iddialarını güçlendirmek amacıyla bölgesel askeri yetenekler arttırılma yoluna gidilmektedir. ÇHC, soruna taraf ülkeler arasındaki en güçlü oyuncu olarak GÇD anlaşmazlığının tonunu belirlemektedir.

1990'lı yıllarla birlikte ÇHC, ilgili sorun sahasına sert bir yaklaşım getirerek bölgedeki gerilimi arttırmıştır. Denizcilik iddialarını kararlı bir şekilde savunan ve bu alanları kendi egemenlik sahası olarak değerlendiren ÇHC, tavizsiz bir politika sürdürmektedir. GÇD üzerindeki egemenlik tartışması, ABD gibi bölge dışı aktörlerin bölgesel konulara müdahalesini açık hale getirmektedir. Bununla birlikte ÇHC'nin GÇD'ye olan ilgisi, Asya Pasifik bölgesindeki ABD hâkimiyetini zayıflatmak maksadını da taşımaktadır. GÇD üzerinde kime ait olduğu tartışmalı oluşumlar ve bunlar üzerindeki hâkimiyet mücadelesi, yeni yapay adaların ve bu yapay adalar üzerinde askeri tesislerin inşası, silahlandırılması,

soruna taraf ülkeler ile bölge dışı aktörlerin GÇD üzerindeki artan askeri varlığı ve bölgedeki silahlanma yarışının her geçen gün artmasını beraberinde getirmektedir. ÇHC, GÇD üzerindeki sorunların uluslararası bir sorun haline dönüşmesini istemediğini, taraf devletler ile yapacağı ikili görüşmeler sonucunda sorunlarını neticelendirmek istediğini belirtmiştir. Bu bağlamda bölge dışı aktörlerden özellikle ABD ile AB gibi uluslararası örgütler veya mahkemelerin soruna karışmalarını istememektedir. Çünkü meselesinin uluslararasılaştırılması, üçüncü devletlerin konuya dâhil olmaları ve ÇHC'nin soruna ilişkin elinin zayıflaması riskini taşımaktadır. Xi Jinping iktidarıyla birlikte, çekirdeğini yurtseverliğin oluşturduğu milli ruh, Tianxia sisteminin kuşatıcılığı altında, tüm dünyaya ihraç edilmek istenen bir yapıya bürünmüştür. Ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin ulusal menfaatlerinin olduğu Güney Çin Denizi'ne yönelik olası bir müdahale, kabulü mümkün olmayan bir tehdit anlamı taşımaktadır. Reformlar ve ardından gelen dış açılma uygulamaları sayesinde, Çin milletinin yeniden büyük kalkışını gerçekleştirecek doğru yol bulunmuştur (8Yongmin, 2017). Bulunan bu yol, yeni bir keşif değil, bir tür öze dönüştür. Afyon Savaşı'ndan bu yana, 170 yıldan fazla süren mücadelenin sonucunda, Çin medeniyetinin hücrelerine işlemiş Tianxia'yı gerçekleştirme hedefine belki de ilk kez bu kadar yaklaşmıştır. Hedefe bu kadar yaklaşmışken, hayati çıkarlarının olduğu bir denizalanı olan GÇD'ye yönelik tavizsiz bir politika izlemesi de kaçınılmaz görünmektedir.

Makaleden çıkartılabilecek iki önemli sonuç bulunmaktadır. Bunlardan ilki; "göklerden gelen emre" uyarak Çin'in, bir tür hegemonik dünya düzenini evrenselleştirdiği, bunu tüm dünya sistemleri ve halklarına ihraç ettiği ve bunu da Tianxia sistemine dayandırarak meşrulaştırdığıdır. Tianxia bu bağlamda, kendi kendini meşrulaştıran bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıkartılması lazım gelen ikinci sonuç ise, Tianxia sisteminin Çin dış ve güvenlik politikalarına olan yansımalarının, bilhassa Xi Jinping iktidarı ile gözle görülür seviyeye ulaştığıdır. Tianxia'nın geleneksel Çin düşünce pratiğine kazandırdığı a priori kabuller sayesinde, ÇHC, GÇD sorununda uluslararası hukuku hiçe sayarak kıyıdaş ülkelerin egemenlik haklarını ve ulusal menfaatlerini hiçe sayar uygulamalarda bulunmakta bir beis görmemektedir.

Kaynakça

- Babones, S. (2020). From Tianxia to Tianxia: The Generalization of a Concept. *Chinese Political Science Review* , 131-147.
- Çakan, V. (2017). Ülke Tanımı: Geçmişten Günümüze Çin. *Gazi Üniversitesi Asya Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 111-130.
- Çakan, V. (2017). Yeni İpek Yolu Projesi: Beklentiler, Sorunlar ve Gerçekler. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 35-52.
- Çoban Oran, F., & Pekcan, C. (2017). Uluslararası İlişkiler Düşüncesinde "Dünya Barışı": Immanuel Kant ve Zhao Tingyang Felsefesi Üzerine Bir Karşılaştırma. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 3-18.
- Dağcı, K., & Keskin, M. (2013). Çin'in Doğu Türkistan Politikası ve Azınlık Hakları Bağlamında Hak İhlalleri. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* , 11-29.
- Dreyer, J. T. (2015). The 'Tianxia Trope': will China change the international system? *Journal of Contemporary China* , 1016-1031.
- Karabulut, B. (2016). *Uluslararası İlişkiler Kavramlar, Teoriler, Kuramlar*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Karluk, A. C. (2019). Çin Tarihinde Çinli Olmayan Halkların Yönetiminde Uygulanan Stratejiler. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi* , 2-36.
- Karluk, A. C. (2018). Çinlilerin Millet Düşüncesinin Kökenleri ve Ötekilere Bakışı. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi* , 31-54.
- Keay, J. (2020). *Çin Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kırilen, G. (2012). Eski Çin Metinlerinde Yer-Gök ve Yabancılar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* , 56-71.
- Lee, H.-S. (1993). Çin Tarihi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* , 321-323.
- Paker, M. (2017). Uluslararası Hukuk Bağlamında Çin'in Uygur Özerk Bölgesi'ndeki Politikasına Bir Bakış. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 93-109.
- Pekcan, C. (2017). Konfüçyüs Felsefesinin Dış Politikaya Etkisi Bağlamında 2003-2013 Yılları Arası Çin-ABD İlişkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 1127-1155.
- Perruchoud, R., & Redpath, J. *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Rahmadini , A., & Hennida, C. (2018). National Identity Analysis and Foreign Policy China Aggressive Stance in South China Sea under Xi Jinping. *Airlangga Conference on International Relations* , 434-440.

Schofield, C., & Storey , I. (2009). The South China Sea Dispute: Rising Tensions, Increasing Stakes. *Jamestown Foundation* , 3-43.

Varoğlu, A. (2009). *Doğu Türkistan ve Uygur Türkleri: Dünü, Bugünü ve Yarını*. Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu.

Wang, Y. (2007). Pax-Amerikana Neden İmkansız? Kadim Çin Dünya Düzeninin Çağdaş Amerikan Dünya Düzeniyle Mukayesesi. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* , 57-74.

Yılmaz, Y. (2016). Sömürgecilik Bağlamında İngilizlerin Çin'i İnşa Etme Süreci: I. Afyon Savaşı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 322-329.

Yongmin, X. (2017). *Xi Jinpinging Çin'in Yönetimi*. Ankara: Kaynak Yayınları .

Zhang, F. (tarih yok). The Tianxia System: World Order In A Chinese Utopia. *Global Asia* , 108-112.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

BBC News Türkçe . *Çin Halk Cumhuriyeti 70 yaşında: 'Ekonomik mucize' nasıl gerçekleşti?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49880943>, Erişim: 01.10.2019

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. UNESCO Tarihi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/99/2> , Erişim: 01.08.2021

DW Made for minds. Türkiye. *Türkiye Çin'in Uygurlara baskısına neden sessiz kalıyor?*<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-%C3%A7inin-uygurlara-bask%C4%B1s%C4%B1na-neden-sessiz-kal%C4%B1yor/a-51549785> Erişim: 01.10. 2021

Ertürk, A. T. *Türkiye'de Uygur Toplumu: Tarihî Serüveni, Sorunları ve Talepleri*. İHH İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi: https://insamer.com/tr/turkiyede-uygur-toplumu-tarih-seruveni-sorunlari-ve-talepleri_1827.html, Erişim: 03.12.2018

Euronews. *Öldü denilen Uygur halk ozanı Abdurrehim Heyit: Hayattayım ama yasaları ihlal etmekle suçlanıyorum*. <https://tr.euronews.com/2019/02/11/oldu-denilen-uygurlarin-halk-ozan-abdurrehim-heyitin-hayatta-oldugunu-gosteren-video-yay>, Erişim: 11.02.2019

Girit, S., *5 Soruda Uygur Türkleri ve Protestolar*. BBC News Türkiye: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150708_uygur_turkle_ri_protestolar, Erişim: 01.10.2021

Temiz, Çin'in Hegemonik Düzeni ve Güney Çin Denizi Sorunu

Kamu Denetçiliği Kurumu. *ombudsman.gov.tr*. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme: <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/32702-Soykirim-Sucunun-Onlenmesine-Ve-Cezalandirilmasina-Dair-Sozlesme.pdf>, Erişim: 11.08.2021

Sade, G. *Uygur diasporası sosyal medyada örgütlendi: Yakınlarımız nerede?* Euronews.: <https://tr.euronews.com/2019/02/13/uygur-diasporasi-sosyal-medyada-orgutlendi-yakinlarimiz-nerede>, Erişim: 21.08.2021.

Watch, H. R. *Çin: Müslüman Bölgesinde Ağır Baskı*. <https://www.hrw.org/tr/news/2018/09/09/322198>, Erişim: 01.07.2021.

Analysis of Chinese Economic Reforms Implemented After 1978 with Big Bang and Gradual Approaches

Tayfun Tuncay TOSUN*

Abstract: This paper assesses the reforms applied in the Chinese economy, which accelerated the development process after 1978, in a theoretical framework with Big Bang and Gradual approaches. Focusing on diplomacy and soft power strategy, China achieved to grow in regional and international markets. China made successful attempts to integrate into the liberal global economic system. Nonetheless, we understand that the final factors that led to the result of the developing Chinese economy in this process were the low valued exchange rate, foreign trade surpluses, protectionist import policies, and excessively subsidized export sectors. Moreover, the weight of the public sector continues in China. These outcomes, which emerged from Chinese economic policy, roll out deviations from the liberal global economic system. Therefore, both approaches fall short of accounting for the reforms applied in the Chinese economy.

Keywords: *Big Bang, Gradual Approach, Chinese Economic Reforms, The Economy Policy of China*

Sonrası Uygulamaya Konan Çin Ekonomik Reformlarının Big Bang ve Kademeci Yaklaşımlarla Analizi

Öz: Bu çalışma, 1978 yılından sonra gelişim sürecini hızlandıran Çin ekonomisinde uygulamaya konan reformları Big Bang ve Kademeci yaklaşımlarla teorik bir çerçevede ele almaktadır. Diplomasi ve yumuşak güç stratejisine ağırlık veren Çin bölgesel ve küresel pazarlarda büyümeyi başarmıştır. Çin liberal küresel ekonomik sisteme entegrasyon sağlamak için başarılı girişimlerde bulunmuştur. Ancak bu süreçte gelişen Çin ekonomisi sonucuna ulaştıran nihai faktörlerin düşük değerli döviz kuru, dış ticaret fazlaları, korumacı ithalat politikaları ve aşırı derecede teşvik edilen ihracat sektörlerinin olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında, Çin kamu sektörünün ekonomideki ağırlığı devam etmektedir. Çin ekonomi politikasının neticesinde ortaya çıkan bu sonuçlar liberal küresel ekonomik sistemden sapmaları temsil etmektedir. Sonuç olarak, her iki yaklaşım Çin ekonomisinde uygulamaya konan reformları

* Dr. Öğr. Üyesi İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü
tayfuntuncaytosun@aydin.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2489-876X>.

Makale Gönderim Tarihi: 20 Eylül 2021; Makale Kabul Tarihi: 27 Ocak 2021

Önerilen Atıf: Tosun, T. T., (2022). Analysis of Chinese Economic Reforms Implemented After 1978 with Big Bang and Gradual Approaches, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.23-43.

açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Big Bang, Kademeci Yaklaşım, Çin Ekonomik Reformları, Çin Ekonomi Politikası*

Introduction

China, which had about one-third of the world GDP in the early 19th century, went through a great collapse by falling behind Europe and Japan. However, China succeeded in gaining its strength again by commencing reforms in 1978. China ranks second in GDP, yet the first in commodity exports and official reserves. Upon considering the dimensions revealed in the economic performance, it is crucial to examine the development of the Chinese economy in detail.

The literature has evaluated the economic reforms applied by the socialist countries after the collapse of the Soviet Union within the framework of the Big Bang and Gradualism approaches. Bhaumik and Estrin (2005) state that China has adopted a Gradual alteration path, first with the liberalization of the domestic market, later with privatization and capital market development. Likewise, Weber (2021) stresses that Gradual marketization has helped China's plan increase. On the other hand, Naughton (1995) describes Chinese reforms as going off-and he claims that reforms are not a grand design yet a series of experiments.

The reforms in China had objectives. Nevertheless, they did not reflect a coherent pattern in terms of timing. Zhang and Yi (1998) view the reform as a piecemeal movement that includes empirical processes rather than a Gradual approach. In summary, the Gradual approach outweighs the Big Bang approach in the literature, yet neither approach can fully account for the Chinese reforms. Whyte (2009), for instance, states that no single theoretical model can account for the 1978 Chinese reform movement.

This paper examines China's reforms and the strategic forces that strengthen the foundations of reforms from an economic policy perspective by utilizing the sources presented in the reference list. Thus, it aims to contribute to the literature by unfolding why China's reform movement cannot be fully explained by theoretical models such as the Big Bang and the Gradual approach. For this purpose, the remainder of the article proceeds as follows. After the introduction section, the Bing Bang and the Gradual approach are examined. After

that, the strategic forces that strengthen the foundations of reforms in China are highlighted. Finally, the economic reforms implemented after 1978 were associated with the Big Bang and Gradualist approaches, and the reasons for the decline in economic growth after 2010 were analyzed.

Theoretical Models: The Big Bang or Gradual Approach

The Big Bang or Shock Therapy approach implements various reforms such as monetary policy, privatization, trade and exchange rates, and others quickly on a single date. The Gradual approach, on the other hand, disseminates the reforms over a long period (Wei, 1997). The Big Bang approach involves undertaking all reforms towards a market-based economy as soon as possible (Kumba, 2010). Literature views the Big Bang approach as the situation where a country tries to employ maximum reforms in a single time (Aslund et al., 1996). The Gradualists favored a slower tenet for reforms due to the lack of adoption of new governments and fear of a return to central planning in socialist countries (Pomfret, 2000). Williamsen (1991) defines Gradualism as the sequential application of minimum explosions. We can note the pros and cons of both approaches as follows:

The Big Bang approach realizes the radical reforms faster (World Bank, 1991). It stimulates economic potential and provides greater efficiency by rapidly reducing the size of the state sector (Roland and Verdier, 1994). The Big Bang approach increments the credibility of reforms (Lipton and Sachs, 1990). On the other hand, Gradualism gives the opposition time to organize and leads to potent resistance (Krueger, 1993). In the context of price reforms, the Gradual approach can bring about intertemporal speculation (Wijnbergen, 1992). If the reform program requires consensus approval, sequential plans may not work correctly due to time inconsistency (Martinelli and Tommasi, 1995). Given the similar initial conditions, the economic outputs of the countries that followed the Big Bang reforms (radical reforms) produce better results (Aslund et al., 1996). Gradualism is not an appropriate approach in individual uncertainty about transition costs where government and workers have the same prior knowledge (Wei, 1997). Proponents of Big Bang reforms believe that as long as the planned processes in the overall mechanism continue, the main effects of the reforms made in the Gradual approach will weaken.

In a Gradual approach, the government budget can avoid high costs (Nielsen, 1993). The Gradual view puts lower pressure on the government budget (Dewatripont and Roland, 1992). It allows trial and error and adjustment when reforms are at a particular stage (World Bank, 1991) and ensures that the government obtains augmented credibility (Fang, 1992). Big Bang reforms are in danger of general failure if there is a problem in a specific area (Rodrik, 1989). Given the scope and timing of the reforms, it may not be practical to implement many reforms simultaneously (Fischer and Gelb, 1991). Gradualism believes that the shock therapies, which governments employ after a period, are never efficient (Marangos, 2003). Supporters of Gradualism contend that imperfect design may cause serious issues since the Big Bang rests on a single time.

Strategic Forces Strengthening the Foundations of the Development

At the beginning of the 19th century, China had one-third of the world's GDP. The world trade system operated in China's favor for a century and a half. However, China could not keep up with the Industrial Revolution, and it remained stagnant for a long time by falling behind European countries and Japan. The opium wars and the Taiping rebellion, which emerged after the first quarter of the 19th century, were among the crucial reasons that fueled instability in China. While China had almost one-third of the world GDP in 1820, Europe fortified after the Industrial Revolution and had around 40% of the world GDP in 1890 (see Table 1).

Table 1. Countries' Share in World GDP (%) (1700-1890)

Countries	1700	1820	1890
China	23,1	32,4	13,2
Japan	4,5	3	2,5
The EU	23,3	26,6	40,3
The USA	0	1,8	13,8
Russia	3,2	4,8	6,3
India	22,6	15,7	11

Source: OECD.

After the industrial revolution, the balance of power between Western powers and China switched significantly. Sustaining the mentality of Gentry, who demanded to proceed to cultivate the land

by ignoring advanced sectors after the Mercantilist era, was one of the fundamental reasons for the stagnation. Ideology before technology, culture before economy, and immutability before bureaucracy came to the fore. Even wars that lasted across borders could not switch this canvas. The factor that led the author of the *Wealth of Nations* to the stagnant China conclusion was the net result he observed (Huang, 2015).

After the Industrial Revolution, the dependence of the Chinese treasury on Western countries increased substantially. China experienced severe financial crises in this period. In such an environment, China was getting closer to the Russian Revolution. When World War II started, the east coast of China was under Japanese occupation. Siding with the Allied Powers that won the war, China survived heavy Japanese pressure and took over the primary industries that the Japanese had built on Chinese soil.

China spent great energy to fix the national economy between 1949-1952. The Chinese administration achieved relative stability through its centrally planned economic policy, yet it encountered severe issues in growth and prosperity (Saray and Gökdemir, 2007). Mao's economic policies fueled by heavy industry led to adverse effects on consumer goods, service sectors, added value, and living standards. In 1958, reformist movements were initiated to reduce the centralization of the economy. Deng Xiaoping and Prime Minister Zhou Enlai attempted to change the economic model in 1962. Mao saw this initiate as a rebellion against himself and declared the Cultural Revolution.

Soviets' policies of intimidating China were beginning to haunt Mao. While losing the USSR's alliance, China went into the Cultural Revolution and isolated itself from the world between 1962-1971. During this period, Mao realized the strategic superiority of nuclear weapons, which he previously viewed as a paper tiger, in policymaking. China, which tested the atomic bomb in the 1960s, became a nuclear power in the Cultural Revolution (Tabak, 2008). By 1967, the Chinese administration started to try the Hydrogen bomb. Furthermore, China launched its first satellite in 1971 and the second one a year later in 1972. At that time, such a technology was not a development to be ignored.

Surrounded by Soviet-backed forces such as Vietnam, North Korea, and Cambodia, China became in need of the alliance of the USA

during the Cultural Revolution. The USA, on the other hand, fell into the swamp of Vietnam in the early 1970s. The USA's losing power against the USSR led to its rapprochement with China. US President Nixon stated that the USA should cooperate with China and assigned the famous diplomat Henry Kissinger on this mission. The USA restored its relations with China in 1971, lifted the embargoes imposed on China, and included China as one of the five permanent members of the UN, which is the head of the international system (Tabak, 2008).

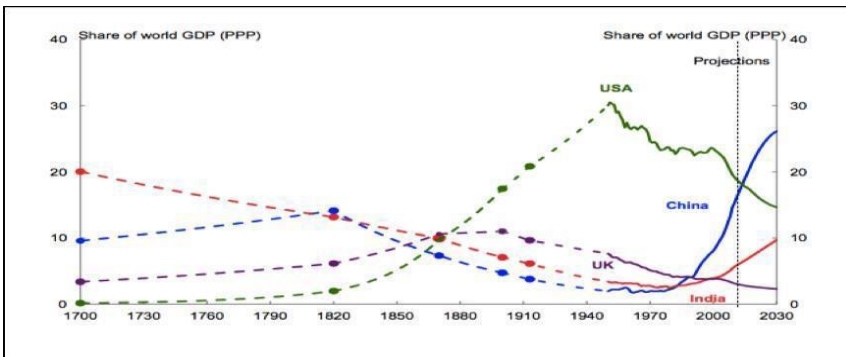
Mao died in 1976. Despite the relative political conservatism in the country during the 1980s, the free market mechanism, which gradually gained strength in the world economic conjuncture, and the existent potentials in regional and global markets forced China to reform. Geo-political factors were crucial in China's transition to economic reforms (Kumba, 2010). However, with the help of the strategic forces described in this chapter, China has been relatively integrated into the global liberal economic system on its own terms, unlike many developing countries that had to undergo rapid change. This factor forms the foundations of the deviations of the applied reforms from the Big Bang and Gradual approach.

Deng came to power after Mao, and he began to produce constructive policies that moved faster to economic objectives in international relations. While pursuing these policies, China depended on pragmatic approaches. For instance, *one country two system* policy played an essential role in the regain of Hong Kong and Macau. This system assured to protect the existing judicial system, legislative and executive autonomy in the regions, and all the fundamental freedoms to which the people of these regions were accustomed (Overholt, 2019). China abandoned the closed and stereotypical foreign policy and evolved its relations based on cooperation with neighboring countries. With this strategy, China achieved economic integration with neighboring countries at the initial stage of reforms.

The Reformist Era

Before scrutinizing detailed economic reforms implemented in China after 1978, examining the countries' share in world GDP is essential. The green graph the USA's share, and the blue demonstrates China's shares in world GDP. When comparing to the economic development of the USA between the years 1820-1950, we can see that there is a steeper tendency in the Blue graph. In China, economic growth has exhibited a swift and extraordinary dynamic performance (see Figure 1). According to UNCTAD data, while China's GDP (at current prices) was only 218 billion dollars in 1978, this figure increased to 14.342 billion dollars in 2019. China continues to be the second-largest economy in the world. Likewise, income per capita GDP (at current prices) incremented from 225 dollars in 1978 to 10.004 dollars in 2019.

Figure 1. Countries' world GDP (PPP) ratios (%) (1700-2030).

Source: IMF.

China, which tried the Soviet model based on the planned economic system in the 1950s, started to popularize the liberalization policies after failing. The effect of weak national economic infrastructure, old production technologies, and low worker productivity on this was enormous (Wu and Xiaowei, 1993). In the spring of 1992, Deng Xiaoping said: The planned economy is not precisely socialism. Likewise, the market system is not precisely capitalism. There may be planning in capitalism, as well as a market system in socialism. This description directed the country's perspective on the market system to be market-oriented rather than planning (Wang, 2009). Deng's statement drew an image away from the Big Bang approach since it implied partial liberalism.

China employed the *open door policy* and rational approaches based on *the soft power strategy* against the great powers. These strategies were critical for access and expansion into international markets, economic integration with foreign countries, and a market-oriented economic model. Consequently, China performed great efforts to take advantage of bilateral trade and investment opportunities with neighboring countries. By utilizing natural and lower labor cost advantages and offering low taxes, massive incentives, and irrefutable contracts, China increasingly succeeded in attracting foreign direct investments (FDI), particularly in advanced sectors, from neighboring countries at the early stages of economic development.

China opened the way for collective companies, private enterprises, foreign capital organizations, and the private sector after it had decided on reform with the new regulations. China narrowed the management structure based on direct planning in the transition period to the Socialist Market Economy. After organizing the reforms in rural areas, the government started to reform the urban areas between 1985 and 1989. The revision of the ownership structure, the reduction of import taxes, quotas, and licensing barriers on commercial goods, the abolition of mandatory import and export plans promoted the open economic model in this period. The target was to transform the coastal areas swiftly, which took FDI inflows into a market economy; inland areas, on the other hand, were relatively planning weighted. In this sense, the reforms were implemented piecemeal in China, although they seemed a Gradual mentality (Zhang and Yi, 1998). With a pragmatic approach, China implemented economic policies based on factual data. Instead of a single program for the whole country, China prepared suitable schedules for each geographical region and economic sector according to their conditions.

Institutions responsible for regulating and controlling the markets in China commenced organizing in the 1990s. Regulatory institutions were the product of administrative reform initiatives conducted during the 1990s. This reform aimed to weaken the organizational remnants of the socialist period and focus on a western-style organization. Another critical strategy of China was openness to knowledge and learning by doing method (Sezen, 2009).

With this strategy, China exhibited a superior performance to simulate and position in sectors with no previous experience and

accelerated its industrial skills. The reform, which created a kind of change and economic development that is rare globally, was the product of planned work, not a miracle. There were two different keys to this economic reclamation, including the institutional amendment. The first one was the success in resource allocation, and the second one was the opening to the international market (Garnaut, 2001).

Agrarian reform

China started the reforms from the agricultural field. In this area, China applied the contractual family responsibility principle. The basic philosophy of this principle was to encourage family units to become decision-makers and increment production by diminishing the influence of the central authority on agricultural production decisions (Fan, 1990). In 1978, China made three crucial decisions to augment agricultural productivity. These decisions were to make a 20% absolute increase in the purchase of grain prices, to perform a 50% increase in the quota production determined by the state, and to achieve a decrease of approximately 10-15% in agricultural input prices (Tokathioğlu, 2006).

The production and productivity in agriculture augmented rapidly within the scope of the dual price system. The binary price system affected production positively. In this system, planned quotas were allocated over plan prices, while productions over plan were traded on the free market (Zhang and Yi, 1998). Agriculture, which was the starting point of reforms, played a critical role in adopting the reforms by the people. Given that 80% of the population rested on agriculture in 1978, we can argue that the agrarian reform had a Big Bang effect. However, the Gradual approach predominates when we consider all the reforms.

Modernization of public enterprises

China accelerated the modernization of public enterprises between 1985-1991. Based on the growth in this term, there was a structuring dependent on rural enterprises and labor-intensive manufacturing. Besides, efficient resource allocation shifting production factors from weak areas to productive areas (especially from public to private sector) played a vital role in growth (Pingyao, 2006). Politically loyal and older officials in the public sector were replaced with younger and more educated personnel. Furthermore,

the new compulsory retirement law, which the government employed, paved the way for promoting young civil servants (Whyte, 2009).

Managerial and financial decentralization

With the decentralization system, the central government targeted more efficient economic activities by preventing local governments from relying on the central government budgets. The primary purpose of the decentralization system was local businesses. It, however, was not limited to state enterprises. The central government transferred a significant amount of authority to local governments to encourage foreign capital. For instance, the proportion of the aggregate foreign investments managed by the local managements increased from 35% in 1985 to 68% in 1992 (Montinola et al., 1996). Moreover, the central government stimulated local governments to enhance their efficiency (Knight, 2016).

The central government designed the unbundling system to organize and control the tax management more efficiently. At the same time, with the new budget law enacted in 1995, the central government, by performing audits and planned studies, took strict measures to prevent both central and local governments from causing fiscal deficits. The new precautions prohibited the central government from withdrawing excess money from the Central Bank and covering the current accounts deficits. In addition, they foresaw a balanced budget for all local governments, regulated bond export with strict rules, and forbidden borrowing from the financial market (Cao et al., 1999).

Foreign direct investments

China organized some regulations to appeal to foreign companies and investors to strengthen foreign capital inflows. The government established special economic zones, which had physical and institutional infrastructures and industrial parks. In addition, it granted tax privileges to foreign investors in the special economic zones. The experiences obtained from these regions, which were organized to attract the educated workforce and technology transfer, played a crucial role in structuring the country's economy. In China, FDI inflows have contributed tremendously to advanced management practices, innovation, and global value chains (Lovely and Huang, 2018).

In reforms, the Chinese government decreased income tax by 40% to foreign-owned businesses that reinvest their profits within five years. During economic reform, China's tax rate for Joint Ventures was almost half of many other developing countries (Ventura, 2005). China had the opportunity to increase its high technology and advanced production capabilities through capital-technology-intensive FDI inflows. To exemplify, according to UNCTAD data, while China's human capital productivity index was 47.40 in 2000, it augmented to 60.50 in 2018. According to World Bank data, the share of high technology in China's aggregate exports reached 30% in 2019. This rate is 17% in Japan and 19% in the USA.

According to MOFCOM's (January-May 2018) data, approximately 70% of FDI came from Hong Kong to China. Throughout its economic development, FDI inflows from Hong Kong, which has a developed banking and financial system, to China have contributed significantly to economic growth. Other countries that invest the most in China are Singapore, Taiwan, South Korea, and Japan.

According to UNCTAD data, while the total FDI inflows from abroad to China in 1990 was 3.48 billion, this figure reached 141.22 billion dollars in 2019. Following the decisions taken by the Chinese government within the scope of the Silk Road Project, the investments of Chinese SOEs have incremented in the raw materials, energy, infrastructure, and telecommunication sectors in developing countries. As understood, FDI outflows of China have grown faster than its FDI inflows in recent years (see Table 2).

Table 2. China's foreign direct investment inflows and outflows
(billion dollars)

Foreign Investments	1990	1995	2010	2019
FDI Inflows	3,48	37,52	114,73	141,22
FDI Outflows	0,83	2	68,81	117,12

Source: UNCTAD.

FDI inflows are the engine of high-tech exports in China. Nevertheless, it is critical to note that the share of foreign companies in high technology exports is descending in China. While the percentage of foreign enterprises in exports was 41% in the

pharmaceutical products, 86% in electronic products, and 98% in office and telecommunications products in 2011, these percentages decreased 37% in the pharmaceutical products, 74% in electronic products, and 93% in office and telecommunication products in 2016 (Lovely and Huang, 2018). These outcomes demonstrate that China is slowly yet progressively localizing high technology in line with the Gradual approach.

Privatization of state-owned enterprises

After testing the failure of SOEs, the Chinese administration took several measures to prevent the loss of SOEs. It pursued a policy of selling the small ones while keeping the large ones. The Chinese administration discovered the exclusive role of massive SOEs in economic growth in technological sectors where the private sector was reluctant due to high investment outlays and risk factors (Qi and David, 2019).

This policy, which does not comply with the Big Bang and Gradual approaches, ratifies that China does not ignore the monopoly mechanism, which is the dominant character of the global economic system, particularly in advanced sectors. A strategy such as creating dynamic domestic corporations (e.g., Huawei®, ZTE®) that ensure technological development and internal economies of scale was vital in advanced sectors where the international monopoly corporations are heavily active.

Foreign trade policy

In the planned period, foreign trade was under the control of the state. The ministry executed command of foreign commerce via several companies specialized in certain product areas (Lardy, 1992). In the reform period, China made foreign trade practices convenient as a preparatory of economic development. According to Garnaut (2001), these applications were; establishing foreign trade companies that are not affiliated with the state, transforming the monopoly structures of the country into competitive firms, providing agency services and financing to foreign commerce entrepreneurs, and reducing the mandatory practices on foreign trade.

The customs reimbursement system, which increased China's sectoral competitiveness, has been a strategic application for export and economic growth. China created this system to ensure discounts

in import customs on raw materials, intermediate, and investment goods (Çeştepe, 2012). It has made its service sectors and credit institutions functional to evolve export sectors. China has implemented direct incentives such as low-priced and energy to strengthen its high-tech manufacturing and exports in special regions. Moreover, China has provided bank loans at preferential rates, tax incentives, and additional concessions for special economic zones.

China has not rushed to open up to imports during the reform period through its savings-oriented economic policy. The sustainable competitiveness of costs, supported by the stable exchange rates and savings-oriented economic growth policy, such as loan interests, labor, energy, raw materials, communication, stimulated FDI inflows and exports. China's prudent import policy, protected by its low-value exchange rate, and direct and indirect incentives for export sectors represent the center of deviations from the Big Bang and Gradual approach. Moreover, it is significant to analyze the technological performance of China's trade balance as a result of these policies with evidence.

The product groups with the highest trade deficits are raw materials such as fuel and minerals (oil, gas, and others) shown in the following. China cannot meet the increasing energy demands in proportion to economic growth despite having sufficient energy reserves. Therefore, it imports large amounts of energy. While labor-intensive sectors such as textiles and clothing determined the positive trade balance in the 1990(s) and 2000(s), capital and high-tech products such as office and electronic products became the driving force of the positive trade balance after 2010. As seen below, China achieved a technological transformation in its foreign trade balance (see Table 3).

Table 3. Sectoral trade balances of China (SITC_Rev3 classification)
(billion dollars)

Sectors	1990	2000	2010	2017
Agricultural Products	2,2	-3,16	-56,65	-102,46
Fuels and Mining Products	3,73	-21,5	-326,95	-382,11
Iron and Steel	-1,57	-5,3	14,51	33,17
Chemicals	-2,93	-18,11	-61,9	-51,21
Pharmaceuticals	0,22	0,83	2,65	-11,251
Office and Electronic Products	-1,86	-1,86	342,59	383,91
Transport Equipment	-6,19	1,9	17,53	-0,389
Automotive Products	-1,54	-2,22	-25	-29,28
Textiles and Clothing	11,55	38,18	186,49	242,51

Source: WTO. Negative values (-) indicate the trade deficit.

The augmenting adequacy of China's trade balance in advanced sectors has been the driving force of economic development. In this outcome, there are significant effects of the success shown in financing the augmented R&D outlays. According to UNESCO data, while China's total R&D expenditure was 92 billion dollars in 2002, this figure ascended to 255 billion dollars in 2010 and 438 billion dollars in 2018. The R&D strategy of China is another critical parameter of the development strategy of the Chinese economy.

Peaceful foreign policy and market-oriented reforms contributed significantly to the success of China. These strategies were instrumental in China's membership in the World Trade Organization (WTO) in 2001. After joining the WTO, China commenced augmenting production and export faster (Zhao, 2019). According to World Bank data, China's total exports between 2001 and 2004 exceeded the 10-year total exports between 1990 and 2000. According to UNCTAD data, the aggregate export figure, which was 761 billion dollars in 2005, increased to 1.57 trillion dollars in 2010 and 2.49 trillion dollars in 2019. Likewise, total imports augmented from 659 billion dollars in 2005 to 1.67 trillion dollars in 2010 and 2.07 trillion dollars in 2019. China has a trade surplus of 421 billion dollars in the commodity trade in 2019.

Reasons for Decreases in Growth After 2010 in the Chinese Economy

Song et al., (2019) discover that the Chinese economy has commenced reaching its slowdown in recent decades. The literature warns of an impending recession, underlining that the Chinese economy is facing some issues. Nevertheless, this outcome is not only valid for China. The average decrementing figures in the world economy denote a much faster decline than in China. According to World Bank data, while the world average economic growth figure between 2009 and 2020 is 2.03%, this figure is 7.36% in China (the average loss in China compared to its previous 10-year period is around 2%-3%). The valuable monetary and high-interest policy of the USA, which has left its mark in recent years, has adverse effects on the growth figures for developing countries.

According to Brodsgaard and Ruuten (2017), the inability to absorb China's increased capacity in heavy industry goods due to low global demand causes a slowdown in economic growth. In China, State Economic Enterprises (SOEs) have started to increment their investments in the domestic real estate market as a source of income. Oversupply proceeds to augment since the housing market commences declining. These investments have turned into liabilities in a short time, and the Chinese state has had to undertake these obligations. Another significant issue in China is the deepening income inequality problem. According to economists such as Roger Chen and Yiping Huang, this factor will negatively affect the Chinese economy in the future (Hill, 2019).

Song et al., (2019) analyzed the slowing economic growth in Solow's model. According to the analysis, the primary reason for the declining economic growth is the decrease in investments. Brandt et al., (2020) focused on the reductions in Total Factor Productivity (TFP) in China. The authors determined that the average of TFP, which was 2.8% between 1998-2008, diminished to 0.70 between 2008 and 2018. Brodsgaard and Ruuten (2017) emphasize that the Chinese state has recently promoted high economic growth. The authors report that the Chinese state has allowed large SOEs to merge to enhance their global competitiveness in steel, maritime and nuclear energy. This philosophy is contrary to the understanding of the market economy and the Chinese market. Moreover, these practices roll out deviations from the Big Bang and Gradual approaches.

Conclusion

China succeeded in being on the side of the winner in both global wars as World War II and the Cold War. In the Cultural Revolution, China turned into a nuclear power under the embargo conditions. In 1971, China succeeded in amending its diplomatic ties with the USA by taking advantage of the competition between the USA and USSR. After improving its diplomatic relations with the USA, China became one of the five permanent members of the UN in 1971. Despite several issues, China regained Hong Kong and Macau thanks to its foreign policy strategy. By adopting rational approaches to its diplomatic relations, such as open door and soft power policy, China stimulated the FDI inflows and expanded in international markets.

Through its strategic advantages (as mentioned above), China integrated into the global liberal economic system, which many developing countries had to undergo a rapid change, according to its own conditions and potentials by keeping away from the Big Bang mentality. Some studies in the literature associate the Chinese reform movement with the Gradual approach (see Bhaumik and Estrin, 2005; Brunnermeir et al., 2017; Hofman 2018, Weber, 2021). However, explaining Chinese reforms comprehensively with the Gradual approach is impossible (see also Zhang and Yi, 1998; Whyte, 2009). Zhang and Yi (1998) state that the timing of reforms in China does not match the gradual approach. Therefore, the authors see the reform movements in China as a piecemeal movement involving experimental processes. Whyte (2009) demonstrates that no single theoretical model can account for the Chinese economic reforms.

When both approaches are compared, it is understood that the Gradual approach in the literature in explaining the Chinese reforms outweighs the Big Bang approach. When the outcomes of the implemented Chinese reform strategy are analyzed realistically, it is seen that the development of China cannot be fully explained with a Gradual approach. For instance, agricultural lands have not been privatized in China, and the Chinese administration proceeds to hold a large number of SOEs. Even in some sectors, mergers have been taken place between SOEs to strengthen competitiveness in global markets. Despite demonstrating remarkable performance in the liberalization of foreign trade during the reform period, China did not wholly open its domestic markets to imports thanks to consistent low-value exchange rate and savings policies. The manufacturing industry

of China, which is supported by excessive direct and indirect subsidies, is indirectly well protected.

This study presents to the literature that the reforms applied in the Chinese economy cannot be 'fully' explained by the Big Bang and Gradual approach. This result endorses Whyte (2009), who demonstrates that no single theoretical model can account for the reform movement in China. However, more research and discussions are needed to support this consequence. This paper finally emphasizes the significance of future studies in this area. In these studies, the net results and practices of the Chinese reforms should not be neglected.

References

- ASLUND, A., BOONED P., and JOHNSON S. (1996). How to Stabilize: Lessons from Post-communist Countries, Brookings Paper on Economic Activity, No 1, pp. 217-313.
- BHAUMIK, S., and ESTRIN S. (2005). How Transition Paths Differ: Enterprise Performace in Russia and China, IZA DP, No. 1484.
- BRANDT, L., Litwack J., Mileve E., Wang L., Zhang Y., and Zhao L. (2020). China's Productivity Slowdown and Future Growth Potential, Policy Research Working Paper, No. 9298.
- BRODSGAARD, K. E., and RUTTEN K. (2017). From Accelerated Accumulation to Socialist Market Economy in China: Economic Discourse and Development from 1953 to the Present. Leiden: Brill. <https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h2tj.11> (accessed September 20, 2021).
- BRUNNERMEIR, M.K., SOCKIN M., XIONG W. (2017). China's Gradualistic Economic Approach and Financial Markets, NBER Working Paper Series, No. 23194.
- CAO, Y., QIAN Y., and WEINGAST B. R. (1999). From Federalism, Chinese Style to Privatization, Chinese Style, Economics of Transition, Vol 7, No 1, pp. 103-131.
- ÇESTEPE H. (2012). Çin'in Dış Ticaretinin Gelişimi, Dünya Ticaret Örgütü'ne Üyelik Öncesi ve Sonrasında Dünya Ticaretine Etkileri, Bülent Ecevit Üniversitesi, Uluslar Arası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi Vol 8, No 17, pp. 46-62.

DEWATRIPONT, M., and ROLAND G. (1992). Economic Reform and Dynamic Political Constraints, *Review of Economic Studies*, No 59, pp. 703-730.

FAN, S. (1990). Effects of Technological Change and Institutional Reform on Production Growth in Chinese Agriculture, *American Journal of Agricultural Economics*, Vol 73, No 2, pp. 266-275.

FANG, X. (1992). Economic Transition: Government Commitment and Gradualism, *Stanford University Working Paper*, No. 12.

FISCHER, S., and GELB A. (1991). The Process of Socialist Economic Transformation, *Journal of Economic Perspective*, Vol 5, No 4, pp. 91-106.

GARNAUT, R. (2001). The Economic Growth of the Chinese Economy: A Historical Perspective, In *Growth Without Miracles, Readings on the Chinese Economy in the Era of Reform*, (eds.) Ross Garnaut and Yiping Huang, New York: Oxford University Press.

HILL, R. T. (2019). Chinese Economic Development and its Global Implications, *Honors Undergraduate Theses*, No. 608, <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses/608> (accessed September 20, 2021).

HUANG, R. (2015). *China: A Macro History, Turn of the Century Edition*, London and New York: Routledge.

HOFMAN, B. (2018). Reflections on Forty Years of China's Reforms, Speech at the Fidan University's Fanhai School of International Finance, World Bank

KNIGHT, J. (2016). The Societal Cost of China's Rapid Economic Growth, *Asian Economic Growth* 15 (2): 138-159.

KRUEGER, O. A. (1993). *Political Economy of Policy Reform in Developing Countries*, Cambridge MA: MIT Press.

KUMBA, D. (2010). The Transition of China and Ussr: A Political Economy Perspective, *MPRA Paper*, No. 22561.

LARDY, N.R. (1992). *Foreign Trade and Economic Reform in China 1978-1990*, Cambridge and New York: Cambridge University Press.

LIPTON, D., and SACHS J. D. (1990). Creating a Market Economy in Eastern Europe: The Case of Poland, *Brookings Papers on Economic Activity*, No 1, pp. 75-133.

- LOVELY, M.E., and HUANG Z. (2018). Foreign Direct Investment in China's High-technology Manufacturing Industries, [China & World Economy](#), Vol 26, No 5, pp. 104-126.
- MARANGOS, J. (2003). Was Shock Therapy Really a Shock?, *Journal of Economic Issues*, Vol 37, No 4, pp. 943-946.
- MARTINELLI, C., and TOMMASI M. 1995. Economic Reforms and Political Constraints: on the Time Inconsistency of Gradual Sequencing, *UCLA Economics Working Papers*, No.736.
- MONTINOLA, G., QIAN Y., and WEINGAST B.R. (1996). Federalism, Chinese Style: The Political Basis for Economic Success, *World Politics*, Vol 48, No 1, pp. 50-81.
- NAUGHTON, B. (1995). *Growing Out of the Plan: Chinese Economic Reform*, New York: Cambridge University Press.
- NIELSEN, C. (1993). Multi-Stage versus Single-Stage Reform: Normative Strategies for Reducing Status-Quo Bias in Trade Reform, *Aarhus University Working Paper*, No. 61.
- OVERHOLT, W.H. (2019). *Hong Kong: The Rise and Fall of One Country Two Systems*, Harvard Kennedy School Ash Center.
- PINGYAO, L. (2006). China's Macroeconomic Development: Stages and Nonlinear Convergence, *China & World Economy*, Vol 14, No 1, pp. 15-29.
- POMFRET, R. (2000). Agrarian Reform in Uzbekistan: Why Have the Chinese Model Failed to Deliver?, *Journal of Economic Development and Cultural Change*, Vol 48, No 2, pp. 269-284.
- QI, H., and DAVID M.K. (2019). The Impact of State-Owned Enterprises on China's Economic Growth, *Review of Radical Political Economics*, Vol 52, No 1, pp. 96-114.
- RODRIK, D. (1989). Credibility of Trade Reform: A Policy Maker's Guide, *The World Economy*, No 12, pp. 1-16.
- ROLAND, G., and Verdier T. (1994). Privatization in Eastern EU: Irreversibility and Critical Mass Effects, *Journal of Political Economics* 54 (2): 161-183.
- SARAY, M.O, and GÖKDEMİR L. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005), *Journal of Yaşar University*, Vol 2, No 7, pp. 661-686.

SEZEN S. (2009). Çin'in İkinci Uzun Yürüyüşü, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Amme İdaresi, Desen Ofset A.Ş.

SONG, Y., Wang Y., and Xiang Z. (2019). The Slowdown of the Chinese Economy and Business Management, Vol 9, pp. 1653-1665.

TABAK H. (2008). Mao Devletinden Devlet Maosu'na: Çin Dış Politikasında Tarih ve Değişim, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, Vol 1, No 2, pp. 63-76.

TOKATLIOĞLU, I, (2006). Bir Kalkınma Stratejisi olarak Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik Reformları: 1978-1990 Dönemi, TİSK Akademi, Vol 1, No 1, pp. 100-123.

VENTURA K. (2005). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Çok Uluslu Şirketlerin Çin Pazarına Yönelme Eğilimleri Türkiye Yönünden Bir Değerlendirme", Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Vol 12, No 1, 2005, p. 88.

WANG, J. (2009). The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities, Job Market Paper. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.357.5239&rep=rep1&type=pdf> (accessed September 20, 2021).

WEBER, I.M. (2021). How China Escaped Shock Therapy, London and New York: Routledge.

WEI, S. J. (1997). Gradualism versus Big Bang: Speed and Sustainability of Reforms, The Canadian Journal of Economics, Vol 30, No 4b, pp. 1234-1247.

WHYTE, M.K. (2009). Paradoxes of China's Economic Boom, Annual Review of Sociology, No 35, pp. 375-392.

WIJNBERGEN, V. S. (1992). Intertemporal Speculation, Shortages, and The Political Economy of Price Reform, Economic Journal, No 102, pp. 1395-1406.

WILLIAMSON, J. (1991). International Financial Policy. In Essay in Honor of Jacques J. Polak, (eds.) Jacob A. Frenkel and Morris Goldstein. Washington: IMF.

WORL BANK (1991). World Development Report 1991: The Challenge of Development, New York: Oxford University Press.

WU, N., and XIAOWEI M. (1993). Managing China's Balance of Payment, Institute of International Finance Bank of China Occasional Paper, No. 2.

Tosun, Analysis of Chinese Economic Reforms Implemented After 1978 with ...

ZHANG, W., and YI G. (1998). China's Gradual Reform: A Historical Perspective, Asia-Pacific Financial & Forecasting Research Centre Technical Report, No. 96-102.

ZHAO, Y. (2019). Analyzing the Influence of China's Import and Export Trade on Economic Growth Based on Eviews, Advances in Social Science Education and Humanities Research, No 294, pp. 45-49.

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması Üzerine İktisadi Bir Değerlendirme

Erdem ATEŞ*

Öz: Küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla beraber, ticaretin serbestleştirilmesi düşüncesi ivme kazanmıştır. Bu süreç, doğu bloku ülkelerinin liberal ekonomiye geçmeleri ile daha da hızlanmıştır. Küresel ticaretin düzenlenmesi için 1947 yılında imzalanmış olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kurumsal hale getirilerek, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) 1995 yılında faaliyete geçirilmiştir. Küresel ticareti serbestleştirmek için öncelikle WTO öncülüğünde ve çok taraflı çabalar ortaya konulmuştur. Fakat bu çabalar 2001 yılında gerçekleştirilen Doha Kalkınma Turu sırasında çıkmaza girmiştir. Bunun üzerine ülkeler çok taraflı çabalardan vazgeçerek, iki veya birkaç ülkenin katılımı ile oluşturulan bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelmişlerdir.

Çin, 2001 yılında WTO üyesi olmuştur. Bu tarihten itibaren Çin'in dünya ticareti içerisindeki payı hızla artmıştır. Çin'in dünya ticaretinden aldığı payın hızla artması nedeniyle başta ABD olmak üzere bazı gelişmiş ülkeler bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelerek güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Çin'de bu politikaya, kendi güvenli ticaret alanını oluşturmaya çalışarak cevap vermiştir. Çin'in güvenli ticaret alanı oluşturma stratejisinin iki ana unsuru bulunmaktadır. Birincisi; ülkelerin ulaşım başta olmak üzere altyapı kapasitelerini geliştirerek ticaret maliyetlerini azaltmayı amaçlayan Bir Kuşak Bir Yol projesidir. İkincisi ise; Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık adı verilen ve 15 ülke katılımı ile imzalanmış olan serbest ticaret anlaşmasıdır. Çalışmada, RCEP anlaşmasına giden süreç, nedenleri, amaçları, dünya ticareti açısından önemi irdelenmiştir. Buna ek olarak anlaşmanın en büyük paydaşı olan Çin'in 2010-2020 dönemi ihracat ve ithalat verileri incelenmiş ve yoğunlaşma oranı, ticarete entropi endeksi, Nispi Entropi Endeksi ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri ile ülkeler arasındaki ticari yoğunlaşma hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ihracatta Çin'in tüm üyelere yoğunlaşmasının olduğu; ithalatta ise Endonezya, Güney Kore, Malezya'ya yoğunlaşmasının var olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: RCEP, Uluslararası Ticaret, Çin, Uluslararası İktisadi Kurumlar, Ekonomik Entegrasyon.

* Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, erdem.ates@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1459-9555; Gönderim Tarihi: 18 Haziran 2021; Makale Kabul Tarihi: 27 Ocak 2021

Önerilen Atıf: Ateş, E., (2022). Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Rcep) Anlaşması Üzerine İktisadi Bir Değerlendirme, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.44-70

An Assessment of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement

Abstract: With the emergence of globalization, the idea of trade liberalization gained momentum. This process has been further accelerated by the transition of the Eastern Bloc countries to a liberal economy. The General Agreement on Customs Tariffs and trade (GATT), signed in 1947 for the regulation of global trade, was made institutional and the World Trade Organization (WTO) was put into operation in 1995. Multilateral efforts have been put forward, primarily under the leadership of the WTO, to liberalize global trade. But these efforts came to a standstill during the Doha Development Tour in 2001. In addition, countries have abandoned multilateral efforts and turned to regional trade agreements created with the participation of two or more countries. China became a WTO member in 2001. Since then, China's share in World Trade has increased rapidly. Because of China's increasing share of World Trade, some developed countries, especially the United States, are trying to create a safe trade area by turning to regional trade agreements. China has responded to this policy by trying to create its own safe trade area. There are two main elements of China's strategy to create a safe trade area. First; it is a One Belt One Road project that aims to reduce trade costs by developing countries' infrastructure capacities, especially transport. The second is a free trade agreement called the Regional Comprehensive Economic Partnership, signed with the participation of 15 countries. In the study, the process leading to the RCEP agreement, its reasons, objectives, and its importance in terms of World Trade were examined. In addition, China's export and import data for the period 2010-2020, the largest stakeholder in the agreement, were examined and the Concentration Ratio, Herfindal-Hirschman Index, Trade Entropy index, relative Entropy Index and bilateral trade Intensity index and trade Concentration Index were calculated. As a result, exports were concentrated in all members of China, while imports were concentrated in Indonesia, South Korea, Malaysia.

Key Words: *RCEP, International Trade, China, International Economic Institutions, Economic Integration.*

Giriş

Dünya ticaretinin serbestleştirilmesi, iktisat biliminin ortaya çıktığı ilk dönemlere kadar uzanan bir düşüncedir. Bu düşünce ilk olarak klasik iktisadi düşünce kapsamında ortaya atılmıştır. Ticaretin serbestleştirilmesi ile dünya kaynaklarının daha verimli kullanılacağı ve bu sayede refahın artacağı öne sürülmüştür. Daha sonrasında bu

düşünce liberal iktisat öğretisinin temel savlarından birisi haline gelmiştir.

Dünya ticaretinin serbestleştirilmesi adına atılan en önemli adımların İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra atıldığı söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya iki siyasi kutba ayrılmıştır. Liberal ekonomik görüşün hâkim olduğu Batı bloğunda ticareti serbestleştirmek için 1947 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade GATT) anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, o döneme kadar küresel ticareti serbestleştirmek için atılmış en kurumsal adım olarak görülebilir. 1980'li yıllarda ortaya çıkan küreselleşme olgusu üretimin küreselleşmesini de beraberinde getirmiştir. Üretim küreselleşmesi ile üretim parçalara ayrılmış ve her bir bölümü onu en düşük maliyetle üretebilen ülkede gerçekleştirilerek sonradan nihai mal haline getirilmeye başlanmıştır. Bu durum çok uluslu şirketlerin farklı ülkelere yatırım yapmalarını da beraberinde getirmiş, dünya ekonomisinin bütünleşme düzeyi hızla artmış ve dünya ticaretinin serbestleştirilmesi için ülkeleri daha istekli hale getirmiştir. İlerleyen dönemlerde GATT anlaşmasının dünya ticaretinin ihtiyaçlarının gerisinde kaldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle GATT'ın yerini 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü (WTO) almıştır. WTO'nun kurulması ile ticaretin serbestleştirilmesi çabaları daha kurumsal bir hale gelmiş ve küresel boyutta ilerlemiştir. WTO bünyesinde dünya ticaretini serbestleştirmek için 2001 yılına kadar çok sayıda tur (round) düzenlenmiştir. Bunların içinde en önemlilerinden olan Doha Kalkınma Turu ise taraf ülkelerin anlaşma sağlayamamaları nedeniyle tıkanmıştır. Bu durum ülkeleri bölgesel bütünleşmelere yöneltmiş ve bu yolla ticareti serbestleştirme yolunu izlemek durumunda bırakmıştır.

Özetlemek gerekirse, ticaretin serbestleştirilmesi çabalarını, iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi; Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade GATT) ve ardından kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yoluyla yapılan "küresel" çabalar; ikincisi ise, coğrafi olarak birbirine yakın veya ticari bağları kuvvetli olan ülkelerin "bölgesel" çabalarıdır. Bu çabalar ekonomik bütünleşme adı verilen kavramı ortaya çıkartmıştır. Ekonomik bütünleşme; ticaretin önündeki engelleri kaldıran, dâhil olan ülkeler arasındaki ticaret hacmini artırıp daha kuvvetli ticari bağlar kurmalarını sağlayan oluşumlardır. Ülkeleri

ekonomik bütünleşme yapmaya iten bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar; güvenli bir ticaret alanına sahip olmak, ürünleri için yeni pazarlar bulmak ve üretim için gerekli olan hammaddelere daha ucuza ulaşmak vb. olarak sayılabilir.

Ekonomik bütünleşmeler arasında en yaygın olanı Serbest Ticaret Anlaşması (STA)'dır. STA, iki ya da daha fazla ülke arasında ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldırarak taraflar arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmasını sağlayan bir ekonomik bütünleşme türüdür. Fakat STA ile taraf ülkeler üçüncü ülkelerle ticaretlerinde bireysel düzenlemeleri sürdürebilmektedirler.

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) ilk olarak Ekim 2012 tarihinde 21. ASEAN Zirvesinde önerilmiş bir STA'dır (Wardani & Cooray, 2019: 34). Daha sonrasında kapsamı ve aday ülkelerin sayısı artmış, 15 Kasım 2020 tarihinde 15 üye tarafından imzalanmıştır. RCEP'e, ASEAN üyesi (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) ve beş adet diğer ülke (Avustralya, Çin, Japonya, Yeni Zelanda ve Güney Kore) dahil olmuştur. RCEP'e dahil olan ülkelerin toplam nüfusu yaklaşık 2,18 trilyon kişi iken toplam GSYH'ları 22,47 milyar dolar seviyesindedir ve bu oran dünya GSYH'sının yüzde 30'una denk gelmektedir (Chang vd., 2020: 144). Anlaşmanın kapsadığı ülkelerin nüfus ve ekonomik büyüklükleri baz alındığında, RCEP dünyanın en büyük STA'sı olarak adlandırılmaktadır (Gao & Shaffer, 2021: 1). RCEP anlaşmasının metninde anlaşmanın amaçları Asya'nın ekonomik bütünleşmesini yaygınlaştırmak ve derinleştirmek, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı güçlendirmek ve anlaşma sayesinde ekonomik iş birliği ve bağlantıları arttırmak olarak sayılmıştır (RCEP, 2021: 3).

Çalışmanın amacı, RCEP anlaşmasının amaç ve motivasyonunun neler olduğunu belirlemek, anlaşmanın kapsamı ile anlaşmanın bölümleri hakkında bilgi vermek ve imzacı ülkelerin birbirlerine karşı dış ticarete yoğunlaşmaya sahip olup olmadıklarını incelemektir. Çalışmanın Türkçe literatürde RCEP konusunda bulunan kısıtlı kaynakların genişletilmesine katkı vereceği düşünülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde RCEP anlaşmasına ekonomik açıdan yaklaşan akademik yayınlar özetlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ekonomik bütünleşmeler hakkında bilgi verilmiş, üçüncü bölümde ise RCEP anlaşmasının nedenleri ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde RCEP anlaşma metni

incelenmiş ve anlaşmanın kapsam ve içeriği kısaca açıklanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde ise, çalışmada kullanılan veri seti ve yöntem tanıtılarak, hesaplanan yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeks (Bilateral Trade Intensity Index- BT) sonuçları verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, anlaşmanın dünya ticaretinde oluşturabileceği etkiler değerlendirilmiş ve bu kapsamda politika önerilerinde bulunulmuştur.

Literatür Taraması

RCEP ekonomik, siyasi ve uluslararası ilişkiler olmak üzere birçok alanı etkileyen bir STA'dır. Bu nedenle literatürde, anlaşmayı farklı akademik disiplinler çerçevesinde inceleyen çalışmalara rastlanmıştır. Çalışma anlaşmanın iktisadi yönüne odaklandığı için, bu kısımda anlaşmanın iktisadi yönüne incelemiş olan çalışmalara yer verilmiştir.

Fukunaga ve Isono (2013) çalışmasında, RCEP anlaşmasının taraf ülkeler arasındaki dış ticaret etkileri incelenmiştir. Çalışmada dış ticaret analizlerinden sıklıkla kullanılan Global Trade Analysis Project (GTAP) yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, anlaşmanın taraf ülkeler arasındaki ticareti en yüksek düzeyde artırması için hem tarife indirimleri yapılması hem de tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Li ve Moon (2018) çalışmasında, RCEP anlaşmasının Çin ve Güney Kore'nin ticaretine olası etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada dört ayrı senaryo kurulmuş ve hesaplanabilir genel denge yöntemiyle analiz gerçekleştirilmiştir. Ticareti en çok artırması beklenen senaryo, ticaret maliyetlerinin yüzde 50 azaltıldığı ve tarife dışı engellerin de ortadan kaldırıldığı senaryo olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; Çin'in ticaretinin yüzde 1,5 milli gelirinin ise yüzde 2,5 artacağı, Güney Kore'nin ticaretinin ise yüzde 0,6 milli gelirinin ise yüzde 2-3 civarında artacağı tahmin edilmiştir.

Wignaraja (2018) çalışmasında RCEP anlaşmasının Hindistan ve Sri Lanka üzerinde oluşturacağı muhtemel ekonomik etkiler analiz edilmiştir. Sonuç olarak; anlaşmaya dâhil olmanın ülkelere avantaj sağlayacağı çünkü anlaşmanın ticaret yaratıcı etkiler ortaya çıkaracağı

ve bölge ülkeleriyle var olan ticari bağların daha da artacağı ön görülmüştür.

Wardani ve Cooray (2019) çalışmasında RCEP anlaşmasının önemli iki ülkesi olan Çin ve Japonya'nın ikili ticareti ürün bazlı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak; ekonomik olarak birbirlerine bağımlı fakat aralarında politik ve tarihi sorunlar bulunan iki ülkenin RCEP anlaşması ile ticari bağlarını artırabilecekleri ön görülmüştür.

G., Sen, ve Srivastava (2019) çalışmasında RCEP STA'sının Hindistan'ın otomobil endüstrisi üzerindeki muhtemel etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada dış ticaret analizlerinden sıklıkla kullanılan Global Trade Analysis Project (GTAP) yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, anlaşma ile sağlanacak tarife azalışlarının Hindistan'ın otomobil endüstrisine olumlu etki yapacağı tahmin edilmiştir.

Chang, Huang, Shang, ve Chiang (2020) çalışmasında, RCEP STA'sının olası ticaret etkileri incelenmiştir. Çalışmada 2007, 2010 ve 2015 yılları yer alırken analiz Poisson quasi-maximum likelihood (PQML) tahmincisi ile çekim modeli kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak; lojistik performans (LPI), gemi taşımacılığı bağlantı (LSCI) ve taşımalık hacim (TEU) endekslerinin ticaret hacmini pozitif etkilediği görülmüştür. Bu nedenle RCEP'in taraf ülkeler arasındaki ticaretin artmasına neden olacağı düşünülmektedir.

Al-Qudah, Al-Okaily, ve Alqudah (2021) çalışmasında, RCEP anlaşmasının sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında 15 RCEP üyesinin 2015-2019 dönemi verileri kullanılmıştır. Sonuç olarak; sosyal girişimcilik ve buluşlar ile sürdürülebilir kalkınma arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca buluş sayısının, sürdürülebilir kalkınmayı dolaylı etkiler ile de olumlu etkilediği görülmüştür.

Ekonomik Bütünleşmeler

Ekonomik bütünleşme devletlerin kişiler, mallar ve üretim faktörleri üzerine getirdiği kısıtlamaları kaldırarak, bölgesel olarak piyasaların bütünleştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Hepaktan & Çınar, 2011: 118). Ekonomik bütünleşme; dış ticaretin önündeki engelleri kaldırarak, üye ülkelerin ekonomik yapılarını birbirlerine yakınlaştıran ve taraf olan ülke ekonomilerinin uyumlarını güçlendiren bir oluşumdur (Ateş, 2017: 32).

Ülkeleri ekonomik bütünleşmelere yönlendiren bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar maddeler halinde şöyle sayılabilir;

- 1) Ekonomik bütünleşmelerin en temel amacı ticareti serbestleştirmektir. Bu yolla taraf ülkeler, gümrük tarifeleri, kotalar ve tarife dışı engeller gibi ticareti olumsuz etkileyen önlemleri karşılıklı olarak kaldırmaktadırlar.
- 2) Ülkeler ekonomik bütünleşmeler yoluyla üretim kapasitelerini, kaynak verimliliklerini ve toplumsal refahlarını artırmayı amaçlamaktadırlar (Seyidoğlu, 2015: 240).
- 3) Ülkeler ticaret yaptıkları ülke sayısını artırarak, yani ülke çeşitlendirmesine giderek dış ticaret gelirlerini, ortaya çıkabilecek olumsuz şoklara karşı korumak amacıyla ekonomik bütünleşmelere yönelmektedirler.
- 4) Özellikle az gelişmiş ülkeler bölgesel bütünleşmeler ile güç birliği yaparak, gelişmiş ülkelere karşı yaşadıkları dezavantajları (kaynak verimsizliği, teknolojik yetersizlikler, yetişmiş işgücü yetersizliği vb.) en aza indirmeyi amaçlamaktadırlar.
- 5) Ekonomik bütünleşmeler ile ülkeler, ekonomik ve siyasi güçlerini birleştirerek büyük bir güç olarak ortaya çıkmak ve dünya siyasetinde etkin bir rol oynamayı amaçlayabilirler.
- 6) Çevre ülkelerinin son dönemde ekonomik bütünleşmelere yönelmiş olması, o ülkenin ayrımcı muameleye uğramaktan çekinmesine neden olabilir. Bu durumda kalan ülkeler ekonomik bütünleşmelere dahil olmayı tercih edebilirler (Balkır, 2010: 3).
- 7) Küreselleşme sonrasında ülkeler arasında hızla artan rekabetin etkilerini güç birliği yaparak aşmak istemeleri de ülkeleri ekonomik bütünleşmelere dahil olmaya teşvik etmektedir.

Ekonomik bütünleşme türleri, belirli mal gruplarında yapılan vergi ve vergi benzeri indirimlerinden ibaret olabileceği gibi; iki veya daha çok sayıda ülke ekonomisinin tam olarak uyumlaştırılması ile en kapsamlı şeklini alabilir. Bazı ekonomik bütünleşme türlerinde sadece ülkeler arasındaki mal ve hizmet akımları serbestleştirilirken, bazılarında buna üretim faktörleri serbestliği, en kapsamlı halinde ise ekonomi politikalarının uyumlaştırılması eklenmektedir. Ekonomik bütünleşme türleri sırasıyla; Tercihli ticaret antlaşmaları, serbest ticaret antlaşmaları, gümrük birliği, ortak pazar, ekonomik birlik aşamalarından oluşmaktadır (Ateş, 2017: 35). Tercihli ticaret antlaşmaları en dar kapsamlı ticari bütünleşme türüdür. Anlaşmaya taraf olan ülkeler, birbirlerinin mallarına üçüncü ülkelere

uyguladıklarından daha düşük gümrük tarifesi uyguluyorlar. Serbest ticaret anlaşmalarında ülkeler kendi aralarındaki ticarete gümrük tarifeleri ve miktar kısıtlamalarını kaldırmaktadır. Fakat bütünleşme dışında kalan ülkelere karşı kendi ticaret politikalarını uygulayabilmektedirler. Gümrük birliği aşamasında ülkeler kendi aralarında tüm dış ticaret kısıtlamalarını ortadan kaldırmakta ve birlik dışı ülkelere ortak gümrük tarifesi uygulamaktadırlar. Ortak pazar, daha önce sayılmış olan bütünleşme türlerinin özelliklerini bünyesinde barındırmakta buna ek olarak emek ve sermaye hareketleri de serbestleştirilmektedir. Ekonomik birlik ise üye ülkelerin ekonomik, mali ve sosyal politikalarının koordinasyonu, tek bir piyasa sistemi, tek bir merkez bankası ve ortak bir dış ticaret politikasını kapsamaktadır.

Ekonomik bütünleşme türleri arasında en revaçta olanın STA'lar olduğu söylenebilir. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre 2021 yılı itibarıyla dünya genelinde 560 adet ekonomik bütünleşme türü yürürlükte bulunmaktadır. Bunların 318 adeti STA'lardan oluşmaktadır (WTO, 2021). STA, iki ya da daha fazla ülke arasında ticaret engellerini ortadan kaldırarak taraflar arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmasını sağlayan ancak taraf ülkelerin üye olmayan üçüncü ülkelerle ticaretinde bireysel düzenlemelerini sürdürmelerine izin veren ekonomik bütünleşme türü olarak tanımlanabilir. RCEP anlaşması kapsamı ve içeriği itibarıyla bir STA'dır.

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Rcep) Anlaşmasına Giden Sürecin Amaçları

RCEP anlaşmasının öncüsü olarak Asya Pasifik Serbest Ticaret Alanı (Free Trade Area of the Asia Pacific- FTAAP) görülmektedir (Hamanaka, 2014: 181). FTAAP, Ekim 2004 tarihinde Santiago'da düzenlenmiş olan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia Pacific Economic Cooperation- APEC) liderler zirvesinde önerilmiştir. Yapılan bu ilk öneri zirvede kabul görmemiş fakat Ekim 2006 tarihinde Ha Noi şehrinde gerçekleştirilen APEC liderler zirvesinde yapılan ikinci öneri ABD'den de destek bulmuştur. Bu destek ile APEC ülkeleri, ABD ve Çin'in dahil olacağı bir serbest ticaret anlaşması imzalanması olasılığı kuvvetlenmiştir. Fakat ABD, Çin'in FTAAP'ye dahil olma konusundaki istekli tavrı nedeniyle öncüsü olduğu Trans-Pasifik Ortaklığı'na (Trans Pacific Partnership- TPP) yönelmiştir. ABD'nin TPP vasıtasıyla Asya kıtasındaki müttefikleriyle

olan bağlarını kuvvetlendirerek bölgedeki varlığını artırmak istediği ayrıca dünya ticaretinde kural koyucu ülke konumunu sürdürmeyi düşündüğü söylenebilir (Ye, 2015: 207). Çin'in TPP'ye katılma konusunda istekli olduğu iddia edilmiştir. Çin'in TPP'ye katılmak istemesinin nedenleri olarak; TPP'nin dünya ticaret dengelerini şekillendireceği ve bunun dışında kalınmak istenmemesi ve Çin'in yeni ihracat pazarlarına ihtiyaç duyması sayılabilir. Ancak ABD TPP gibi dünya ticaret sistemini derinden etkileyecek bir anlaşmaya Çin'in dahil olmasına sıcak bakmamıştır. ABD'nin bu tavrına Çin, RCEP anlaşmasına ağırlık vererek karşılık vermiştir (Sönmez, 2020: 39). 23 Ocak 2017 tarihinde ABD eski başkanı Donald J. Trump, ABD'nin TPP'den çekilmesine neden olan başkanlık emrini imzalamıştır (USTR, 2017). Bu gelişme nedeniyle RCEP'in önemi artmış, bazı uzmanlara göre TPP'nin alternatifi haline gelmiştir (Yu, 2017: 676; Wu, 2020: 108). ABD'nin TPP'den ayrılmasının dünya ticaret sistemini şekillendirme konusundaki üstünlüğünün sarsılmasına ve RCEP vasıtasıyla başta Çin olmak üzere diğer üye ülkelerin bu boşluğu doldurmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Kasım 2012 tarihinde Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ülkeleri ve 6 ülke (Avustralya Çin, Japonya, Güney Kore, Hindistan ve Yeni Zelanda) tarafından RCEP adı verilen STA'nın görüşmelerine başlama kararı alınmıştır (Fukunaga ve Isono, 2013: 1). Sekiz yıl ve 31 görüşme turundan oluşan müzakere sürecinden sonra RCEP 15 Ekim 2020 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma 20 başlıktan oluşmaktadır. RCEP sadece ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlayan bir STA'nın ötesinde, doğrudan yabancı yatırım, serbest bölgeler, mal ve hizmet ticareti, gerçek kişilerin geçici hareketi, menşe kuralları, gümrük prosedürleri, fikri mülkiyet, rekabet, devlet alımları ve bilgi ve teknoloji transferi vb. birçok alanı kapsamaktadır. RCEP, üye ülkelerin toplam GSYİH'larının dünya GSYİH'sının yaklaşık yüzde 30'u olduğu düşünüldüğünde dünyanın en büyük ticaret bloğu olarak tanımlanmaktadır (Panda, 2014: 51). RCEP, genellikle Doğu Asya STA'sı (EAFTA) ve Doğu Asya Kapsamlı Ekonomik İş Birliği (CEPEA)'nin birleşimiyle "ASEAN++" olarak tanımlanmaktadır. RCEP, ASEAN merkezli bir anlaşma olmasına rağmen, özellikle Batılı kaynaklarda "Çin merkezli" olarak nitelendirilmektedir.

Çin özellikle Dünya Ticaret Örgütü (WTO) üyesi olduğu 2001 yılından itibaren dünya ticaretindeki ağırlığını artırmıştır. Çin, 2000 yılında dünyanın en büyük 7. ihracat ve 8. ithalat ülkesiyken, 2020

itibariyle dünyanın en büyük ihracatçısı ve 2. en büyük ithalatçı ülkesi konumuna gelmiştir. Bununla beraber, 2008 küresel krizine kadar Çin ekonomisinin yüksek büyüme rakamları kaydettiği ve yüksek ticaret fazlaları verdiği görülmüştür. Fakat 2008 küresel krizi sonucunda oluşan talep daralmasından Çin ekonomisi de olumsuz etkilenmiş Çin ekonomisi yavaşlamış ve ihracatı azalmıştır. Bu durum Çin'in güvenli bir ticaret alanı yaratmak istemesine neden olmuştur. Güvenli bir ticaret alanına sahip olmak için Çin'in iki ayrı stratejiyi eşzamanlı olarak yürüttüğü söylenebilir. Bunlar; Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road- OBOR) ve RCEP STA'sıdır.

Kuşak-Yol, ülkelerin alt ve üst yapı stoklarının ve kalitelerinin artırılarak ticaret maliyetlerini azaltmayı ve bu yolla ticareti artırmayı amaçlayan bir girişimdir. Kuşak-Yol girişimi ilk olarak, 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından Kazakistan'da yaptığı bir konuşması sırasında kamuoyuna açıklanmıştır. Xi Jinping konuşmasında, girişimin sadece kara güzergâhı olan "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" hakkında bilgi vermiş, girişimin deniz güzergâhı olan "21.yy. Deniz İpek Yolu" ise ilk kez Çin Başbakanı Li Keqiang'ın tarafından 2013 yılında Brunei'de yapılan 16. ASEAN-Çin zirvesinde açıklanmıştır (Yiğenoğlu, 2018: 11) Girişim kapsamında Kuşak-Yol üyesi ülkelerin kara, deniz ve hava yolu ulaşım kalitelerini artırmaya yönelik yatırımlar yapılmaktadır.

Dünya ticaretini serbestleştirmek için genellikle ekonomik bütünleşme türlerinden olan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) kullanılmaktadır. Dünya ticaretini serbestleştirme konusunda büyük umutlar bağlanmış olan, WTO bünyesinde gerçekleştirilen Doha Kalkınma Turu'nun anlaşma sağlanamadığı için tıkanmasından sonra bu eğilim hız kazanmıştır. Kuşak-yol girişimi ise, STA aracılığıyla ticaretin serbestleştirilmesi çabalarından farklılık göstermektedir. STA'larda taraf ülkeler gümrük tarifelerine indirim uygulayarak ticaret maliyetlerini azaltma yolunu izlerlerken, Kuşak-Yol girişiminde ulaşım ve taşıma maliyetleri azaltılarak ticaret maliyetlerinin düşürülmesi hedeflenmektedir. Buna ek olarak Çin STA'lar yoluyla da bu çabasını desteklemektedir. Özellikle Trump yönetiminin Trans-pasifik Yatırım ve Ticaret Ortaklığı Anlaşması'ndan (Trans-Pacific Partnership-TPP) çekilmesinden sonra oluşan boşluğu Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP) anlaşması ile doldurmaya çalışmaktadır (Nordin ve Weissmann, 2018: 249). RCEP

dünyanın en büyük STA'sıdır ve ASEAN üyeleri Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam ile birliğin diyalog ortaklarından Avustralya, Çin, Japonya, Güney Kore ve Yeni Zelanda tarafından imzalanmıştır. Anlaşmayı imzalayan ülkeler dünya GSYİH'sının yaklaşık yüzde 30'una sahiptirler (Aggarwal, 2016: 5). RCEP, Çin'in imzaladığı ilk çok taraflı STA olması nedeniyle önem taşımaktadır. Çin'in RCEP STA'sı ile milli geliri daha yüksek ülkelerle; Kuşak-Yol ile ise nispeten düşük milli gelire sahip ülkelerle ticaretin önündeki engelleri kaldırmaya çalıştığı söylenebilir. Kuşak-Yol girişiminin etkinliğinin, RCEP ile daha da artacağı, RCEP'in Kuşak-Yol'un bir tamamlayıcısı olduğu şeklinde görüşler bulunmaktadır (Vines, 2018: 338).

Literatürde RCEP'in, dahil olan ülke ve dünya ekonomilerini pozitif etkileyeceği düşüncesi hakim bulunmaktadır. Bu düşünceye göre; dahil olan ülkeler farklı bölge veya kıtalarda yer almakla beraber aynı arz zinciri içerisinde yer almaktadırlar. Bu durum RCEP üyelerinin ticaret hacmi ve yatırım düzeylerinin yükselmesi, küresel değer zincirinden aldıkları payların artması ve belli ürünlerde uzmanlaşma düzeylerini arttırmalarını sağlayacaktır (Al-Qudah, Al-Okaily, ve Alqudah, 2021: 7).

RCEP'in olumsuz sonuçları olacağı yönünde görüşler de mevcuttur. Gunnar Myrdal tarafından 1959 yılında Kutuplaşma Teorisi tanımlanmıştır. Teoriye göre gelişme düzeyleri farklı olan ülkelerin aynı ekonomik bütünleşme içerisinde yer aldıkları durumda, düşük gelirli ülkelerde gelirin giderek azalacağı, yüksek gelirli ülkelerde gelirin daha da artacağını savunulmaktadır. RCEP'e katılan ülkeler ekonomik gelişmişlik düzeyleri, kişi başına düşen GSYİH'ları vb. ölçütlerde farklılık göstermektedirler (Wignaraja, 2018: 6). Kutuplaşma teorisi dolayısıyla, RCEP'in düşük gelirli ülkelerin fakirleşmesine neden olabileceği iddia edilmektedir.

TPP ve RCEP dünya ticaretini serbestleştirme anlamında en iddialı iki STA olarak görülmektedir. İki anlaşmayı birbirinden ayıran bazı farklılıklar bulunmaktadır. Birincisi; TPP, RCEP'e kıyasla daha fazla üyeye ve daha yüksek fikri ve mülkiyet, yatırım, çevre, işgücü piyasası vb. standartlara sahip bulunmaktadır (Vines, 2018: 345). Bu nedenle TPP'ye dahil olma süreci ve müzakereleri RCEP'e kıyasla daha zorlu geçmektedir. İkincisi; iki anlaşmanın da arkasında politik düşüncelerin olduğu düşünülmektedir. TPP, ABD'nin Asyalı müttefiklerini bir arada tutmayı ve Çin'in politik ve ekonomik

hedeflerinin karşısında olmalarını sağlamayı amaçladığı söylenebilir (Ye, 2015: 208). RCEP'in ise, hem Çin'in ABD'nin kendisine karşı oluşturmaya çalıştığı politik ve ekonomik baskıyı azaltmak hem de Asya ülkeleri için güvenli bir ticaret alanı oluşturmayı amaçladığı düşünülmektedir.

Anlaşmanın Kapsamı, İçeriği ve Üyeleri

RCEP, 15 Ekim 2020 tarihinde 15 ülke tarafından ASEAN 37'nci Liderler Zirvesi'nde düzenlenen sanal törenle imzalanmıştır (T.C Ticaret Bakanlığı, 2020). RCEP anlaşmasının amacı, bölgesel ticaret ve yatırımın genişlemesini kolaylaştıracak ve küresel ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunacak modern, kapsamlı, yüksek kaliteli ve karşılıklı yarar sağlayan ekonomik bir ortaklık kurmaktır (ASEAN, 2020: 1). Anlaşma 20 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıkları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Anlaşmanın Bölümleri

Bölüm Numarası	Bölüm İsmi
1. Bölüm	Başlangıç Hükümleri ve Genel Tanımlamalar
2. Bölüm	Mal Ticareti
3. Bölüm	Menşei Kuralları
4. Bölüm	Gümrük İşlemleri ve Ticaretin Kolaylaştırılması
5. Bölüm	İnsan ve Bitki Sağlığı Önlem Standartları
6. Bölüm	Standartlar, Teknik Düzenlemeler ve Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri
7. Bölüm	Ticaret Çözümleri
8. Bölüm	Hizmet Ticareti
9. Bölüm	Gerçek Kişilerin Geçici Hareketi
10. Bölüm	Yatırım
11. Bölüm	Fikri Mülkiyet Hakları
12. Bölüm	Elektronik Ticaret Kuralları
13. Bölüm	Rekabet Kuralları
14. Bölüm	Orta ve Küçük Girişimler
15. Bölüm	Ekonomik ve Teknik İş Birliği
16. Bölüm	Devlet Alımları
17. Bölüm	Genel Hükümler ve İstisnalar
18. Bölüm	Kurumsal Hükümler
19. Bölüm	Uyuşmazlıkların Çözümü
20. Bölüm	Son Hükümler

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, anlaşmanın kapsamının geniş tutulduğu söylenebilir. Ayrıca günümüz ekonomileri için önemli hale gelmiş olan elektronik ticaret, insan ve bitki sağlığı, orta ve küçük girişimler gibi yeni başlıklar da anlaşmada yer almıştır. Bu başlıklar itibariyle anlaşmanın ekonominin güncel ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yapıda olduğu söylenebilir.

Anlaşma metninde, anlaşmanın bölgesel ticaret ve yatırımı artırmayı ve küresel ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamayı amaçladığı vurgulanmış; anlaşmanın modern, kapsamlı, yüksek kaliteli ve karşılıklı çıkara dayalı bir ekonomik ortaklık kurmaya amaçladığı belirtilmiştir (RCEP, 2021: 1). Anlaşma metninde sıkça, RCEP’in, WTO başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun kurallarını benimsediği vurgulanmıştır. Ayrıca anlaşmaya dahil olan ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin şeffaflık, öngörülebilirlik, tutarlılık ve iş birliği prensiplerine uygun olarak yürütülmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Tablo 2’de RCEP üyesi ülkelerin toplam ihracat ve ithalat, nüfus ve GSYİH (gayri safi yurtiçi hasıla)larının, dünya ihracat ve ithalatı, nüfus ve GSYİH’ları içerisindeki payları, 2010-2020 dönemi itibariyle görülmektedir. Tabloya göre hem ihracat hem de ithalatta yıllar içerisinde RCEP üyelerinin paylarının arttığı görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Dünya ihracatının yüzde 24,95’inin, ithalatının ise yüzde 31,37’sinin RCEP ülkeleri tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Nüfus verisine bakıldığında, RCEP üyelerinin dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30’una sahip oldukları söylenebilir. GSYİH’ya bakıldığında ise, RCEP üyelerinin dünya GSYİH’sının yaklaşık yüzde 27-28’ini oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 2: RCEP Ülkelerinin Dünyadaki Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İhracat	22,27	22,87	23,63	23,64	23,45	23,16	22,83	23,83	24,11	24,08	24,95
İthalat	28,01	27,00	27,44	27,02	27,69	29,80	30,09	30,21	29,71	29,81	31,37
Nüfus	30,88	30,73	30,57	30,42	30,27	30,12	29,98	29,84	29,70	29,54	
GSYİH	24,53	24,88	25,43	25,97	26,31	26,68	27,09	27,49	27,82	28,22	

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Veri Seti, Yöntem ve Analiz

Çalışmada, anlaşmaya dâhil olan ülkelerin 2010-2020 verileri yıllık olarak incelenmiştir. Dış ticaret verileri IMF'nin veri tabanından milyon ABD doları cinsinden temin edilmiştir. RCEP anlaşması kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması olduğu için, çalışmada ülkelerin dış ticarete karşılıklı yoğunlaşmalarının olup olmadığı incelenmiştir. Dış ticarete yoğunlaşma, ticaretin belli sayıda ülke, fasıl ya da üründe ağırlık kazanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada dış ticarete yoğunlaşma Çin temel alınarak ve literatürde yaygın olarak kullanılan çeşitli yoğunlaşma endeksleri ile incelenmiştir. Yoğunlaşmanın tespit edilmesi için, yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri (Bilateral Trade Intensity Index- BT) ile ülkeler arasındaki ticari yoğunlaşma belirlenmeye çalışılmıştır. Yoğunlaşma endeksleri uygulanırken Çin'in esas alınmasının nedeni, Çin'in RCEP içinde en yüksek nüfus, GSYİH ve ticaret payına sahip ülke konumunda bulunmasıdır. Çalışmada kullanılan endeksler ve hesaplanma yöntemleri aşağıdaki şekillerde açıklanmıştır;

Dış ticarete yoğunlaşmanın ölçülmesinde literatürde yaygın olarak kullanılan endekslerden birisi yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR)dir. Yoğunlaşma oranı aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır; (DİE, 2005: 7)

$$CRm = \sum_{i=1}^m Pi * 100$$

CRm: Yoğunlaşma oranı

Pi: Firma, madde, fasıl veya ülkenin payı göstermektedir. Bulunan sonuçlara göre;

- 0-30 arasında ise düşük yoğunlaşma,
- 31-50 arasında ise orta derecede yoğunlaşma,
- 51-70 arasında ise yüksek derecede yoğunlaşma,
- 71-100 arasında ise çok yüksek derecede yoğunlaşma söz konusudur denilmektedir (Doğan ve Kaya, 2011: 7).

Herfidahl-Hirschman endeksi, yoğunlaşma oranı hesaplanmış olan tüm birimlerinin karelerinin toplamı şeklinde hesaplanmaktadır (Seymen, 2009: 210). Yoğunlaşma oranına getirilen en temel eleştirilerden birisi, tüm bilgiyi bütünsel şekilde göstermemesi her yeni eklenen birim ile analiz yorumlarının değişebilmesidir. Yoğunlaşma oranının bu eksikliği HH endeksi ile kapatılmaya çalışılmıştır.

$$HH = \sum_{i=1}^N R^2it$$

Denklemden Rit i ülkesinin t ülkesiyle ticarete ihracat ve ithalat payını göstermektedir. Endeks değeri 0 ile 1 arasında değerler almaktadır (Erkan, 2019: 88). Endeks değerleri şu şekilde yorumlanmaktadır;

Düşük yoğunlaşma: $HH < 0.15$

Orta düzeyde yoğunlaşma: $0.15 \leq HH < 0.25$

Yüksek düzeyde yoğunlaşma: $HH \leq 0.25$.

Ticaret Entropi Endeksi (TE), bir ülkenin dünya ticaretine katılımını ölçmek için kullanılan bir endekstir. Endeks küçük değerler aldığı birimler arasındaki yoğunlaşmanın arttığı şeklinde yorumlanmaktadır (Erkan, 2020: 75). Ayrıca endeks değeri küçüldükçe, küresel ticarete bütünleşmenin ise azaldığı söylenebilir. Ticaret entropi endeksi şu şekilde formüleleştirilmektedir;

$$E_t = \sum_{i=1}^N R_{jk} \times \ln\left(\frac{1}{R_{jk}}\right)$$

Denklemden, R_{jk} i ülkesinin k ülkesine ihracatının toplam ihracatı içerisindeki payını temsil etmektedir. Endeks ithalat için de hesaplanabilmektedir. Burada hesaplanan endeks mutlak entropi endeksi olarak adlandırılmakta ve bir ülkenin tüm ülkelerle eşit düzeyde ticaret gerçekleştirdiği varsayımı ile hareket etmektedir.

Mutlak entropi endeksinin sahip olduğu bir ülkenin tüm ülkelerle eşit düzeyde ticaret gerçekleştirdiği varsayımı dış ticarete düşük bir olasılık olduğu için analizde hatalara neden olabilmektedir.

Bu hataların engellenmesi için birimlerin ağırlıklarını dikkate alan Ticarete Nispi Entropi Endeksi (TEI) geliştirilmiştir. TEI aşağıdaki şekilde formüleleştirilmektedir;

$$TEI_{ij} = \left(\frac{TE_{ij}}{\log n} \right)$$

Denklemden TEI_{ij}, ticarete nispi entropi endeksini, TE_{ij} ticaret entropi endeksini ve n ise analizde yer alan birim sayısını temsil etmektedir. Endeks 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Değerler 0'a yaklaştıkça yoğunlaşma artmakta 1'e yaklaştıkça ise yoğunlaşma azalmaktadır (Yılmaz ve Akkaya, 2020: 257).

Bilateral ticarete ülke yoğunlaşması endeksi, bir ülkenin ticari ilişki içerisinde olduğu ülkeden yapmış olduğu ihracatın toplam ihracatı içindeki payının, o ülkenin yaptığı toplam ihracatın dünya ihracatı içindeki payına bölünerek bulunmaktadır (Seymen D. A., 2009: 236). Endeks ithalat yoğunlaşmasını hesaplamak için de dönüştürülerek kullanılabilir. Endeks değerinin 1'den büyük olması, ticaret ortağı ülkeye ihracat/ithalatta yoğunlaşmanın olduğu anlamına gelmektedir. Endeks formülü aşağıdaki gibidir:

$$BT_{ij} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{wj}}{X_{wt}}}$$

X_{ij} : i ülkesinin j ülkesine yaptığı ihracat,

X_{wj} : dünyanın j ülkesine ihracat değerleri,

X_{it} : i ülkesinin toplam ihracatı,

X_{wt} : toplam dünya ihracatı

Tablo 3'te Çin'in ihracatı içerisinde RCEP üyesi ülkelerin yüzdeleri 2010-2020 dönemi için yer almaktadır. Tabloya göre, RCEP ülkeleri içinde Çin'in ihracatında en yüksek paya sahip ülke yüzde 5,49'luk pay ile Japonya olmuştur. Ardından yüzde 4,39 ile Vietnam ve yüzde 4,35 ile Güney Kore yer almaktadır. Çin'in ihracatında en düşük paya sahip üç ülke ise; yüzde 0,23 ile Yeni Zelanda, yüzde 0,06 ile Laos ve yüzde 0,02 ile Brunei olarak sıralanmaktadır.

Tablo 3: Çin'in İhracatı İçerisinde RCEP Ülkelerinin Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	1,72	1,79	1,84	1,70	1,67	1,77	1,78	1,83	1,90	1,93	2,06
Japonya	7,62	7,76	7,39	6,78	6,38	5,96	6,07	6,03	5,90	5,73	5,49
Güney Kore	4,36	4,37	4,28	4,12	4,28	4,45	4,48	4,52	4,38	4,44	4,35
Yeni Zelanda	0,18	0,20	0,19	0,19	0,20	0,22	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23
Singapur	2,05	1,86	1,97	2,06	2,08	2,33	2,22	2,03	2,00	2,20	2,23
Brunei	0,02	0,04	0,06	0,08	0,07	0,06	0,03	0,03	0,06	0,03	0,02
Kamboçya	0,09	0,12	0,13	0,15	0,14	0,17	0,19	0,21	0,24	0,32	0,31
Endonezya	1,39	1,54	1,67	1,67	1,67	1,51	1,54	1,53	1,73	1,83	1,58
Laos	0,03	0,02	0,05	0,08	0,08	0,06	0,05	0,06	0,06	0,07	0,06
Malezya	1,51	1,47	1,78	2,08	1,98	1,94	1,85	1,85	1,84	2,10	2,19
Myanmar	0,22	0,25	0,28	0,33	0,40	0,41	0,39	0,40	0,42	0,49	0,48
Filipinler	0,73	0,75	0,82	0,90	1,00	1,17	1,42	1,41	1,41	1,63	1,62
Tayland	1,25	1,35	1,52	1,48	1,46	1,68	1,79	1,71	1,72	1,83	1,95
Vietnam	1,46	1,53	1,67	2,20	2,71	2,91	2,90	3,17	3,37	3,92	4,39

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4'te Çin'in ithalatı içerisinde RCEP üyesi ülkelerin yüzdeler payları 2010-2020 dönemi için yer almaktadır. Tabloya göre, RCEP ülkeleri içinde Çin'in ithalatında en yüksek paya sahip ülke yüzde 8,55'lik pay ile Japonya olmuştur. Ardından yüzde 8,42 ile Güney Kore ve yüzde 5,57 ile Avustralya yer almaktadır. Çin'in ithalatında en düşük paya sahip üç ülke ise; yüzde 0,10 ile Laos, yüzde 0,07 ile Brunei ve Kamboçya olarak sıralanmaktadır.

Tablo 4: Çin'in İthalatı İçerisinde RCEP Ülkelerinin Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	4,28	4,65	4,32	4,70	4,59	4,07	4,41	5,07	4,93	5,78	5,57
Japonya	12,65	11,16	9,78	8,32	8,29	8,91	9,16	9,05	8,46	8,29	8,55
Güney Kore	9,90	9,28	9,17	9,38	9,69	10,88	10,02	9,69	9,51	8,39	8,42
Yeni Zelanda	0,27	0,29	0,32	0,42	0,48	0,41	0,45	0,51	0,52	0,60	0,59
Singapur	1,76	1,59	1,56	1,53	1,56	1,62	1,63	1,83	1,58	1,70	1,53
Brunei	0,05	0,03	0,02	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,02	0,07
Kamboçya	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,04	0,05	0,06	0,06	0,07	0,07
Endonezya	1,49	1,80	1,76	1,61	1,25	1,24	1,34	1,56	1,60	1,64	1,82
Laos	0,04	0,05	0,04	0,05	0,09	0,08	0,08	0,08	0,10	0,10	0,10
Malezya	3,61	3,56	3,21	3,08	2,84	3,32	3,09	2,97	2,98	3,46	3,63
Myanmar	0,07	0,10	0,07	0,14	0,79	0,33	0,27	0,25	0,22	0,31	0,31
Filipinler	1,16	1,03	1,08	0,93	1,07	1,19	1,09	1,05	0,97	0,97	0,94
Tayland	2,38	2,24	2,12	1,95	1,95	2,32	2,43	2,28	2,11	2,23	2,34
Vietnam	0,50	0,64	0,89	0,87	1,02	1,49	2,34	2,76	3,01	3,10	3,83

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 5'te Çin'in RCEP üyesi ülkelere ihracat ve ithalatta yoğunlaşmasının olup olmadığını belirlemek için hesaplanmış olan endeks sonuçları yer almaktadır. Tabloda yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri (Bilateral Trade Intensity Index- BT) yer almaktadır. Analiz 2012- 2016 ve 2020 yıllarını kapsamaktadır. 2012 yılı RCEP anlaşmasının başlangıç yılı olması, 2020 yılı ise anlaşmanın imzalandığı yıl olması nedeniyle seçilirken; 2016 yılı değişimin görülebilmesi için iki önemli tarihe de eşit uzaklıkta bulunması nedeniyle seçilmiştir.

Japonya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu fakat bir miktar azaldığı görülmüştür. HH endeksine göre yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının azaldığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. Fakat HH, TE ve TEI endekslerinde 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde artış olduğu

görülmüştür. Japonya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Japonya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Vietnam'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksinin arttığı yani yoğunlaşmanın arttığını söylemek mümkündür fakat yoğunlaşma tüm dönemler itibariyle düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endeks sonuçlarına göre ise ihracat yoğunlaşmasının arttığı doğrulanmıştır. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. Fakat HH, TE ve TEI endekslerinde 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde artış olduğu görülmüştür. Vietnam özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Vietnam'a karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Güney Kore'ye bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksinin arttığı yani yoğunlaşmanın arttığını söylemek mümkündür fakat yoğunlaşma tüm dönemler itibariyle düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığı doğrulamaktadır. İthalatta ise; CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH, TE ve TEI endekslerinin 2012-2016 arasında arttığı fakat 2016-2020 döneminde az da olsa azaldığı görülmüştür. Güney Kore özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Güney Kore'ye karşı hem ihracatta hem de ithalatta yoğunlaşmanın bulunduğu söylenebilir.

Singapur'a bakıldığında ihracatta, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu görülmüştür. HH endeksine göre yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksin 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde azalış, TE ve TEI endekslerinde ise artış olduğu görülmüştür. Buradan yoğunlaşmanın azaldığı söylenebilir. Singapur özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Singapur'a karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Malezya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre düşük yoğunlaşma düzeyinde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR endeksinin 2016 dışındaki iki yılda da arttığı, BT endeksinde de 2016 yılı dışında ithalat yoğunlaşmasının bulunduğu görülmüştür. HH endeksine göre ithalatta düşük bir yoğunlaşma olduğu belirlenmiştir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Malezya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Malezya'ya karşı hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının olduğu görülmüştür.

Avustralya'ya bakıldığında ihracat için, ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Avustralya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Avustralya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Tayland'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Tayland özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Tayland'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Filipinler'e bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış

olduğu görülmüştür. Filipinler özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Filipinler'e karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Endonezya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre düşük yoğunlaşma düzeyinde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR endeksinin 2016 dışındaki iki yılda da arttığı, BT endeksinde de 2016 yılı dışında ithalat yoğunlaşmasının bulunduğu görülmüştür. HH endeksine göre ithalatta düşük bir yoğunlaşma olduğu belirlenmiştir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Endonezya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Endonezya'ya karşı hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının olduğu söylenebilir.

Myanmar'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Myanmar özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Myanmar'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Kamboçya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Kamboçya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Kamboçya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Yeni Zelanda'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma orta düzeydedir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Yeni Zelanda özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Yeni Zelanda'ya karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Laos'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Laos özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Laos'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Brunei'ye bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Brunei özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Brunei'ye karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in RCEP ülkelerinin tamamına ihracat yoğunlaşmasının bulunduğu Vietnam, Myanmar, Kamboçya ve Laos'a ise yoğunlaşmanın yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. İthalatta ise Çin'in sadece Güney Kore, Malezya ve Endonezya'ya karşı yoğunlaşmasının bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: İthalat ve İthalat İçin Hesaplanmış Olan Endeks Değerleri

		Japonya			Vietnam			Güney Kore			Singapur			Malezya		
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020
İhracat	CR	9.94	9.65	8.09	12.19	14.27	14.55	17.94	21.40	20.96	20.58	24.93	24.25	22.98	27.86	27.47
	BT	1.83	2.28	2.42	2.71	3.08	3.99	1.67	2.30	2.38	1.14	1.67	1.84	1.70	2.29	2.62
	HH	0.010	0.009	0.007	0.015	0.020	0.021	0.032	0.046	0.044	0.042	0.062	0.059	0.053	0.078	0.075
	TE	0.100	0.098	0.088	0.111	0.121	0.122	0.134	0.143	0.142	0.141	0.150	0.149	0.147	0.155	0.154
	TEI	0.087	0.085	0.077	0.097	0.105	0.106	0.117	0.125	0.124	0.123	0.131	0.130	0.128	0.135	0.134
İthalat	CR	8.49	6.67	7.19	9.26	8.38	10.41	17.22	15.68	17.50	18.58	16.87	18.79	21.36	19.12	21.84
	BT	0.191	0.137	0.141	0.001	0.003	0.008	1.742	1.682	1.854	0.414	0.910	0.723	2.413	0.953	1.113
	HH	0.007	0.004	0.005	0.009	0.007	0.011	0.030	0.025	0.031	0.035	0.028	0.035	0.046	0.037	0.048
	TE	0.091	0.078	0.082	0.096	0.090	0.102	0.132	0.126	0.132	0.136	0.130	0.136	0.143	0.137	0.144
	TEI	0.079	0.068	0.072	0.084	0.079	0.089	0.115	0.110	0.116	0.118	0.114	0.119	0.125	0.120	0.126
İhracat		Avustralya			Tayland			Filipinler			Endonezya			Myanmar		
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020
	CR	25.46	30.70	30.50	27.51	33.55	33.37	28.61	35.81	35.75	30.86	38.25	38.08	31.23	38.87	38.79
	BT	1.63	2.10	2.67	1.31	2.05	2.48	1.70	2.83	3.32	1.71	2.36	2.71	4.30	4.38	4.75
	HH	0.065	0.094	0.093	0.076	0.113	0.111	0.082	0.128	0.128	0.095	0.146	0.145	0.098	0.151	0.150
İthalat	TE	0.151	0.157	0.157	0.154	0.159	0.159	0.155	0.160	0.160	0.158	0.160	0.160	0.158	0.160	0.160
	TEI	0.132	0.137	0.137	0.135	0.139	0.139	0.136	0.139	0.139	0.137	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139
	CR	25.11	22.33	26.53	26.95	24.10	28.50	27.89	24.90	29.29	29.42	25.88	30.82	29.48	26.07	31.08
	BT	0.018	0.015	0.033	0.052	0.031	0.026	0.004	0.004	0.005	2.448	0.957	1.417	0.0001	0.0004	0.0008
	HH	0.063	0.050	0.070	0.073	0.058	0.081	0.078	0.062	0.086	0.087	0.067	0.087	0.087	0.068	0.097
İhracat	TE	0.151	0.145	0.153	0.153	0.149	0.155	0.155	0.150	0.156	0.156	0.152	0.158	0.156	0.152	0.158
	TEI	0.131	0.127	0.133	0.134	0.130	0.136	0.135	0.131	0.136	0.136	0.133	0.137	0.136	0.133	0.138
		Kamboçya			Yeni Zelanda			Laos			Brunei					
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020			
	CR	31.41	39.17	39.25	31.47	39.24	39.33	31.72	39.61	39.68	31.80	39.65	39.70			
İthalat	BT	2.51	3.27	3.27	1.13	1.51	1.66	4.01	4.60	4.99	2.07	1.76	1.18			
	HH	0.099	0.153	0.154	0.099	0.154	0.155	0.101	0.157	0.157	0.101	0.157	0.158			
	TE	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159			
	TEI	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139			
	CR	29.49	26.11	31.14	29.53	26.17	31.22	29.81	26.50	31.72	29.82	26.51	31.78			
İthalat	BT	0.0000	0.0001	0.0001	0.0006	0.0009	0.0014	0.0000	0.0000	0.0000	0.0004	0.0000	0.0004			
	HH	0.087	0.068	0.097	0.087	0.068	0.097	0.089	0.070	0.101	0.089	0.170	0.101			
	TE	0.156	0.152	0.158	0.156	0.152	0.158	0.157	0.153	0.158	0.157	0.153	0.158			
	TEI	0.136	0.133	0.138	0.136	0.133	0.138	0.137	0.133	0.138	0.137	0.133	0.138			

(2012-2016-2020)Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Sonuç

Çin, hızla büyüyen ticaret hacmi ve ticari bağları ile yükselen bir ekonomidir. Bu durum Çin'in jeoekonomik gücünü artırmakta ve dünyadaki siyasi ağırlığını da güçlendirmektedir. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi durumunda olan Çin'in ilerleyen dönemlerde ABD ekonomisini geçerek dünyanın en büyük ekonomisi olacağı düşünülmektedir. Çin, ekonomik büyümesinin anahtarı konumunda olan dış ticaretini daha da artırmak ve güvenli bir ticaret alanı oluşturmak istemektedir. Çin'i güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya iten en önemli neden ABD'nin Çin'e karşı yürütmekte olduğu karşıt politikalarıdır. Çin, güvenli ticaret alanı yaratabilmek için iki önemli oluşumu ortaya çıkartmıştır. Bunlardan birincisi; ülkelerin altyapı

kalitelerinin artırılması yolu ile ticareti artırmayı amaçlayan Bir Kuşak Bir Yol Projesi, ikincisi ise kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması olan RCEP'tir.

RCEP, dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olarak adlandırılmaktadır. Özellikle ABD'nin TPP'den çekilmesi sonrasında RCEP ön plana çıkmıştır. Çin'in ekonomik ve siyasi rakipleri olarak sayılabilecek Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkelerin RCEP'e üye olmaları bunun en büyük kanıtı olarak gösterilebilir. Buna ek olarak; Brunei, Laos, Kamboçya, Myanmar gibi gelişmekte olan ülkelerde RCEP içerisinde yer almaktadırlar.

Çalışmada anlaşmanın, en büyük paydaşı olan Çin'in RCEP ülkelerine olan ticaret yoğunlaşmasının artmasına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. İncelenen dönemde Çin'in Japonya, Vietnam, Singapur, Avustralya, Filipinler, Tayland, Myanmar, Kamboçya, Yeni Zelanda, Laos ve Brunei'ye sadece ihracat yoğunlaşmasının arttığı ithalat yoğunlaşmasının ise ortaya çıkmadığı görülmüştür. Güney Kore, Malezya ve Endonezya ile ise hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının varlığı belirlenmiştir. 2020 yılı itibarıyla Vietnam (3,99), Filipinler (3,32), Kamboçya (3,27), Myanmar (4,75) ve Laos'a (4,99) Çin'in ihracat yoğunlaşmasının çok yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Buradan Çin'in RCEP vasıtası ile ticari bağlarını kuvvetlendirdiği, kendisine güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Kısacası RCEP, Çin'in jeoekonomik güç araçlarından birisidir denilebilir.

RCEP, dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olması nedeniyle dünya ticari dengelerini etkileyebilme potansiyeline sahiptir. TPP'nin etkisinin azalması ile RCEP'e olan ilgi daha da artmış ve anlaşmaya daha çok ülkenin katılmak isteyebileceği düşünülmektedir. Çin'in RCEP ve OBOR ile dünya ticaret ve siyasi dengelerini değiştirebileceği düşünüldüğünde ülkelerin buna göre konumlanmaları önem arz etmektedir. Türkiye'nin de bu duruma göre yeni politikalar oluşturması ve Asya'da oluşabilecek yeni ekonomik ve siyasi dengelerin dışında kalmaması gerekmektedir. Türkiye, Bir Kuşak Bir Yol Projesinin paydaşlarından birisidir. Fakat Türkiye'nin RCEP anlaşmasına dâhil olması taraf olduğu Avrupa Birliği'nin Gümrük Birliği dolayısıyla hukuki anlamda imkansızdır. Bu nedenle Türkiye'nin RCEP anlaşmasının potansiyelinin farkında olarak yakın ilişkiler kurması önem arz etmektedir.

Kaynakça

Aggarwal, V. K. (2016). *Mega-FTAs and the Trade-Security Nexus : The Trans-Pacific Partnership (TPP) and Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)*, East-West Center, Honolulu.

Al-Qudah, A. A., Al-Okaily, M., & Alqudah, H. (2021). The relationship between social entrepreneurship and sustainable development from economic growth perspective: 15 'RCEP' countries. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, Cilt: 1, s. 1-18.

ASEAN. ASEAN İnternet Sitesi: <https://asean.org/summary-regional-comprehensive-economic-partnership-agreement/> Erişim, 15 Mayıs 2021.

Ateş, E. (2017). *Türkiye'nin İmzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA): Dış Ticaret Etkileri İki Yanlı Sektörel Bir Analiz*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Balkır, C. (2010). *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme: Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chang, S.-M., Huang, Y.-Y., Shang, K.-C., & Chiang, W.-T. (2020). Impacts of Regional Integration and Maritime Transport on Trade: With Special Reference To RCEP. *Maritime Business Review*, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 143-158.

DİE. (2005). *Dış Ticarete Yoğunlaşma 2003*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Yayın No:2933.

Doğan, S., & Kaya, S. S. (2011). Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinin Ülke ve Fasıllık Bazlı Yoğunlaşma Analizi. *Ekonometri ve İstatistik*, Sayı: 14, s. 1-18.

Erkan, B. (2019). Analysis of Export Concentration of Industrial Sector in Uşak Province . *8th SCF International Conference on "The Economic and Social Impacts of the Globalization and Liberalization"*, Antalya, s. 87-91.

Erkan, B. (2020). Entropic Analysis of Concentrations in Europe's Highest Budget Football Leagues. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Cilt: 7, Sayı: 17, s. 73-80.

Fukunaga, Y., & Isono, I. (2013). *Taking ASEAN+1 FTAs Towards The RCEP: A Mapping Study*, Economic Research Institute for ASEAN, Jakarta.

G., B. N., Sen, R., & Srivastava, S. (2019). *Tariff liberalization in the RCEP trade agreement and impact on India's automobile industry: An applied general equilibrium analysis*, ARTNeT Working Paper Series, Bangkok.

Gao, H., & Shaffer, G. (2021). *The RCEP : Great Power Competition and Cooperation Over Trade*, Legal Studies Research Paper Series, Kaliforniya.

Hamanaka, S. (2014). TPP versus RCEP: Control of Membership and Agenda Setting. *East Asian Economic Review*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 163-186.

Hepaktan, C. E., & Çınar, S. (2011). Türkiye'nin Dış Ticaretinin Bölgesel Profili. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 1, s.117-140.

Hong, Z. (2016). China's One Belt One Road: An Overview of the Debate. Z. Hong içinde, *China's One Belt One Road: An Overview of the Debate*, ISEAS – Yusof Ishak Institute, Singapur, s. 1-33.

Li, Q., & Moon, H. C. (2018). The Trade and Income Effects of RCEP: Implications for China and Korea. *Journal of Korea Trade*, Cilt: 22, Sayı: 3, s. 306-318.

Myrdal, G. (1974). What Is Development? . *Journal of Economic Issues*, Cilt: 8, Sayı: 4, s. 729-736.

Nordin, A. H., & Weissmann, M. (2018). Will Trump make China great again? The belt and road initiative and international order. *International Affairs*, Vol. 94, Issue.2, s. 231-249.

Panda, J. P. (2014). Factoring the RCEP and the TPP: China, India and the Politics of Regional Integration. *Strategic Analysis*, Cilt: 38, Sayı: 1, s. 49-67.

RCEP,. RCEP Web Sitesi: <https://rcepsec.org/legal-text/> Erişim Tarihi: 29 Nisan 2021.

Seyidoğlu, H. (2015). *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Seymen, D. (2009). Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Ticaretinde Ülke Yoğunlaşmasını Değiştirdi mi? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s. 199-220.

Seymen, D. A. (2009). *Türkiye'nin Dış Ticaret Yapısı ve Rekabet Gücü*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Sönmez, E. K. (2020). Çin'in Bölgesel Hegemonya Araçları Olarak Asya Pasifikte Uluslararası Örgütler. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 6, s. 33-53.

T.C Ticaret Bakanlığı. T.C Ticaret Bakanlığı İnternet Sitesi: <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/malezya/bolgesel-kapsamli-ekonomik-ortaklik-rcep-anlasmasi-imzalandi> Erişim, 20 Mayıs 2021.

USTR.. *The Office of the U.S. Trade Representative* . The Office of the U.S. Trade Representative (USTR) Web Sitesi: <https://ustr.gov/about->

us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/january/US-Withdraws-From-TPP. Erişim 23 Mayıs 2021.

Vines, D. (2018). The BRI and RCEP: Ensuring Cooperation in The Liberalisation of Trade in Asia. *Economic and Political Studies*, Cilt: 6, Sayı: 3, s. 338-348.

Wardani, R. Y., & Cooray, N. S. (2019). Saving Potential of Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Implication for China and Japan. *Journal of Economic Info*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 34-42.

Wignaraja, G. (2018). *What Does RCEP Mean for Insiders and Outsiders? The Experience of India and Sri Lanka*. Bangkok: ARTNeT Working Paper Series.

WTO. *WTO Regional Trade Agreements Database*. WTO İnternet Sitesi: <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx>. Erişim, 30 Nisan 2021

Wu, C.-H. (2020). ASEAN at the Crossroads: Trap and Track between CPTPP and RCEP. *Journal of International Economic Law*, Cilt: 23, s. 97-117.

Ye, M. (2015). China and Competing Cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, Cilt: 11, Sayı: 3, s. 206-224.

Yiğenoğlu, K. (2018). Çin'in Tek Kuşak Tek Yol Projesi ve Asya Altyapı Kalkınma Bankası. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, s. 10-28.

Yılmaz, F., & Akkaya, G. C. (2020). Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinde Yoğunlaşma Analizi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 251-267.

Yu, P. K. (2017). The RCEP and Trans-Pacific Intellectual Property Norms Recommended Citation The RCEP and Trans-Pacific Intellectual Property Norms. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Cilt: 50, s. 673-740.

Japonya'Daki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Sendikal Olmayan İşçi Organizasyonları: Çoğulcu İstihdam İlişkisi Teorisi Perspektifinden Bir Değerlendirme

Abdulkerim CİDAL*

Öz: Çoğulcu istihdam ilişkileri disiplini, kusurlu ve tam rekabetçi olmayan piyasada çalışanlar ve işverenler arasında bir çıkar çatışması olduğu ve ayrıca işçilerin sadece ekonomik bir meta olmadığı aynı zamanda insan olduğu için işçi temsil ve söz hakkı mekanizmalarını istihdam ilişkisine bir denge getirecek temel mekanizmalar olarak ele alır. Bu yüzden işçileri temsil eden ve işçilere söz hakkı sağlayan mekanizmalar çoğulcu istihdam ilişkisi teorisi için çok önemlidir. Japonya'da işçi sendikalarının örgütlenme oranının sürekli düşmesiyle birlikte, sendikasız işçi organizasyonları, alternatif işçi sesi ve temsil mekanizmaları olarak daha çok ilgi görmeye başladı. Bu makale, çoğulcu istihdam ilişkileri yaklaşımı altında Japon küçük ve orta ölçekli firmalarda sendikal olmayan işçi organizasyonlarını incelemektedir. Bu yazıda veri analizi yöntemi kullanılmış olup, veriler JILPT tarafından Japonya'daki sendikal olmayan işçi örgütleri hakkında yürütülen en yeni, geniş araştırmalardan birinden alınmıştır. Bu makale, sonuç olarak, Japon KOBİ'lerinde sendikalar dışında alternatif işçi organizasyonlarının olduğunu ve çoğulcu istihdam ilişkileri yaklaşımı açısından bu örgütlerin uyumlu bir alternatif işçi temsili ve söz hakkı sağlayan mekanizmaları olabileceğini savunmaktadır. Çoğunun hala yeterli pazarlık gücüne sahip olmamasına rağmen, özellikle hatsugengata tipi işçi organizasyonları bazı alanlarda sendikalardan bile daha iyi işlev görmektedir ve işçi-işveren arasındaki güç farkını dengeleme ve istihdam ilişkisine denge getirme potansiyeline sahiptir. Bu tür işçi organizasyonları aynı zamanda işçilere söz hakkı gücü sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: İşçi söz hakkı, Japonya küçük ve orta düzey işletmeleri, Çoğulcu istihdam ilişkileri, Sendikal olmayan işçi organizasyonları, Japonya istihdam ilişkileri.

* Waseda Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora öğrencisi, Tokyo, Japonya. E-posta: cidalkerim@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0951-6412; Gönderim Tarihi: 2 Ekim 2021; Makale Kabul Tarihi: 30 Ocak 2022

Önerilen Atf: Cidal, A., (2022). Japonya'Daki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Sendikal Olmayan İşçi Organizasyonları: Çoğulcu İstihdam İlişkisi Teorisi Perspektifinden Bir Değerlendirme, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.71-89.

Non-Union Employee Organizations in Japanese Small To Medium Companies: An Analysis From The Perspective of Pluralist Employment Relationship Theory

Abstract: The pluralist employment relationships discipline approaches employee voice and voice mechanisms as essential mechanisms to bring balance to an employment relationship since there is a conflict of interest between employees and employers in the imperfect market, and also since the workers are not just an economic commodity but human beings, employee voice mechanisms are crucial to the pluralist ER theory. With the continuous decline of the organization rate of labor union in Japan, non-union employee organizations emerges as alternative employee voice and representation mechanism. This paper examines the non-union employee organizations in Japanese small to medium firms under the pluralist employment relations approach. The data analysis method has been used in this paper, the data has been received from one of the most recent, wide study conducted by JILPT about non-union employee organizations in Japan. This paper finally argues that there are alternative employee organizations in Japanese SMEs other than unions, and in terms of pluralistic employment relations approach these organizations can be a compatible alternative employee representation and voice mechanisms. Since even though most of them still do not have enough bargaining power the existence of an employee organization itself is meaningful and hatsugengata type of organization functions even better than unions in some areas and capable of balancing the power gap and bring balance to the employment relationship as well as to provide workers with a voice power.

Key Words: *Employee voice, Pluralist employment relations, Japanese SMEs, Non-union employee organizations, Japanese employment relations.*

Giriş

Bu makale Japonya'da küçük ve orta ölçekli işyerlerindeki sendika dışı işçi organizasyonlarına teorik olarak çoğulcu endüstri ilişkileri yaklaşımı ile inceleyip analiz edecektir.

İşçi sendikaları, işçi emeğinin temsili, emeğin çıkarlarının korunması ve işgücü yönetimi ilişkilerine yardımcı olmak, işletme içi iletişim vb. denilince akla ilk gelen organizasyonel yapıdır. Sendikalar, birçok akademisyen tarafından, işveren gücüne karşı kendilerini savunmak için işçilere kolektif bir ses gücü sağlayan tek gerçek mekanizma olarak görüldü ve birçoğu için hala öyle görülmektedir. Birçok ülkede anayasa ve iş kanunu ile korunan sendikaların, işçi

yaşamını ve çalışma koşullarını iyileştirmek için örgütlenme ve toplu pazarlık gücünü kullandıkları ve çalışma koşullarını geliştirdikleri ortadadır. Ancak bu durum, sendikalaşma oranının global olarak düştüğü gerçeğini ortadan kaldırmaz, özellikle de küçük ve orta ölçekli firmalar gibi işletmelerde sendikalaşma oranı daha da düşüktür. Japonya örneğinde, sendika üyeliği, düzenli olmayan çalışanları, yarı zamanlı vb., kapsamayan bir sendika tipine sahip belirli bir işletmenin düzenli, ve genel olarak erkek işçileri ve aynı sektörde olsalar bile genelde sadece bir işletmedeki işçilerle sınırlıdır, tipik bir işyeri sendikacılığı modeli yaygındır. Dolayısıyla sendika kapsamı dışında kalan çok sayıda işçi bulunmaktadır ve bu işçilerin büyük çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletmelerdeki (KOBİ) çalışanlardır.

Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı'nın 19 Aralık 2019 tarihli Sendikalar Temel Araştırması'na göre, sendikalaşma oranı yüzde 16,7 ile rekor düşük seviyeye geriledi, ancak ertesini yıl yüzde 17,1'e yükseldi¹. Bu durumun birçok nedeni vardır, örneğin daha büyük sendikaların düzenli olmayan işçileri kapsayacak herhangi bir eylemi olmaması bunun başında gelmektedir. Ancak asıl önemli olgu, sendikaların örgütlenme oranının zaman içinde istikrarlı bir şekilde düşmesi ve Japon işçilerin büyük çoğunluğunun bir işçi sendikası tarafından temsil edilmemesidir. Hideyuki (2007), Japon işçilerinin çoğunluğunun işyerlerinde hiç işçi sendikası görmediğini bile iddia etmektedir.

Bu rakamlar, küçük ve orta ölçekli firmaların işçilerinin genellikle sendikalar tarafından temsil edilmediğini göstermektedir. Bu durumda sendikasız işletmelerde işçi ve işveren ya da yönetim arasındaki bilgi asimetrisini ortadan kaldırmak, işçileri temsil etmek ve iletişime yardımcı olmak için sendikal olmayan işçi örgütleri daha önemli hale gelmektedir. Bu fenomen yalnızca Japonya'ya özgü değil aynı zamanda küresel bir gerçekliktir, ve sendika üyeliğindeki düşüş fenomeni, sendikal olmayan işçi organizasyonlarına, çalışanları temsil eden yeni tip mekanizmalara daha büyük ilgi gösterilmesine yol açmıştır (Gollan, 2007; Kaufman-Taras, 2010).

Çoğulcu İstihdam İlişkisi (Pluralist Employment Relations) yaklaşımı, kusurlu ve tam rekabetçi olmayan işgücü piyasalarında etkileşim halinde olan işverenler ve çalışanlar arasında bir çıkar

¹ <https://www.mhlw.go.jp/toukei/itiran/roudou/roushi/kiso/20/dl/01.pdf>

çatışması olduğu gerçeğini kabul eder. Üstelik bu pazarlık sorununda, ekonomik bir meta olmayan farklı çalışma saiklerine sahip insan olan işçiler ile işverenler arasında bir güç dengesizliği vardır. Bu nedenle çoğulcu yaklaşım, işçiler ve işverenler arasındaki güç boşluğunu dengelemek için işçilere temsiliyet ve söz hakkı sağlayacak mekanizmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki gerçeklerin ışığında, Japonya'daki işçilerin çoğunluğu, işçi ve işveren ilişkilerini kolaylaştıracak, işçilerin çıkarlarını savunacak en önde gelen mekanizma olan sendika tarafından temsiliyettten yoksundurlar. Fakat sendikal olmayan işçi organizasyonları bu makalenin de iddia ettiği üzere bu konudaki büyük dengesizliği ortadan kaldıracak bir alternatif sunmaktadırlar.

Bu makale teorik arka planın açıklanmasından sonra, Japonya'da işçi sendikalarının azalmasının ana faktörlerini ve nedenlerini açıklayacaktır. Daha sonra, Japonya'daki sendikal olmayan işçi organizasyonlarını literatür taramasıyla açıklayacaktır. Bir sonraki bölümde bu konuyla ilgili yapılmış en geniş çalışmalardan birinden veriler belirtilecektir ve sonuç bölümünde bu veriler çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımı ile analiz edilecektir.

Çoğulcu İstihdam İlişkisi Yaklaşımı

Budd (2004) ve Budd ve Bhave (2010) istihdam ilişkisinin unsurlarının (çalışanlar, işverenler, devletler, piyasalar ve sözleşmeler) olduğunu belirtmekte ve araştırmacıların ve uygulayıcıların bunları çok farklı şekillerde kavramsallaştırdıklarını ve bunun dört temel modelle sonuçlandığını iddia etmektedir; egoist, tekilci (unitarist), çoğulcu (pluralist) ve eleştirel (critical) modeller. Bu modellerden hangisini kullandıklarına bağlı olarak birçok disiplin veya bir araştırmacı, işçi ve işveren ilişkilerine, işçilerin söz hakkı kavramlarına bu modelin öngördüğü şekilde tanımlama ve kavramlaştırmaktadırlar. Bu durum referans çerçevesi olarak adlandırılmaktadır ve referans çerçevesi ilk olarak Alan Fox (1966; 1974) tarafından popülerleştirildi daha sonra Budd (2004) buna; egoist modeli eklemiştir².

Egoist model, kökleri neo-klasik ekonomik teorileştirmeye dayanan tanıdık neoliberal paradigmadır. Bu modele göre işverenler

² Fox (1966) ilk olarak tekilci ve çoğulcu modelleri tanımlamıştır, daha sonra (1974) ise buna eleştirel modeli eklemiştir.

ve çalışanlar, tam rekabetçi işgücü piyasalarında rasyonel olarak kişisel çıkarlarının peşinden koşan (dolayısıyla “egoist”) olarak görülür. Tekilci model, çalışanların psikolojik bir ajan kavramsallaştırmasını vurgular ve işverenlerin ve çalışanların hedeflerinin her zaman doğru insan kaynakları yönetimi politikaları sayesinde uyumlu olabileceği kritik varsayımını yapar. Çoğulcu model, emeğin ekonomik ve psikolojik kavramlaştırılmalarını birleştirirken, aynı zamanda emeğin ve işçilerin söz hakkını demokratik bir toplumda bir insan hakkı statüsünde görür ve bunu daha incelikli bir istihdam ilişkisi çatışması vizyonu ile birleştirir. Spesifik olarak, çoğulcu model, işveren ve çalışan çıkarlarının tümünün değil sadece bazılarının uyumlu olduğunu varsayar. Ücretler gibi temel konular çıkar çatışması olarak görülmektedir. Son olarak, eleştirel model, işveren ve çalışan çıkarlarının temelde çatıştığını ve bu çatışmanın istihdam ilişkisiyle sınırlı olmadığını varsayar. Bunun yerine, istihdam ilişkisi, kapitalistlere ve (örneğin) işçi sınıfına son derece farklı güç seviyeleri bahşeden daha geniş bir sosyo-politik kurumlar yelpazesinin sadece bir unsurudur. Eleştirel model bu yönüyle Marksist bakış açısına yakın bir konumdadır (Budd vd. 2004, Budd-Bhave 2010).

Çoğulcu model, işi ve işçi işveren ilişkisini, kusurlu ve tam rekabetçi olmayan işgücü piyasalarında etkileşim halinde olan işverenler ve çalışanlar arasındaki doğal bir çıkar çatışmasına dayanan teorik bir perspektiften analiz eder. İşçi işveren ilişkisi, çıkarları çatışan paydaşlar arasında bir pazarlık sorunu olarak görülmektedir; istihdam sonuçları, her bir paydaşın pazarlık gücünü belirleyen ortamın çeşitli unsurlarına bağlıdır. Çoğulcu endüstri ilişkileri düşünce okulu da sıklıkla dengeleyici bir paradigmayı benimser. Kusurlu işgücü piyasalarında, güçlü şirketlerin varlığı veya işçiler arasındaki umutsuz rekabet, standartların altında istihdam koşullarıyla sonuçlanabilir. Bu nedenle, çoğulcu endüstriyel ilişkilerin analitik temelleri aynı zamanda güçlü bir normatif gündem yaratır: istihdam ilişkisinde çatışan çıkarlar arasında bir denge yaratmak. Bu nedenle, verimlilik veya üretkenliğin ötesindeki bireysel, örgütsel ve sosyal sonuçlar, endüstri ilişkileri biliminin önemli boyutlarıdır. Çoğulcu endüstriyel ilişkilerin temel teorik varsayımları, (1) istihdam ilişkisinde bir çıkar çatışması olduğu, (2) işgücü piyasalarının tam anlamıyla rekabetçi olmadığı ve (3) çalışanların sadece metalar veya üretim faktörleri değil, insan olduğu ve bu sebeple hakkaniyet ve söz hakkına olduğudur. (Budd vd. 2004; Budd-Bhave 2010). Holland vd.

(2019), çoğulcu endüstriyel ilişkiler yaklaşımı, işçilerin işverenlerinden bağımsız olarak farklı çıkarları olduğunu vurgular; bu nedenle, işçi işveren ilişkilerinde işçilerin çıkarlarını savunabilecekleri ve söz hakkı sahibi olacakları mekanizmaların olması gerektiğini vurgular.

İşçilerin yönetim sürecine katılımı ve temsilieri, iş karar alma süreçlerine olan çalışan katkılarında çok daha fazlasını içerir; daha ziyade, günlük çalışma koşulları üzerinde bireysel kontrol, istihdam politikalarına ilişkin işyeri danışmanlığı ve ücretlendirme konusunda toplu pazarlık, çalışan katılımının bir parçasıdır. Bu nedenle, işçilerin yönetim süreci sürecine katılımı çabaları, bireylerin psikolojik ve ekonomik refahını, bir topluluğun ailelerinin fiziksel ve duygusal sağlığını ve bir ülkenin demokrasisinin kalitesini şekillendirmek için rekabet gücünün ve karlılığın çok ötesine ulaşır. Çoğulcu endüstriyel ilişkiler modeli aynı zamanda işverenlerin piyasa kusurları nedeniyle bireysel çalışanlardan daha fazla pazarlık gücüne sahip olduğunu varsaymaktadır, bu nedenle egoist modelden farklı olarak rekabetçi piyasalar istismarcı işverenler üzerinde bir kontrol işlevi görmez (Budd-Zagelmeyer, 2010). Sonuç olarak bu yaklaşım işçi ve işveren ilişkilerinde, önemli çıkar çatışmalarının bulunduğunu fakat bu çıkar çatışmalarının dengelenebileceğini de varsayar (Kaufman, 2015).

Bir sonraki bölümde Japonya'da sendikal yapılaşmanın durumu, sendikaların ve sendikalaşmanın neden hemen hemen her yıl düzenli olarak gerilemekte olduğu ve bu durumun neden küçük ve orta düzeydeki işyerlerinde daha fazla olduğu özetlenecektir.

Japonya'da Sendika ve Sendikalaşmanın Gerilemesi

Japonya'da sendikalaşma oranı, 1949'da %55,8 ile zirveye ulaştığı günden bu yana sürekli olarak düşmektedir. Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı tarafından yayınlanan "İşçi Sendikaları Anketi"ne göre, Japonya'da 30 Haziran 2014 itibarıyla 53.528 birim işçi sendikası bulunmaktadır. Tahmini sendikalaşma oranı %17,5 olup, toplam istihdam edilen 56,17 milyon işçinin yaklaşık 9,849 milyonu bir sendikaya üyedir. 2003 yılında %20 civarında olan sendika üyeliği, 2014 yılında %17,5'e gerilemiştir, 2020 yılında ise 17.1 olarak saptanmıştır. Japonya'da ki geleneksel işyeri sendikaları birliği, Japonya genelinde düzenli olmayan işçileri örgütlemek ve sendikalaştırmak için bazı kampanyalara girişmesine rağmen, kısmi zamanlı çalışanlar arasında sendika üyelik oranı sadece %6,5'tir.

Sürekli olarak düşüş yaşanan sendikalaşma konusunda akademisyenler arasında farklı teoriler ve görüşler vardır. Örneğin; hizmet sektörünün büyümesi gibi sanayideki yapısal değişiklikler, düzenli olmayan işçilerin ve kadın işçilerin artması gibi işgücü piyasasındaki değişiklikler, firma ölçeğinin değişmesi ve emek bilincinin değişmesi gibi farklı faktörler öne çıkarılıp tartışılmaktadır.

Morishima (1999) işçi sendikalarının İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japonya'da endüstri ve istihdam ilişkileri için kritik bir rol oynadığını, ancak şimdi küreselleşmeyle birlikte birçok değişimin olduğunu söyler ve sendikanın artık yetersiz kaldığını iddia eder. Morishima buna bir çözüm önerisi olarak bireysel işçi-işveren uyumsuzluğunun da işçi örgütlerine entegrasyonu veya işçi ve işveren arasındaki ilişkileri düzenlemek için yeni bir mekanizma yaratmak olduğunu belirtir. Japonya'daki işçi sendikaları görece daha esnek bir yapıdadır, örneğin ABD'deki sendikalardan daha fazla şey için pazarlık yapabilirler ve Japonya'da sendika kurmak daha kolaydır. Ancak paradoksal olarak sendika kurmak kolay olsa da sendikalaşma oranı düzenli olarak düşmektedir.

Araştırmacılar tarafından tartışılan başlıca faktörlerden biri, mevcut sendikaların sendikasız işçileri örgütleyip ve sendikalaştırarak daha fazla sendika oluşturma konusundaki isteksizliği ve eylemsizliğidir. Freeman ve Rebeck (1989), Japonya'daki mevcut sendikaların yeni sendikalar oluşturamadığını ve bu nedenle sendika oranının düştüğünü savunmaktadırlar. Ayrıca, ilk petrol krizinde Japonya'da işverenlerin sendikalara karşı bir muhalif duruş sergilemeye başladığını savunmaktadırlar. Ancak Tsuru (1997, 2002), Japonya'daki işverenlerin ABD'de olduğu gibi sendikalara düşmanca bir yaklaşımda olmadığını savunur, ancak yine de yeni sendikaların ortaya çıkmadığını belirtir. İşyeri sendikalarının diğer işletmelerde yeni sendikalar yaratma dürtüsüne sahip olmadığını çünkü işyeri sendikası olan işyerlerinde düzenli işçinin otomatik olarak sendika üyesi olduğunu söyler. Japonya'daki sendika üyelerinin çoğu, zaten sendikalı olan bir firmada işe başladıktan sonra sendika üyesi olmaktadır. Ona göre sendikalaşma oranlarının düşmesindeki temel sorun, işgücüne yeni katılan çalışanların sendikaların ücret artışı konusunda etkisiz olduklarına inandıkları için sendikalara katılmaya isteksiz olmalarıdır.

Küçük ve orta düzeydeki işyerlerinde daha az sendikalaşma oranı hakkında, Tanuma (1978), Oki-Toshikazu (1978) ve Shirai (1973)

gibi akademisyenler, Japon kapitalizminin ikili yapısını suçlamaktadırlar. Başta taşeronluk ve Keiretsu sistemleri olmak üzere Japonya'daki ekonomik yapı nedeniyle büyük firmalar küçük firmaları ve onların çalışanlarını sömürmektedir. Bu durum öyle sıradanlaşmıştır ki büyük firma çalışanları bile küçük firmaların çalışanlarını kendileri kadar eşit görmezler, bu nedenle işçiler arasında dayanışma ve birlik eksikliği vardır.

Shirai (1973) 1962'den itibaren küçük ve orta düzeydeki işyerlerinde sendika ve sendika üyelerinin azalmaya başladığını iddia etmektedir. Dolayısıyla küçük ve orta ölçekli firmalarda sendikalaşma oranının petrol şokundan önce düşmeye başladığı görülmektedir. Ayrıca Oki-Toshikazu (1978) petrol krizinin ardından Japon kapitalizmi ve ekonomisinin uluslararası pazara daha fazla bağımlı hale gelmeye başladığını, Japon şirketlerinin, özellikle de küçük ve orta düzeydekilerin karlarının azaldığını belirtmektedirler. Bu dönemde büyük firmaların üretimi yüzde 19,3 azalırken, küçük ve orta düzeydekilerin üretimi yüzde 25.4 oranında azalma göstermiştir ve üstelik bu işyerlerinin toparlanmaları büyük şirketlere oranla daha zor olduğunu iddia ederler. Bu veriler, küçük ve orta düzeydeki işyerlerinin endüstriyel ilişkilerinin, işçi ve işveren ilişkisi gibi, ekonomik koşullara karşı daha savunmasız olduğunu göstermektedir. Ayrıca iflas korkusu küçük ve orta ölçekli şirketler için her zaman mevcut bir tehdittir. Tüm bu yapısal faktörler nihayetinde küçük ve orta düzeydeki işyerlerindeki sendikalaşmanın önünde engel oluşturmaktadır.

Fakat bu duruma rağmen sendika olmayan küçük ve orta düzeydeki işyerlerinde işçi ve işveren arasındaki ilişkileri düzenleme, işçileri temsil etme, yönetim sürecine katılma gibi birçok işlev gören sendikal olmayan işçi organizasyonları ortaya çekmiştir. Bu tür sendikal olmayan işçi organizasyonları 1990ların başından itibaren Japonya'da da araştırmacılar tarafından ele alınmış fakat yine de bu konuda çok fazla bir çalışma yapılmamıştır. Bir sonraki bölümde Japonya'da bu konuda yapılan çalışmalar özetlenecektir.

Sendikal olmayan işçi organizasyonları ve yeni mekanizmalar

Japonya'daki küçük ve orta ölçekli işyerlerinde sendikal olmayan işçi organizasyonları üzerinde çok az çalışmanın yapıldığı bir alandır. Bu durum birçok Japon akademisyen tarafından da belirtilip eleştirilmektedir. Inami (2008) 1950-75 yılları arasında küçük ve orta

düzeydeki işyerlerindeki işçilerin temsili ve işçi örgütleri ile ilgili çalışmaların daha çok yabancı ülkelerdeki uygulamalar ve onların eleştirileri ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Saruta (1996) Japonya'da küçük ve orta düzeydeki işyerleri üzerine daha az çalışma yapılmasının nedeninin, bu işyerlerinin sorunlarının, önemli bir problem olarak konumunu veya algısını kaybetmesinden kaynaklandığını iddia eder. Ayrıca, 1950'lerden beri küçük ve orta düzeydeki işyerleri üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla büyük ve küçük ve orta ölçekli şirketler arasındaki ücret farkı hakkındaki tartışmalara odaklandığını belirtir.

Aoki (1997) İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küçük ve orta düzeydeki işyerlerindeki işçi-işveren ilişkilerinin örgütlenmemiş alanlar arasında olduğunu, yetersiz araştırmalar nedeniyle sendikası olmayan firmaların işçi-işveren ilişkileri ve işyeri içi iletişimi üzerinde araştırmacılar arasında da bir uzlaşma olmadığını belirtir. Bu durum, aslında, Japonya'da küçük ve orta düzeydeki işyerlerinde sendikası olmayan emeğin çok uzun bir süredir beri var olduğunu gösteren önemli bir argümandır.

Bu makalenin ana konusu olan Japon küçük ve orta düzeyde işyerlerindeki sendikal olmayan işçi organizasyonları hakkında yazan ilk akademisyen Koike Kazuo'dur (1977; 1981). Koike (1981) Tokyo'da yedi tane küçük ve orta düzey işyerini inceler ve üçünde sendikal olmayan işçi organizasyonunun olduğunu belirtir. Bu örgütlere hem yöneticiler (işverenler) hem de işçiler üyedir, ücretler ve verimlilik politikaları gibi diğer çalışma koşulları hakkında görüş alışverişinde bulunmaktadırlar. Koike onlara fiili işçi sendikaları olarak tercüme edilebilecek "jijitsujou rodo kumiai" adını verir. Çünkü bu örgütler de sendikalar gibi işçileri temsil etmekte ve işveren ile çalışma koşulları gibi birçok konuda pazarlık etmekteydiler.

Ancak Nakamura (1988) bu sendikal olmayan organizasyonların, fiili işçi sendikası olduğu konusunda Koike ile aynı fikirde değildir. Her şeyden önce Koike, küçük ve orta düzey işyerlerindeki hem sendikaların hem de sendikal olmayan işçi organizasyonlarının işyeri dışından üyeleri olmadığını varsayar, ancak Nakamura, sendikaların bir organ olarak genellikle bölgesel veya üst sendika federasyonlarından yardım aldıklarını, bu nedenle ikisinin aynı olmadıklarını savunur. İkinci olarak, Nakamura, Koike'yi bu iki organizasyonu pazarlık güçlerini ve sonuçlarını karşılaştırmadan sadece oluşumlarına odaklanarak karşılaştırma yaptığı için eleştirir,

bu nedenle Nakamura sendikali işyerlerindeki işten çıkarma oranları ve sendikal olmayan işçi organizasyonlarının olduğu işyerlerindeki işten çıkarma oranlarını karşılaştırır ve sendikal olmayan organizasyonların kapasitelerinin sınırları olduğunu ve bir sendika olarak değerlendirilemeyeceğini iddia eder.

Öte yandan Tsuru (2002), Nakamura'nın verilerinin sendikaların sadece %5,4'ünü kapsadığını, dolayısıyla bunun adil bir karşılaştırma olmadığını savunup Nakamura'yi eleştirir. Tsuru, Japonya da sendikal olmayan işçi organizasyonlarına ve işçileri temsil eden her türlü yeni mekanizmaya olumlu yaklaşan akademisyenlerin başında gelir. Hatta sendikal olmayan işçi örgütlerinin kanunla yasallaştırılmasını da savunur. İlk olarak, çoğunluk temsil sisteminin (Majority Representation System) seçim sürecinin yasayla daha belirginleşmesini savunur. Ayrıca, işçileri temsil etmek için sendikalardan farklı bir organ olarak, sendika dışı yeni bir mekanizma oluşturma adına temel olarak, sendikal işçi örgütlerinin kanunla yasallaştırılmasını savunur. Kazuka (2001) ve Nishitani (1989) de aynı şekilde işçi temsil sisteminin yasallaştırılmasını desteklemektedir.

Tsuru (2002), ayrıca sendikal olmayan işçi organizasyonlarının işgücü verimliliği ve işten çıkarılma oranı üzerindeki etkisini analiz etmekte ve çalışması sonucunda ne işçi sendikasının ne de işçi örgütünün işten çıkarılma üzerinde bir etkisi olmadığını ama , hem işçi sendikası hem de işçi örgütlerinin verimliliği artırma etkisine sahip olduğunu iddia eder. Morishima ve Tsuru (1999) Freeman ve Medoff'un "voice and exit" söz hakkı veya çıkış teorisi bağlamında sendikal olmayan işçi temsil mekanizmalarını niceliksel, ampirik bir çalışma ile değerlendirip bu tür sendikal olmayan organizasyonların ve mekanizmaların işçilerin söz hakkını güçlendirdiğini ortaya koymaktadırlar.

Öte yandan, Tomita (1993), sendikal olmayan işçi organizasyonlarının ve sendikaların müzakere gücü ve işgücü durumunu karşılaştırmak için yeterli çalışma ve veri olmadığını, daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Ayrıca sendikal olmayan işçi organizasyonlarının etkinliği ve işlevi, bu örgütlerin ölçekleri, büyüklükleri ve türlerine bağlı olduğunu belirtir.

Sendikal olmayan işçi organizasyonlarının türleri

Sendikal olmayan işçi organizasyonlarının adı işyerine göre değişir, örneğin: jugyoinkai veya shainkai (işçi derneği), shinbokokai (çalışan dayanışma grubu), shain kurabu (çalışan kulübü) vb. Fakat akademisyenler onları çoğunlukla işlevleri açısından sınıflandırır, ve genel olarak sendika ile karşılaştırırlar. Yukarıda da belirtildiği gibi, Koike bunları ilk önce “club” veya “Jūgyōin shinbokokai” (çalışan dayanışma grubu) ve işlevleri açısından ise fiili işçi sendikası olarak adlandırdı.

Fakat üzerinde en çok durulanlar Hatsugengata rodo soshiki denilen İngilizceye voice type labor organizations olarak çevrilen işçilere söz hakkı sağlayan işçi organizasyonlarıdır. Bu makale de bu organizasyonlar Japonya isimleri ile belirtilecektir... Inami (2008), sendikal olmayan işçi organizasyonlarının araştırmacılar tarafından farklı bir sınıflandırmasının şu şekilde yapıldığını belirtir; hokangata (tamamlayıcı tip), heizongata (birlikte yaşama tipi), daitaigata (ikame tip). Bu sınıflandırmayı, işçi örgütlerinin işlevlerini hem sendikayla hem de bunların birbirleriyle olan ilişkilerini karşılaştırarak yapar. Eğer bir işçi örgütü sendikaya yardımcı olabilir ve etkinliğini artırabilirse, hokankata (tamamlayıcı) tipidir, ikisi de bağımsız olarak bir arada yaşıyor ve işçileri temsil ediyorsa, heizongata (birlikte yasama) tipidir, ancak işçi örgütü, sendikaya ihtiyaç duyulmayan bir atmosfer yaratacaksa, o zaman zaten sendikanın yerini alır ve daitaigata (ikame) türü olur.

Bunların arasında en önemli olanı yukarıda da belirtildiği gibi hatsugengata tipi işçi organizasyonudur. Bu organizasyon, işveren ile ücret revizyonu, çalışma saatleri, tatiller ve refah gibi çalışma koşullarının, çalışanlar için şikâyet faaliyetinin, işveren tarafı ile üretim planlarının ve yönetim politikalarının tartışılmasına yönelik faaliyetler yürütür. Bir diğer yaygın tip ise shinbokugata (çalışan dayanışma grubu) tipi işçi organizasyonudur. Shinbokugata tipinin farkı, çalışma koşullarını, yönetimle ilgili sorunları işveren tarafı ile tartışmamalarıdır, çoğunlukla sadece işçiler veya işçiler ve yöneticiler arasında iletişimi geliştirmek ve işçi arkadaşlığını amaçlayan gayri resmi toplantılar yapıp işyeri dayanışmasını artırmak amaçındadır (Sato, 1994; Tsuru, 2002; Taguchi-Umezaki 2011).

Bir sonraki bölümde sendikal olmayan işçi organizasyonları hakkında JILPT (Japan Institute for Labour Policy and Training)

tarafından yapılan en geniz araştırmalardan birinden veriler belirtilecektir. JILPT, Japonya Sağlık, alışma ve Refah Bakanlığı'nın denetiminde olan ve 2003 yılında kurulan bağımsız bir idari kurumdur. Bu enstitü, Japon iş gücünün üyeleri için çalışma koşulları ve güvenliği ile ilgilenmekte olup ayrıca araştırmacılara veri sağlamak amacıyla da çok geniş konularda büyük çapta anketler ve çalışmalar yürütmektedir.

Veriler

Bu makalenin verileri JILPT (Japan Institute for Labour Policy and Training) tarafından 2007 yılında yayımlanan “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde İşgücü Yönetimi İletişimi ve alışma Koşullarının Belirlenmesi” (中小企業における労使コミュニケーションと労働条件決定) isimli çalışmadan alınmuştır.

Bu araştırmanın amacı, küçük ve orta ölçekli firmalarda işçi işveren iletişimi ve çalışma koşullarının kararlaştırılması gibi durumların gerçek durumunu açıklığa kavuşturarak, bu konuda yapılan tartışmalara gerekli ve gerçek veri sağlamaktır. Bu çalışmada kullanılan yöntem, 1.000'den az tam zamanlı çalışanı olan şirketlere posta yoluyla gerçekleştirilen anket sistemidir. Anketi yanıtlama dönemi 12 Temmuz 2006 ile 11 Eylül 2006 tarihleri arasında olup yaklaşık 12.000 civarında firmaya anket gönderilmiş ve geçerli cevap sayısı 2.440 ve toplama oranı %20,3 olarak belirtilmiştir.

Bu çalışmaya göre sendikal olmayan işçi organizasyonu olan işyeri oranı %49.1 olarak saptanmuştır. Sendikal olmayan işçi organizasyonlarının faaliyet içeriklerine bakıldığında, ankete katılanların %83,0'ü “rekreasyon gibi dayanışma faaliyetleri”, ardından %61,2'si “taziye, kredi gibi karşılıklı yardımlaşma faaliyetleri”, %22,8'si “ücret revizyonu, çalışma saatleri ve sosyal yardım gibi çalışma koşullarının yönetim tarafı ile görüşülmesine yönelik faaliyetler”, %16,0'si “işçi şikayetlerini işleme faaliyetleri” ve %10,2'si ise “üretim planlarını ve yönetim politikalarını işveren tarafıyla tartışmaya yönelik faaliyetler” şeklinde sıralanmaktadır. Şirket ne kadar büyükse “ücret revizyonu, çalışma saatleri ve refah gibi çalışma koşullarını yönetimle tartışmaya yönelik faaliyetler” diyen katılımcıların yüzdesi o kadar yüksek olarak saptanmuştır.

Sendikal olmayan işçi organizasyonlarının tipi açısından bakıldığında; sendikası olmayan işyerlerinin yaklaşık dörtte biri

hatsugengata tipi işçi organizasyonuna sahiptir. 30'dan az işçisi olan firmalarda bu oran %8,7, 30-100 işçi arasında %13,1, 100'den fazla işçisi olan firmalarda ise %11,3'tür.

Bu çalışma, aynı zamanda küçük ve orta düzey işyerlerindeki işçi temsil mekanizmalarının işlevini de incelemektedir. İlk olarak, işçi temsil mekanizmaları, işçi sendikalarının ve sendikal olmayan işçi organizasyonlarının varlığına ve işçi örgütlerinin özelliklerine göre aşağıdaki dört türe ayrılmıştır. İlk olarak işçi sendikası (%14,9) oranındadır. İkinci olarak; dostluk faaliyetleri, taziye ve kredi gibi yardımlaşma faaliyetleri ve çalışan şikayet faaliyetleri yürüten shinbokugata tipi işçi organizasyonu türü (%32,3). Üçüncü tip, ücret revizyonu, çalışma saatleri, tatiller, refah gibi çalışma koşulları, üretim planları ve yönetim politikalarını işveren tarafı ile müzakere eden hatsugengata işçi organizasyonu türü (%8,8). Ve son olarak, sendikasız ve herhangi başka bir işçi örgütü olmayan “örgütsüz tip” (%44,1) oranında belirtilmiştir.

Bu dört işçi organizasyonunun işlevleri açısından bakıldığında, ilk olarak işçi ve işveren arasındaki bilgi aktarım işlevi açısından, niceliksel bir bakış açısıyla (bilgi miktarı), tüm göstergelerde hatsugengata işçi organizasyonu, sendika ve shinbokugata tipi işçi organizasyonu ve örgütsüz tip şeklinde sıralanmaktadır. Hatsugengata tipi işçi organizasyonunda, sendikaya göre genel çalışanlara iletilen bilgi miktarı daha fazladır. Ek olarak, niteliksel bir bakış açısıyla, hatsugengata çalışan örgüt tipi çok çeşitli yönetim bilgileri üzerinde dururken, işçi sendikası esas olarak yönetim politikası, satışlar ve kârlar üzerinde durur.

İkincisi, işçilerin görüşlerini toplama işlevinin statüsüne ilişkin olarak, hem temel ücret revizyonunda hem de götürü ücret revizyonunda aynı özellikler görülmektedir ve nicel açıdan sendikanın işlevi en yüksek olup, bunu hatsugengata türü işçi organizasyonu izlemektedir. Daha sonra shinbokugata tipi işçi organizasyonu ve örgütsüz firmalar gelir. Ayrıca, işçi görüşlerinin toplanması için kullanılan yöntemler, işçi temsil mekanizmasının türüne göre farklılık göstermekte olup, sendika türü doğal olarak “sendika toplantıları” ve “işçi-yönetim konseyi örgütleriyle toplantılar” yöntemlerini kullanır. Hatsugengata türü, “çalışan örgütleriyle toplantılar”, “yöneticilerle toplantılar”, “iş toplantıları ve çalışanlarla personel görüşmeleri” gibi yöntemler izlemektedir ve birden çok yoldan çalışanların görüşleri toplanmaktadır. Shinbokugata tipi işçi

organizasyonu durumunda ise "yöneticilerle görüşme" ya da bu konuda bir işlev yapılmamaktadır. Örneğin; işyeri içerisindeki iletişim performansı açısından, tüm firmalar için ortalama puan 2.83 puandır. Sendikal olmayan işçi organizasyonu olan firmalarının hatsugengata tipinde 2,96 olup diğer tiplere göre karakteristik olarak daha yüksektir. Daha sonra, istihdam ve performans açısından iki nokta alınır: personel/işçi yönetim sisteminin giriş durumu ve istihdam endeksi (gönüllü emekli olan çalışan sayısı, düzenli çalışanların ortalama hizmet süresi ve ücretlerdeki artış) konusunda ise; nicel olarak personel ve işgücü yönetim sistemi tanıtım endeksine bakıldığında, genel ortalama 4,73 puan olup, sendika bu alanda 6,48 puan ile en yüksek seviyededir. Sendikayı 5.79 puan ile hatsugengata işçi organizasyonu takip etmektedir. Üçüncü sırada shinbokugata işçi organizasyonu 4,89 puan gelir, ve örgütsüz firmalarda ise bu puan 3,82 ile en düşüktür.

Götürü (bonus) ödeme revizyonu sırasında, işçi organizasyonlarının işçilerin görüşlerini nasıl topladığı konusunda ise nicel bir bakış açısı olan prosedür uygulama endeksine göre, ankete katılan tüm şirketler için ortalama 0,59 puan göstermektedir. İşçi organizasyonlarının türüne göre sendika 1,14 puan ile en yüksek, ardından 0,99 puan ile hatsugengata işçi organizasyonu gelmektedir. Öte yandan, shinbokugata işçi organizasyonu 0,56 puan, örgütlenmemiş tip 0,39 puan ile en düşüktür.

Sonuç

Morishima ve Tsuru (1999), söz hakkı ve çıkış teorik arka planı doğrultusunda veri analizi yöntemini kullanarak, sendikal olmayan işçi temsil sistemlerinin de işten ayrılma oranını azalttığını, işçinin söz hakkını artırdığını ve işten çıkışı azalttığını ortaya koydular.

Ancak, bu makalede kullanılan veriler, çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımına dayalı olarak analiz edilecektir. Budd'ın (2004) belirttiği gibi, işçinin söz hakkının ve temsilinin olması işyerindeki verimliliği sürekli olarak artırması gerekmez; işçinin söz hakkı, bir çalışanın işyeri yönetim sürecine ve alınan kararlara anlamlı girdiler sağlayabildiği bir yetenektir. Dolayısıyla söz hakkı, çalışanların ne olursa olsun ulaşması gereken bir insan hakkı gibidir. Sendikalar bu yüzden işçilere söz hakkı sağlayan değerli mekanizmalardır ancak veriler sendikaların örgütlenme oranının çok düşük olduğunu göstermektedir özellikle de küçük ve orta ölçekli işletmelerde.

Öncelikle yukarıda verilen veriye göre, sendikal olmayan işçi organizasyonları küçük ve orta ölçekli işyerlerin de oldukça yaygın olarak bulunmaktadır. Bu durum sendika olmayan küçük işyerlerinde bile işçilerin bir şekilde örgütlenmeyi başarabildiklerini veya en azından bir şekilde bir araya gelme ihtiyacı duyduklarını gösterir. Bu, çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımına göre öngörülen bir durumdur.

Sendikal olmayan işçi organizasyonlarının türlerine göre değerlendirmede, hatsugengata tipi işçi organizasyonları işçilere söz hakkı tanıma açısından shinbokugata tipi organizasyonundan açıkça daha etkilidir. İlginç bir şekilde veriler gösteriyor ki, hatsugengata tipi işçi organizasyonları, işyeri içerisinde bilgi iletim işlevi ve dolayısıyla işyeri içi iletişim, işçi görüşünün toplanması için çeşitli yöntemlerin kullanılması gibi birçok işlev göz önünde bulundurulduğunda sendikalardan çok daha başarılı bir performans göstermektedir. Ayrıca çalışanların performansları, fikir toplama işlevi ve ikramiye ödemeleri açısından da etkili oldukları saptanmıştır.

Sendikaların daha etkin olduğu alanlarda hatsugengata tipi organizasyonların başarı oranı hala sendikaya çok yakın bir durumdadır. Bu yüzden çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımına göre sendikal olmayan işçi organizasyonları arasında, hatsugengata tipi önemli bir performans sergilemekte ve shinbokugata tipi organizasyonlardan daha iyi bir alternatif oluşturabilecek durumdadır.

Shinbokugata tipi işçi organizasyonları, sendikal şirketlerde de bulunabilen en yaygın tip olmasına rağmen, veriler, bu tip işçi organizasyonlarının temel amacının, işçileri yönetime karşı temsil etmek ve çalışma koşullarını müzakere etmek değil, daha çok işyeri içerisindeki dostluk ve uyumu pekiştirmek olduğunu göstermektedir. Ayrıca işyeri içindeki, dolayısıyla işveren ve işçiler arasındaki iletişimi daha verimli hale getirme işlevini de göstermektedir. Bu tür işçi organizasyonları yönetim tarafından da tercih edilmektedir, çünkü yönetimin amacına paralel olarak firmanın verimliliğini artırma potansiyeline sahiptir. Çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde işçilere tam olarak yeterli ölçüde söz hakkı tanıyamaması ve pazarlık gücünün düşük olmasına rağmen yine de işçilerin bir araya gelip bir organizasyon kurabilme durumu bile bu tip organizasyonların yine de işçilerin bir araya gelme gibi bir ihtiyacına hizmet etmeleri ve işçilerin işveren tarafına karşı bir birlik oluşturma bilinci yaratma gibi bir potansiyele sahip olduğu

söylenilebilir. Bu durum bile işçi işveren ilişkisindeki güç ve pazarlık farkını az da olsa kapatabilir.

Sonuç olarak, Sendikal olmayan işçi organizasyonları küçük ve orta ölçekli işyerlerindeki Japon işçilerin informal bir şekilde bile olsa kolektif bir grup oluşturduklarını göstermektedir. Her ne kadar işveren veya yönetim tarafından bu organizasyonlara katılım olsa bile, bu durum işçilerin kolektif bir inisiyatif oluşturdukları gerçeğini değiştirmez. Bu sebeple işçi ve işveren arasındaki güç ayrımını dengeleme ve işçilere söz hakkı sağlayabilme potansiyeline sahiptirler.

Yukarıda, teori bölümünde, belirtildiği gibi çoğulcu endüstriyel ilişkiler yaklaşımı, işçilerin işverenlerinden bağımsız olarak farklı çıkarları olduğunu vurgular; bu nedenle, işçi işveren ilişkilerinde işçilerin çıkarlarını savunabilecekleri ve söz hakkı sahibi olacakları mekanizmaların olması gerektiğini vurgular. Bu durum göz önünde tutularak bu makale, Japonya endüstri ilişkilerinde sendikal olmayan işçi organizasyonların, çoğulcu istihdam ilişkisi yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, işçi ve işveren arasındaki çıkar çatışmasını dengeleyebilecek, işçilere söz hakkı sağlayacak, sendikaya alternatif çok önemli bir işçi temsil ve söz hakkı mekanizmaları olduğunu ve Japonya'da sendikalaşma oranının giderek düştüğü bir ortamda ihtidam ilişkileri, işçi işveren ilişkileri açısından çok daha önemli rol alacaklarını savunmaktadır.

Kaynakça

AOKI, Shonosuke (1997) Chūshōkigō to rōdō kumiai, rōshi kankei, Chūshōkigō: Nihon rōdō kenkyū kikō-hen(Küçük ve orta ölçekli işyerleri ve işçi sendikası, işçi işveren ilişkisi), Rōdōgōshi Nihon no rōdō (Japonya İş Hukuku) 10, S. 335-340.

BUDD John W. (2004) *Employment with a Human Face: Balancing Efficiency, Equity, and Voice*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

BUDD, John W., R Gomez and N Meltz. (2004) "Why a Balance is Best: the Pluralist Industrial Relations Paradigm of Balancing Competing Interests," In Kaufman BE (ed) *Theoretical Perspectives on Work and the Employment Relationship*. Champaign, IL: Industrial Relations Research Association, 195-227.

BUDD, John W., Bhav, Devasheesh P. (2010). *The Employment Relationship*. In Adrian W. et al. (eds) *Sage Handbook of Human Resource Management*, London: Sage. 51-70

BUDD, John W., & ZAGELMEYER, Stefan (2010). Public Policy and Employee Participation. In A. Wilkinson, P. J. Gollan, M. Marchington, D. Lewin (eds): The Oxford Handbook of Participation in Organizations. Oxford. Oxford University Press. Pp. 476-503

FREEMAN, Richard B. and REBICK, Marcus E., 1989. "Crumbling pillar? Declining union density in Japan," Journal of the Japanese and International Economies, Elsevier, vol. 3(4), 578-605

GOLLAN Paul J. (2007) Employee Representation in Non-union Firms. London: SAGE Publications.

HİDEYUKİ, Morito (2007). Decentralizing Decentralized Industrial Relations?: the Role of Labor Unions and Employee Representatives in Japan. In Ouchi and Araki (eds) Decentralizing Industrial Relations and the Role of Labor Unions and Employee Representatives. Kluwer Law International. 1-15.

HOLLAND, Peter, TEİCHER, Julian and DONAGHEY, Jimmy (2019) Introduction. In Peter Holland, Julian Teicher, and Jimmy Donaghey eds. Employee Voice at Work. Singapore: Springer Singapore.

INAMI, Hiroshi, (2008), "Rōdō-sha daihyō-sei-ron no kyō-teki igi (İşçi temsili teorisinin günümüzdeki önemi) , Nihon rōdō kenkyū zasshi (Japon işgücü araştırmaları dergisi), No. 571/Special Issue, 44-52.

KAUFMAN, Bruce E. and TARAS, Daphne G. (2010) Employee participation through non-union forms of employee representation. In: Wilkinson A, Gollan PJ, Marchington M, et al. (eds) The Oxford Handbook of Participation in Organizations. Oxford: Oxford University Press, 258-285.

KEZUKA, Katsutoshi. (2001). Ki wa juku shite iru, jugyoin daihyo-sei wa rippo-ka subeki ka? (Vakit daralıyor - Çalışan temsili sistemi yasallaştırılmalı mı?). Nihon rodo kenkyu zasshi (Japon işgücü araştırmaları dergisi), No. 489, S. 2-3

KOIKE, Kazuo (1977) Shokuba no rodo kumiai to sanko - roshi kankei no Nichibeiki hikaku (İşyerinde sendikalara katılım - Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki İşçi-yönetim ilişkilerinin karşılaştırılması). Toyo Keizai shinposha.

KOIKE, Kazuo (1981) Chusho kigyo no jukuren: Jinzaikeisei no shikumi (Küçük ve orta düzey işyerlerinin yetenekleri: İnsan kaynakları geliştirmenin yapısı). Doubunkan.

MORİSHİMA, Motohiro. (1999). Mi soshiki kigyo no roshi kankei - rodo-sha no ninshiki o te gakari to shite (İşçi örgütü olmayan şirketlerin işçi

işveren ilişkileri- İşçi bilincinin ipucu olarak kullanılarak). Nihon rodo kenkyu zasshi, (Japon işgücü araştırmaları dergisi) No. 470.

NAKAMURA, Keisuke. (1988). Jugyoin soshiki no kino — joho sabisu sangyo o chushin ni (İsci Organizasyonunun İşlevleri - Bilgi Hizmeti Sektörüne Odaklanarak). Nihon rōdō kyōkai zasshi, (Japonya İşçi Derneği Dergisi) No. 352. 11 - 21.

NİHON RODO KENKYU KIKO (JILPT) (2007), Chushokigo ni okeru roshi komyunikeshon to rodo joken kettei (Küçük ve orta düzey işyerlerinde işgücü-yönetim iletişimi ve çalışma koşullarının belirlenmesi), JILPT, no. 90.

NİSHİTANİ Satoshi, 1989, Kahansū daihyō to rōdō-sha daihyō iinkai (Çoğunluk Temsilcileri ve İşçi Temsilcileri Komitesi), Nihon rōdō kyōkai zasshi (Japonya İşçi Derneği Dergisi), no. 356, 2-15.

OKI Kazunori, TOSHİKAZU Nagayama (1978) “Chūshōkigō no sonritsu jōken no henka to rōdōsha kaikyū (Kucuk ve orta duzey isletmelerin varlık koşullarındaki deęişiklikler ve işçi sınıfı) Chūshōkigō ni okeru rōdō kumiai Ōtsuki shoten henshū-bu-hen (Küçük ve orta ölçekli işletmelerde işçi sendikası / Otsuki Shoten editörlüğünde), Tokyo, Otsuki Shoten, 44-92.

SARUTA, Masaki (1996) “Henkaku kiniokeru chushokigyō rodo mondai no kenkyu kadai (Dönüşüm döneminde KOBİ işgücü sorunlarına ilişkin araştırma konusu) , Mita shougaku kenkyuu (Mita İşletme Çalışmaları), vol. 38, no: 6,143- 157.

SATO, Hiroki (1994) Mi soshiki kigyō ni okeru roshi kankei — roshi kyogisei to jugyoin soshiki no soshiki jōkyō to kino (Örgütlenmemiş şirketlerde işçi-işveren ilişkileri-İşçi-yönetim danışma sistemi ve işçi örgütlerinin örgütsel durumu ve işlevleri). Nihon rodō kenkyu zasshi (Japon işgücü araştırmaları dergisi), No. 416, pp 24 - 35.

SHİRAİ, Taishirō, (1973) Mi soshiki rōdō-sha no soshiki-ka ni tsuite (Örgütlenmemiş işçilerin örgütlenmesi hakkında), Nihon rōdō kyōkai zasshi (Japonya İşçi Derneği Dergisi, Vol. 15 (9) , 2-20

TAGUCHİ, Kazuo and UMEZAKİ, Osamu. (2011). Chushokigo ni okeru jugyoin hatsugen kiko no kino (Küçük ve orta düzey işletmelerde işçi söz hakkı sistemlerinin işlevi). Nihon romu gakkai (japonya personel ve emek araştırmaları dergisi), vol. 12, No. 2, 61-77.

TANUMA, Hajime (1978), “Chūshōkigō no minshu-teki hatten to rōdō kumiai undo (Kucuk ve orta duzey isletmelerdeki demokratik gelişim ve sendikal hareket), Chūshōkigō ni okeru rōdō kumiai Ōtsuki shoten

Cidal, Japonya'Daki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Sendikal Olmayan İşçi Organizasyonları...

henshū-bu-hen (Küçük ve orta ölçekli işletmelerde işçi sendikası / Otsuki Shoten editörlüğünde), Tokyo, Otsuki Shoten, 9-43.

TOMITA, Yasunobu (1993). Rishoku-ritsu to rōdō kumiai no hatsugen kōka (İşçi değişim oranı ve sendikal söz hakkı etkisi). In Tachibanaki T. Rengo sogo seikatsu kaihatsu kenkyujo (eds). Rōdō kumiai no keizai-gaku (Sendika Ekonomisi). Toyo Keizai shinposha. 173-193.

TSURU, Tsuyoshi (1997). Mu kumiai kigyo no roshi kankei - hatsugen - sanko - chingin kettei (Sendikal işyerlerindeki işçi-işveren ilişkileri - söz hakkı, katılım, ücret belirleme) Keizai kenkyū (Ekonomik Araştırmalar Dergisi), vol.48-2, 155-175.

TSURU, Tsuyoshi (2002). Roshi kankei no non yunion-ka - mikuro-teki seido-teki bunseki - (İşçi işveren ilişkilerinin sendikalaşmamaya gidisi-mikro ve kurumsal bir analiz). Toyo Keizai shinposha.

Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve Japon-Amerikan Savaşı'nın Temellerinin Atılması

Doruk AKYÜZ*

Öz: Birinci Dünya Savaşı, etki alanını genişletmek isteyen Japonya için bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Japonya, Avrupalı güçler birbirini yemekle meşgulken, pek çok sömürgeci gücün ilgi alanına giren Çin'i bir Japon etki alanına sokmak için harekete geçmiştir. Ancak girişimleri, savaşa (1917'ye kadar) dahil olmayan ve Çin'i bir ticaret ortağı olarak değerlendiren ve bundan dolayı da Çin'in toprak ve yönetim bütünlüğüne önem veren Amerika Birleşik Devletleri ile karşı karşıya getirmiştir. Japonya'nın Çin'i acımasızca baskı altına alması, Çin'in garantörlüğünü üstlenen Amerika ile olan ilişkilerini bir daha düzelmeyecek şekilde bozmuştur. Amerika'nın müdahalesi sayesinde Japonlar elde etmek istedikleri imtiyazların pek azını elde edebilmişlerdir. Bunun yanı sıra Amerika'nın dünya siyasetindeki etkisi yüzünden Japonya savaştan sonra diğer ülkelerle olan ilişkilerinde de giderek daha izole hale gelecekti. Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Japonya hiç kuşkusuz savaş öncesine göre daha güçlü ve daha zengindi. Ancak ülkenin dış politikadaki konumu Japonya devlet aklının arzuladığından çok daha farklı bir noktadaydı ve Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı esnasındaki tutumu uzun vadede zararlı çıkmasına yol açacaktı.

Anahtar Sözcükler: Japonya, Amerika, Çin, 21 Talep, Rusya, Wilson, Militarizm

Japan in the First World War and Foundations of the Japanese-American War

Abstract: The First World War was evaluated as a great opportunity by Japan which had desired to expand its sphere of influence. While the European powers went at each other tooth and nail, Japan seized the opportunity to expand its sphere of influence into China, which was already in the area of interest of many colonial powers. However, Japan's actions encountered itself with USA, which wasn't part of the war (until 1917) and considered China as a trade partner and because of this, cared about China's territorial and governance integrity. Japanese merciless dominance over China irreparably damaged US-Japanese relations. Because of the US

* Tarih doktoru, E-posta: darkyuz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-9551-2054; Makale Gönderim Tarihi: 29 Kasım 2021; Makale Kabul Tarihi: 1 Şubat 2022.

Önerilen Atıf: Akyüz, D., (2022), Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve Japon-Amerikan Savaşı'nın Temellerinin Atılması, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.90-114.

intervention, Japan obtained fewer concessions than they expected. In addition to this, due to strong influence of US in world politics, Japan would become increasingly isolated in diplomatical dimension after the war. When the war was over, Japan was undoubtedly more powerful and richer than before the war. However, Japan's position in foreign politics was far different from what Japanese statesmen desired, and attitude of Japan during the First World War would prove harmful in the long run.

Keywords: *Japan, America, China, 21 Demands, Russia, Wilson, Militarism*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı 1914 Ağustosunda patlak verdiğinde tüm taraflar savaşı coşkuyla karşılamıştı. Uzun süren sıkıcı gerginlik sürecinden sonra nihayet hesaplaşma zamanı gelmişti. Japonya, Avrupa'da uzun süreden beri yükselmekte olan tansiyonun dışında olmasına rağmen onlar da savaşı sevinçle karşılamışlardı. Japonya için Avrupa'nın tamamını içine alan bir savaş yayılmacı planların uygulamaya konması için bulunmaz bir fırsat anlamına geliyordu ki buna istinaden Japonlar Avrupalı güçleri hiç olmadığı kadar meşgul edecek olan bu savaşı "bin yılda bir karşılaşılabilecek bir fırsat" olarak tanımlamışlardı. (Dickinson, 1999: 80) Japonlar, Avrupalılar savaşıyla meşgulken kendini savunamayacak durumda olan Çin'e tüm isteklerini kabul ettirebileceklerini düşünüyordular.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japonya, dış politikada Batı diplomasisine gayet uyumlu ve uysal bir yol izlemekteydi. Japon devleti aklı nezdinde güvenlik, yayılmacılıktan önce geliyordu. Birinci Dünya Savaşı ise yayılmacı politikalar için mükemmel bir fırsat olarak değerlendirilmiş ve uysal dış politika terk edilmişti. Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı esnasındaki ana hedefi Çin'i belli oranda sömürge haline getirmektir. Aslen Japonlar ilk denemelerini 20 yıl önce yapmışlardı. Japonya 1894-1895 tarihlerinde Çin'e karşı giriştiği savaşta görkemli bir zafer kazanmıştı ve yapılan antlaşma ile Liaodong Yarımadasını alarak Çin'deki ilk köprübaşını elde etmişti. Ancak Çin diğer güçlerin de ilgi alanına girmektedir ve 1895 yılı Japonya gibi bölgesel güç olup olmadığı dahi tartışma konusu olan bir ülkenin Çin'den pay alabilmesi için erken bir tarihtir. Japonya o tarihte dış politikadaki uysal tutumunu terk edecek konumda değildi ve bundan dolayı kazanımlarını Fransa, Rusya ve Almanya'nın ortaklaşa verdiği ultimatomla terk etmek zorunda kalacaktı. Üçlü müdahale

sömürgeciliğin hiç de kolay bir iş olmadığını Japonya'ya öğretmişti. Avrupa'nın büyük güçlerini uzun bir süre meşgul edecek Birinci Dünya Savaşı ise 1895'te yarım kalan işi tamamlamak için Japonya'ya uygun fırsatı sunuyor gibi görünse de bu kez de karşılına Amerika çıkacaktı. Ancak Avrupa'ya gereğinden fazla odaklanan Japon karar alıcıları kendilerinden çok daha iyi bir jeopolitik konumda bulunan gerçek rakipleri Amerika'yı hesaplarının dışında tutacaklar ve dış politikadaki uysal tutumu terk ederek Çin'i sömürgeleştirmeye yönelik planlarını uygulamaya koyacaklardı. Bu tutum sadece Japonya'yı marjinalleştirmekle kalmayacak, Japon-Amerikan ilişkilerine de ciddi anlamda zarar verecekti.

Savaş sonrasında Japonya'nın dış politikadaki marjinal konumu daha da artacaktı. Japonya coğrafi konumundan dolayı Birinci Dünya Savaşı'nı gerçek anlamda hissetmemiş ve haliyle savaşın yıkımını da yaşamamıştı. Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan ölümler ve savaşın dehşeti, savaş sonrası uluslararası ilişkiler konjonktürünü şekillendiren temel unsur olmuştu. Savaşın galiplerinin, savaş sonrasında dış politikadaki tutumu, bir kez daha böyle bir yıkımın yaşanmaması için savaş ve yayılmacılık karşıtı bir yönde olacaktı. Başka bir deyişle Birinci Dünya Savaşı öncesinde ait sömürgecilik anlayışı terk edilecekti. Endüstriyel savaşın yıkımıyla yüzleşmemiş Japon toplumu ise bu bakış açısını anlamakta zorlanacak ve Japonlar Birinci Dünya Savaşı öncesindeki, yayılmacı bir anlayış ihtiva eden dış politikalarını değiştirmeyeceklerdi. Bu durum savaş sonrasında Japonya'yı dış politikada Batı diplomasisine (galipler nezdinde) hem zıt hem de hırçın bir konuma getirecek ve Birinci Dünya Savaşı'na nazaran daha da marjinalleştirecekti. Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren başlayan bu süreç, Japonya'yı kaçınılmaz olarak Amerika ile karşı karşıya getirecek ve nihayetinde Japonya'nın büyük bir yıkıma uğramasıyla sonuçlanacaktı.

Bu çalışma genel olarak birbiriyle bağlantılı iki konuda neden-sonuç ilişkisi kurarak inceleme amacı gütmektedir. İlki Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na yaklaşımını, savaştaki rolünü ve savaşın sonuçlarının Japonya üzerindeki etkilerini değerlendirmek, ikincisi ise İkinci Dünya Savaşı dâhilinde gerçekleşecek olan Japon-Amerikan savaşına giden sürecin temellerinin atılmasını ortaya koymaktır.

Birinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Japon-Amerikan İlişkileri

Japonya 20. yüzyıla hızlı bir giriş yapmıştı. 1902 yılında İngiltere ile ittifak kurarak Batılı bir gücün doğrudan desteğini almış, 1905 yılında da uzun zamandan beri çekişme halinde olduğu Rusya'yı yenilgiye uğratarak bölgesel bir güç olarak Batılı büyük güçlerin masasında oturmaya hak kazanmıştı. Rusya'ya karşı kazanılan zafer Japonya'yı Uzak Doğu'nun bir numaralı gücü haline getirmişti ve bu noktada Japonya'nın yeni rakibi Amerika olmuştu. (Peattie, 1984: 87) Birinci Dünya Savaşı bu rekabeti resmiyete dökerek ve tarafları potansiyel düşman haline getirecekti.

Japon-Amerikan rekabetinin temelinde Çin yatmaktaydı. Çin, Japonya için olduğu kadar Amerika için de özel bir konuma sahipti. Amerika sömürgesi olmayan bir büyük gücü ve Çin, Amerika'nın dış ticaretinde hayati bir pozisyona sahipti. Amerika'nın 1898'de İspanya'ya karşı kazandığı zaferden sonra Filipinleri elde etmesiyle Çin, Amerika için çok daha önemli bir konuma gelmişti. Amerika, Çin'i sömürgeleşmekten korumak için 1899 yılında "Açık Kapı Doktrini"ni ilan edecekti. Buna göre Amerika büyük güçlerin Çin'de etki alanlarına sahip olmalarına karşı çıkıyor ve tüm güçlerin eşit şartlar altında, herhangi bir gümrük ayrıcalığına sahip olmadan Çin ile ticaret yapması gerektiğini savunuyordu. Amerika yaptığı deklarasyonla sömürgecilik tehlikesi karşısında Çin'in gardiyanı rolünü üstlendiğini ilan etmekteydi. Açık Kapı Doktrini (her ne kadar daha sonra delinecek olsa da) diğer güçler tarafından da onaylanmıştı.

Japonya, Çin'e potansiyel bir sömürge gözüyle bakmasına rağmen Açık Kapı Doktrini'ni desteklemekteydi. 1895'te Japonya'nın Çin'i kontrol altına alamayacağı kesinleşmişti. Eğer Çin Japon kontrolüne girmeyecekse başka bir gücün de kontrolüne girmemeliydi. Çin'i kolonileştiren bir gücün Japonya'ya denizden sınırı olacaktı ve böyle bir güç pekala Japonya'ya da sıçramayı deneyebilirdi. Bu açıdan Avrupa'nın hükmetmediği, ayakları yere basan bir Çin, güçsüz ve içinde kaos barındıran bir Çin'e göre Japonya'nın tercihiydi. (Davidann, 2007: 43-44) Japonya bunu tek başına sağlamaya muktedir değildi ama Amerika diğer büyük güçleri Çin'den uzak tutabilecek bir gücü.

Rus-Japon Savaşı'ndan sonra Yamagata Aritomo gibi yönetimde söz sahibi olan ordu kökenli Alman taraftarları artık İngilizlerle olan

ittifakın gerekliliğine dair inançlarını kaybetmişlerdi. İngiliz desteği 1895 müdahalesinin bir daha yaşanmaması için alınmıştı ve Rusya'nın yenilgiye uğratılmasından sonra bu gereklilik ortadan kalkmıştı. Rusya'nın Çin'deki kolonilerinin ele geçirilmesiyle ittifak Japon nezdinde amacını yerine getirmiş oluyordu. Güney Mançurya'da elde edilen imtiyazlardan sonra Çin'deki Japon çıkarları Amerika ile çakışmaya başlamıştı. 1905'ten itibaren Yamagata başta olmak üzere devlet aklına yön veren hatırı sayılır bir kesim Japonya'nın yeni baş rakibinin Amerika olduğunu düşünüyordu ve bu rekabette İngilizlerin desteğini alamayacaklarını biliyorlardı. Bu yüzden Yamagata'nın başını çektiği grup İngiltere yerine Amerika ile yapılacak bir savaşta ya da uluslararası arenada Almanya'nın veya Rusya'nın desteğini almayı hedefleyeceklerdi. Japon karar alıcıları için Rusya artık Uzak Doğu'da Japonya için bir tehdit değildi ve ilişkiler düzeltilebilirdi. 1907-1912 tarihleri arasında Japonların inisiyatif almasıyla Rusya ile üç adet antlaşma imzalanmış ve Mançurya ile Moğolistan'da nüfuz alanları paylaşılmıştı. (Dickinson, 1999: 37)

Amerikalılar için de Japonya Rus-Japon Savaşı'ndan sonra şüpheli bir konuma geçmişti ve Japonya'ya oranla ikili ilişkilerde daha sert adımlar atmaktalardı. Japonya'nın Rusya gibi büyük bir gücü devirmesi, militarist söylemlerinde etkisiyle dünya genelinde Japon Ordusu'nun gücünün abartılmasına ve Japon toplumuna fanatizm atfedilmesine yol açmıştı. Vatani için her şeyi göze alabilecek Japon imajı takdir topladığı kadar korkuya da yol açmaktaydı. Bu korku 1905 sonrasında Amerika, Kanada ve Pasifik'te ki diğer İngiliz kolonilerinde Asyalı göçmenlere karşı olumsuz bir şekilde yansımıştı. Japon tarihine atfedilen militarizmin ve fanatizmin yarattığı korku Japonları anti-göçmen hareketlerinin odağı haline getirecekti. (Davidann, 2007: 25) Özellikle Amerika'da Japonya'nın Filipinlere ya da Hawaii'ye saldıracağı veya batı kıyısına asker çıkartacağına dair yaygın iddialar vardı. (Edgerton, 1997: 223-225) Çok sayılır sayıda Amerikalı Japon göçmenlerin arasında kılık değiştirmiş askerlerin olduğunu düşünüyordu. Bu öncü birlikler Japonya'nın Amerika'ya saldırması durumunda Tokyo'dan aldıkları emirleri çekinmeden yerine getireceklerdi. Bu bakış açısı komik gibi görünse de militarist Japon propagandası da benzer şeyler söylemekteydi. (Harries, 1991: 97)¹ Yükselen faşizm Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japon-Amerikan

¹ Modern Japonya'ya militarizm Almanya'dan gelmiş olmasına rağmen Amerikalılar Japonya'daki militarizmi tarihlerine atfederek feodal olarak değerlendiriyor ve Almanya'daki militarizmden ayrı tutuyorlardı. (Davidann, 2007: 25)

ilişkilerine gölge düşürmüştü ancak Japonya, Amerika'yı protesto etmekten başka bir şey yapmamıştı.

Savaş Öncesinde Japonya'daki Siyasi Durum

Japonya Birinci Dünya Savaşı'na girdiği yıllarda siyasi krizlerle çalkalanmakta ve hükümetler kısa süre içinde değişmekteydi. 1868'de gerçekleşen Meiji Devrimi ile feodal sistemin sonu gelmiş olsa da yönetim devrimin başını çeken iki samuray klanı olan Satsuma ve Çoşu'nun tekelinde kalmıştı. Japonya görünürde seçimlerin olduğu, anayasal yönetime sahip bir ülkeydi. Pratikte ise bu iki klandan gelen ve Genro adı verilen siyasi elitler ülkedeki yegane karar alıcılarıydı (Yamagata Aritomo Çoşu Klanı'na mensuptu ve Genro'nun bir numaralı üyesiydi). Seçilen partinin bütçe onaylamaları haricinde yönetimde ciddi bir söz hakkı yoktu. Başbakanlar Genro tarafından atanmaktaydı. Atanan başbakan ya Genro üyesi (çoğu zaman dönüşümlü olarak Satsuma ve Çoşu arasından bir kişi seçilmekteydi) ya da Genro'nun himayesinde bir kişi oluyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar atanan başbakanların tamamı seçilen parti ile bir bağlantısı olmayan kişilerden seçilmişti. Haliyle bu otokratik sistemin pek çok muhalifi bulunmaktaydı ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar ardı ardına çıkan siyasi krizler Genro'ya muhalif kimselerin elini güçlendirmişti. Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce donanma ile iş yapan Siemens firmasının bazı amirallere rüşvet verdiğinin orta çıkması üzerine Satsumalı Başbakan Amiral Yamamoto Gonnohyoe istifa etmek zorunda kalmıştı (donanma Satsuma'nın kontrolündeydi). Krizin büyümesi üzerine Genro kendilerine bağlı olmayan bir başbakanı, Okuma Şigenobu'yu atamaya mecbur kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı başladığında da başta Okuma'nın kabinesi bulunuyor olacaktı. (Jansen, 2000: 496)

Okuma yetmiş yaşını geçmişti ve bunama belirtileri göstermeye başlamış bir kişi olarak güçlü bir siyasi figür değildi. Okuma kabinesinin iktidarı boyunca Dış İşleri Bakanı Kato Takaaki (kendisi aynı zamanda iktidar partisi *Doşikai'* nin lideriydi) asıl sözü geçen kişi olacaktı. Kato, Genro'nun en katı muhaliflerindendi ve Genro'yu olabildiğince karar alma mekanizmasının dışında tutmaya çalışıyordu. Dış işleri bakanlığı sömürgeci bir güç olma amacı güden Japonya'nın en kritik pozisyonlarından biriydi. Japon dış politikasını ve ulusal çıkarlarını en iyi yöneten kişi pekâlâ Japonya'yı kontrol eden kişi haline gelebilirdi. Bu açıdan Birinci Dünya Savaşı Kato için Satsuma-

Çoşu kliğinin gücünü kırma yolunda bulunmaz bir fırsattı. (Dickinson, 1999: 81, Nish, 2002: 87-88)

Kato otoriter Alman sistemini savunan Genro'nun aksine İngiliz parlamenter sisteminin savunucusuydu. İngiltere'de olduğu gibi diplomasi konusunda dış işleri bakanlığının tekel olması gerektiği görüşündeydi. Emperyalizm konusunda da İngiltere'yi örnek almaktaydı ve nihai hedefi Japonya'yı Asya'nın İngiltere'si haline getirmektir. Pan-Asyacı Genro'nun aksine Çin'e basit bir sömürge gözüyle bakıyordu ve yine Genro'nun aksine İngilizlerle olan ittifakın devamlılığını Japonya için hayati olarak değerlendirmekteydi. (Dickinson, 1999: 36-37, 246-247, 250)

Japonya'nın Almanya'ya savaş ilan etme kararını alan kişi Kato olmuştu. Meiji anayasasında başbakan haricindeki tüm bakanların yetkileri ve sorumlulukları açıkça belirtilmiş olmasına rağmen otoritesi kaçınılmaz olarak imparatorla çakışacağı için başbakanın yetkilerine yer verilmemişti. (Jansen, 2000: 417) Kato bu otorite boşluğunu fırsat bilerek Genro'nun onayını almadan kabineyi toplamış ve savaş kararını aldırmişti. Japon karar alıcıları arasında İngiltere tarafında savaşa girmek konusunda bir fikir birliği olsa da (eğer Kato elini çabuk tutmasaydı savaşa girme kararı hiç kuşkusuz Genro tarafından alınacaktı) Genro'nun bu kadar önemli bir olayda yok sayılması açık bir meydan okumaydı. Genro'nun bir numaralı adamı ve Japonya'nın tartışmasız en güçlü kişisi olan Yamagata Aritomo bu aşağılamayı asla unutmuyacaktı. Kato'nun acele etmesinin bir diğer sebebi de ittifakın devamlılığı için İngiltere'nin ricasına hemen karşılık vererek kayıtsız şartsız müttefiklerinin yanında olduklarını vurgulamaktı. (Dickinson, 1999: 28, 61-63, Nish, 2002: 95)

Japonya'nın Savaşa Girişi: Alman Pasifik Kolonilerinin İstilasası

Kaiser II. Wilhelm Weltpolitik doktrinini hayata geçirmek için Çin'de ve Pasifik'te bir takım koloniler elde etmişti. Bu kolonilerin ele geçirilmesi ve Alman Donanması'nın Pasifik'teki varlığına son verilmesi Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na giriş sebebini oluşturacaktı. Almanya'nın Pasifik'teki en önemli kolonisi olan Şandong Yarımadası'nda bulunan Çingdao 1898 yılında Çin hükümetinden kiralanmıştı ve Alman Pasifik Filosu'nun ana üssü görevini görmekteydi. Weltpolitik deklere edilmeden önce, 1885 yılında Pasifik'in ortalarında bulunan Mikronezya Adalarındaki

İspanya'ya bağlı Marshall takımadaları satın alınmıştı. Mikronezya'da bulunan diğer İspanyol adaları da 1899'da satın alınacaktı. Gerek adalar gerekse Çingdao'nun yegâne önemi Alman Pasifik Filosu'na hareket kabiliyeti kazandırmaktı ve Birinci Dünya Savaşı başladığında bu bölgelerin tamamında Almanların askerî tesisleri bulunmaktaydı. (Peattie, 1992: 34-36)

Savaş başladığında Japonya'da hatırı sayılır çoğunlukta bir grup Almanya'nın kısa süre içinde Paris'e gireceğini ve savaşı Almanya'nın kazanacağını düşünüyordu. Yamagata, İngiltere ile olan ittifaka uzun zamandan beri değer vermeyen bir kişi olarak bu fikrin başını çekenlerdendi. (Dickinson, 1999: 38) Ancak bu grup Kato'nun erkenden Alman kolonilerine saldırıp ele geçirme fikrine de karşı çıkmamıştı. Şandong önemli bir hedefti ve Japonya'nın eline bir daha böyle bir şansın geçmeyeceği konusunda herkes hemfikirdi. Savaş bittikten sonra İngiltere ile olan ittifak bahane edilerek Almanların bir şekilde gönlünün alınabileceğini düşünülüyordu. (Dickinson, 1999: 38)

Japonlar daha savaşa girme niyetlerini İngilizlere açıklamadan Dış İşleri Bakanı Edward Grey Japonya'nın savaşa girmesini istemişti. İngilizler, Avrupa'da bulunan Alman savaş gemilerinin korkusundan Pasifik'e ve Hint Okyanusu'na yeteri kadar gemi gönderemiyorlardı. Japonlar da büyük donanmalarıyla Pasifik'teki İngiliz kolonilerinin gardıyanı rolünü ve Alman varlığını sona erdirmeye görevini üstlenmeyi seve seve kabul etmişlerdi. (Dickinson, 1999: 77-78)

Japonya 23 Ağustos tarihinde, Avrupa'da çatışmaların başlamasından neredeyse bir ay kadar sonra Almanya'ya savaş ilan etti. Ağustos sonunda Çingdao Limanı İngiliz gemilerinin desteğiyle denizden abluka altına alınmıştı ve 31 Ekim'de başlayan kuşatma sonrasında altı hafta içinde 4000 asker tarafından savunulan şehir düşmüştü. Çingdao, Şantung bölgesinin küçük bir kısmını oluşturmaktaydı ve Japonlar Şantung bölgesinde Almanların yaptığı demiryolu hattı üzerindeki bölgeyi daha şehir düşmeden ele geçirerek niyetlerini açıkça belli etmişlerdi. (Lowe, 2004: 164, Nish, 2002: 97-98) Pasifik'teki Alman kolonilerinin ele geçirilmesi ise 1914 sonunu bulacaktı.

21 Talep

Çin'deki Alman varlığı sona erdirildikten sonra Kato hiç vakit kaybetmeden ana hedef olan Çin'e odaklandı. Artık "bin yılda bir

karşılaşılacak olan fırsat"ın gerçek anlamda değerlendirilme zamanı gelmişti. Birinci Dünya Savaşı Asya'dan uzakta tüm hızıyla devam ederken uzun zamandan beri Çin üzerine hedeflenen emperyal planlar yürürlüğe konacaktı. Kato 21 Talep adı altında, beş gruptan oluşan taleplerini Çin'e sunmuştu. Bu taleplerin ilk dört gruba ait olanları büyük ölçüde Japonya'nın zaten var olan haklarının uzatılması (demiryolu yapımı, madenlerin işletilmesi vs.) üzerine kuruluydu. Bu maddeler - 1923 yılında kira sözleşmesi dolacak olan Port Athur'un sözleşmesinin uzatılması gibi - Japonya için hayati olarak değerlendirilen ama büyük ölçüde diğer güçleri pek alakadar etmeyen konular üzerineydi. Ancak beşinci grup genel olarak Japonya'nın Çin üzerindeki kontrolünü arttıracak maddeler içermesi sebebiyle diğer güçleri pekala alakadar ediyordu. Çin'in tek başına Japon taleplerine direnme şansı yoktu. Kato Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı karambolu fırsat bilip, oldubittiye getirerek talepleri kabul ettirebileceğini düşünmekteydi. (Lowe, 2004: 167)

21 Talep'in ilk grubu Japonların Almanlardan ele geçirdiği topraklardaki ikamet, ticaret ve demiryolu yapım haklarının onaylanması ve başka bir güce verilmemesinin garantilenmesi üzerineydi. İkinci grup Japonya'nın Rus-Japon Savaşı'ndaki kazanımlarının garantiye alınması ve İç Moğolistan'ın kontrolü üzerine kuruluydu. Japonlar savaştan sonra Güney Mançurya'da Rusların Çin'den kiraladıkları bölgeleri, demiryolu yapım ve işletme, maden arama ve işletme haklarını ele geçirmişti ama bu kazanımlar bir antlaşma ile Çin'e onaylatılmamıştı ve bu kira sözleşmeleri on ila yirmi beş yıl içinde sona erecekti. Rus-Japon Savaşı sonrasında Japonya Güney Mançurya'da ayrıcalıklı bir konum elde etmişti. 21 Talep ile bu bölge resmen Japon etki alanı haline gelecekti.

Rusya 1913 ve 1914'te Çin'den Dış Moğolistan üzerinde ekonomik tekel kurma haklarını elde etmişti. İkinci grubun diğer maddelerinde Japonya aynı hakları Çin Seddi'nin kuzeyi boyunca yer alan İç Moğolistan için talep etmekteydi.

Üçüncü gruba ait maddeler İngiltere'nin ekonomik etki alanında olan Yangçe Vadisi'ndeki bir takım kömür ve demir madenlerinin kontrolü üzerineydi (İngilizlerin onayı önceden alınmıştı). 1912'de Yangçe'deki madenlerin Japon-Çin ortaklığıyla işletilmesi vaadiyle Çin'e kredi verilmişti. Ancak Çin Başbakanı Yuan 1914'te demir madenlerini millileştirmeye karar vermişti. Üçüncü grup maddeleri

bunun önüne geçmek ve madenler üzerindeki kontrolün garantisini sağlamak üzerine kuruluydu.

Dördüncü grup Çin kıyılarında bir bölgenin herhangi bir dış güce verilmeyeceğinin garantisi ve Japon kolonisi olan Farmoz Adası'nın (bu günkü Tayvan) hemen karşısındaki Fujian bölgesinin ekonomik kontrolünün Japonya'ya devri üzerineydi. Amerika 1900 yılında bu bölgede donanma üssü kurmak istemiş ama Çin'den gerekli olan izni alamamıştı. Yabancıları Çin kıyılarında donanma üsleri kurma çabaları Japonlar tarafından (doğal olarak) güvenlik sorunu olarak değerlendirilmekteydi. (Dickinson, 1999: 87-89, Nish, 2002: 98-99)

Krizi tetikleyecek olan beşinci grup ise Yangçe Vadisi'nde demiryolu yapım haklarının verilmesi (İngilizlerin onayı alınmamıştı), belli bölgelerde Çin-Japon ortaklığında bir polis gücünün kurulması ve Çin'in Japon kontrolünde silahlandırılması (antlaşma silahların en az yarısının Japonya'dan satın alınmasını içeriyordu), Çin hükümetine ekonomik, askerî ve siyasi danışmanların gönderilmesi üzerine kuruluydu. Yedi madde içeren bu grup diğer grupların aksine "talep" olarak değil -muhtemelen aşırı içeriğini yumuşatmak amacıyla- "dilek" olarak sunulmuş ve diğer grupların aksine gizli tutularak Başbakan Yuan'dan maddeleri medyaya ve diğer güçlerin temsilcilerine sızdırmaması istenmişti. (Sôchi, 2014: 191-192, Nish, 2002: 99)

21 Talep genel olarak kaba bir diplomatik hamleydi. Herhangi bir dolaylı yol izlenmeden, sadece zamanlamanın doğruluğuna güvenerek yapılan ve Çin'in güçsüzlüğü ve yalnızlığından en üst düzeyde faydalanmayı hedefleyen bir girişimdi. 21 Talep'in içerdiği maddeler Amerika'nın Açık Kapı Doktrini'ni ihlal ediyor olsa da büyük ölçüde Çin'in diğer güçlere de zaman içinde sunduğu ayrıcalıklardı. Ancak sergilenen tutum başlı başına bir aşağılamaydı ve Çin toplumundan beklenmedik bir tepki görecekti.

Kato I-IV gruplarının içerdiği maddeleri Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Grey'e onaylatmıştı. Antlaşma metni Çin'e sunulmadan önce I ila IV. gruplar tekrardan İngiltere ve Rusya'ya onaylatılmıştı. (Sôchi, 2014: 204) Kato beşinci grubun da antlaşma imzalanana kadar gizli kalacağına güvenerek 21 Talep'in herhangi bir dış müdahale gelmeden imzalanacağını düşünmekteydi. Ancak Başbakan Yuan boyun eğmemiş ve dış güçlerden yardım almaktan başka çaresi olmadığı için antlaşmanın gizli maddelerini basına ve

diğer güçlerin temsilcilerine sızdırmıştı. Çin hakkında Batı'lı güçlerden daha pervasız emperyalizm sergileyen Japonya'ya karşı uzun süreden beri biriken bir öfke olduğu için Çin toplumundan da oldukça sert bir tepki gelmişti. (Nish, 2002: 100-101)

Çin ne kadar sertçe direnirse dirensin tek başına Japonya'ya direnme şansı yoktu ama Yuan'ın umduğu gibi İngiltere ve Amerika duruma müdahale edecekti. İngiltere Japonya'yı sertçe kınayarak ittifak koşullarına uymasını talep etmiş, Amerika ise Çin'e dayatılan antlaşmayı kabul etmeyeceklerini beyan etmişti. Beşinci grup başlı başına sorun çıkarmaya yeterliyken maddelerin gizli tutulması olaya tuz biber ekmiş ve normal şartlarda Çin'in kabul etmekten başka şansı olmadığı diğer grupları da tehlikeye sokmuştu. Antlaşmanın I-IV grupları arasında sınırlı kalması durumunda muhtemelen antlaşma kısa sürede imzalanacaktı. Ancak beşinci grup görüşmelerin uzamasına yol açmış ve Japonya ile Çin'i savaşın eşğine getirmişti. Eğer diretilmesi durumunda muhtemelen Çin 21 Talep'i kabul edecekti ama hiç kuşkusuz bunun çok ağır bedelleri olacaktı ki İngiltere açıkça Japonya'nın Çin'le savaşa girmesinin aralarındaki ittifaka zarar vereceğini belirtmişti. Sonuç itibarıyla Genro'nun da araya girmesiyle (Kato'yu geri adım atmamaya zorlayan pek çok milliyetçi grup vardı ve bu grupları ancak Genro dizginleyebilirdi) beşinci gruptan vazgeçilmiş ve Çin'in diğer maddeleri imzalamasını talep eden bir ultimatom (İngiltere'nin onayıyla) sunulmuştu. Japon-Çin savaşının önüne geçmek isteyen İngiltere ultimatomu protesto eden Amerika'yı ve Çin'i ikna ederek antlaşmanın imzalanmasını sağlamıştı. (Lowe, 2004: 168-171, Nish, 2002: 101-102)

Japonya'nın antlaşmadan kazanımları kaybettiklerinin yanında oldukça sığ kalmaktaydı. Japonya'nın diplomatik arenadaki itibarı sarsılmış, İngiltere ile olan ittifakı tehlikeye girmiş ve Amerika'nın gözünde bir tehdit olduğu kesinleşmişti. Çin toplumu bu aşağılamayı hiçbir zaman unutmuyarak antlaşmanın imzalandığı 9 Mayıs günü "milli aşağılanma günü" olarak ilan edilmişti. Amerika Japonya'nın kazanımlarını hiçbir zaman onaylamamıştı ve savaştan sonra Çin'e, yapılan antlaşmanın revize edileceği sözü verilmişti (söz tutulmadı). (Harries, 1991: 114-115)

Günümüzde Kato'nun neden beşinci grubu Çin'e dayattığı hala tartışma konusudur. Bu soruya verilen en makul cevap ordunun ve milliyetçi grupların baskısıdır. (Sôchi, 2014: 193-194) 21 Talep Japonya'nın yutamayacağı kadar büyük bir lokmaydı. Antlaşma,

savaş esnasında oldubittiye getirilerek Çin'e kabul ettirilmiş olsa dahi savaştan sonra antlaşmanın tekrardan gözden geçirileceği ve Japonya'nın güvenilirliğinin sarsılacağı barizdi. Nitekim 1895'te büyük güçler Japonların hakkıyla elde ettiği çok daha az kazanımı ellerinde tutmalarına izin vermemişlerdi. Genro, Çin'e yapılan yayılmacı hareketi savunsa da bu aşırı talepleri hiçbir zaman desteklememişti ve krizin doruk noktasında araya girerek Japon siyasetinde hala kritik bir rol oynadığını tekrardan hatırlatacaktı. Kato'nun Dış İşleri Bakanlığı'na geldiğinden beri sergilediği başına buyruk tutum her ne kadar Genro'nun otoritesini sarsmış olsa da 21 Talep krizi Kato'nun ve Okuma'nın istifa etmesine yol açarak kontrolün tekrardan Genro'nun eline geçmesini sağlamıştı. (Nish, 2002: 103-104)

21 Talep krizinden sonra savaş boyunca Japonlar Çin üzerinde doğrudan başka bir girişimde bulunmamış, savaştan önce yaptıkları gibi çeşitli siyasi grupları destekleyerek ve finansal destek sağlayarak Çin üzerindeki nüfuzlarını arttırmaya çalışmış ve çoğu zaman tatmin edici olmayan sonuçlar almışlardı.

Sibirya Operasyonu

21 Talep krizi sonucunda Amerikalıların şüpheleri ortadan kalktığı gibi Japonların da şüpheleri ortadan kalkmıştı; Amerika, Japon çıkarları önündeki en ciddi engeldi. Bu sebeple Kato'nun istifasının hemen ardından Yamagata, Amerika'ya karşı destek arayışına girerek tekrar Rusya ile ittifak kurma girişimlerine başlamıştı. Rus-Japon savaşından sonra Japonya'nın Rusya ile olan ilişkileri giderek düzelmesine rağmen Rusya'nın savaşta fazlasıyla aşağılanmış olması ittifak önündeki ciddi bir engeldi. Sonuç itibarıyla iki ülke arasında ittifak kurulamasa da 1916 yazında Japonların istediklerini kısmen elde ettikleri bir antlaşma (Rus-Japon Savaşı'ndan sonra imzalanan dördüncü dostluk antlaşması) imzalanmıştı. Yapılan antlaşmaya göre Japonya Rus Uzak Doğusu'nun güvenliğini garanti ediyor ve Sibirya'da bir ayaklanma yaşanması durumunda asker göndermeyi taahhüt ediyordu. Rusya da buna karşılık olarak Amerika'nın ve İngiltere'nin Çin'de (sadece Çin'de) Japon çıkarlarını tehdit etmesi durumunda Japonya'ya destek olacağını antlaşmaya eklenen gizli bir madde ile taahhüt etmişti. (Dickinson, 1999: 140-144, Nish, 2002: 107-109)

Japonlar Rus desteği ile ellerinin güçlendiğini düşünseler de yapılan antlaşmanın ömrü Bolşevik Devrimi'ne kadar sürecekti. Lenin diğer ülkelerle yapılan gizli antlaşmalarla birlikte Japonya ile yapılan gizli antlaşmayı da ifşa ederek Japonya'yı uluslararası arenada rezil etmiş ve Japonya'yı Amerika ve İngiltere'nin nezdinde 1915'ten daha kötü bir duruma sokmuştu. Ancak Bolşevik devriminin yarattığı kaos Japonya için beklenmedik bir fırsat da doğuracaktı: Japonya Rusya'nın Uzak Doğu topraklarını kontrol altına alabilir ve bu şekilde Çin'de kaçırılan fırsatlar amorti edilebilirdi. (Dickinson, 1999: 181-182)

1917 yılına gelindiğinde Avrupa'daki savaşa katılan ülkelerin seferberlik programlarını inceleyen Japon askerî düşünürleri Japonya'nın kesinlikle bu tipteki bir savaşa hazır olmadığı kanaatine varmışlardı. Artık büyük güçler arasındaki bir savaşın yürütebilmesi için muazzam boyutta kaynak gerekliydi ve Japonya'nın kendi kaynaklarıyla topyekûn savaşa girmesi söz konusu dahi olamazdı. Çin, Japon Ordusu'nu besleyecek yeterli kaynağa sahip gibi görünse de 21 Talep krizi Japonya'nın Çin kaynaklarına erişimin belli bir sınırı olduğunu göstermişti ve Japonlar bu sınırı fazlasıyla zorlamışlardı. Bolşevik Devrimi sonrası Rus Uzak Doğusu ise kolay ve meşru bir hedef gibi görünüyordu ki zaten Japonlar Rusya'ya asker gönderme kararını açıklamadan önce Amerika ve İngiltere Rusya'ya yapılacak olan müşterek harekâta Japonya'nın da katılmasını talep etmişlerdi. Bu gelişmeler topyekûn savaş plancılarının yüzlerini Rus topraklarına çevirmesine yol açmıştı. Genelkurmay hedefini Rus Uzak Doğusu'nda Japon kontrolünde tampon bir bölge kurmak olarak belirlemişti. Bu şekilde kukla ülkenin doğal kaynakları Japonya'ya aktarılırken Rusya'nın gelecekte Japonya'yı tehdit etme ihtimalinin de önüne geçilmiş olunacaktı. (Drea, 2009: 141, Harries, 1991: 120-122)

Sibirya'ya düzenlenecek olan operasyon Japon siyasetinde militaristler için kötü bir zamana denk gelmişti. Savaşın yarattığı enflasyonun gıda fiyatlarına yansması yüzünden ancak ordunun müdahalesiyle bastırılabilir eylemlerle sonuçlanmıştı. Ordu siyasetteki ağırlığından dolayı baş sorumlu olarak değerlendirilmekteydi ve 1918 yılına gelindiğinde toplum nezdinde ki prestiji oldukça düşmüştü. Eylemler sonucunda Yamagata'nın kontrolü altındaki Terauçi hükümeti istifa etmiş ve Yamagata tansiyonun düşmesi için liberal görüşlü Hara Takashi'yi başbakan olarak atamıştı. Hara seçilen *Seiyukai* Partisi'nin lideri olarak Japon tarihindeki ilk parti hükümetini kurmuştu. Sibirya operasyonuna

karşıydı ve meclis görüşmelerinde gerek gönderilecek asker sayısını, gerek işgal edilmesi planlanan bölgeyi, gerekse operasyona ayrılacak olan bölgeyi elinden geldiğince sınırlamaya çalışacaktı. (Dickinson, 1999: 200) *Seiyukai* Hükümeti ile ordu arasında bir fikir birliği yoktu. Hükümet dış politikada büyük güçlerle olan ilişkilerine önem verirken generallerin amacı orduyu topyekun savaşa hazır hale getirmektir. Sonuç itibarıyla İmparatorluk Japonya'sında pek çok kez görüldüğü gibi ordu bir kez daha hükümetten bağımsız davranacak ve meclis kararlarını elinden geldiğince esnetmeye çalışacaktı. (Harries, 1991: 122-123)

İlk başta işgal edilmesi planlanan alan Vladivostok'tan Amur Nehri kıyısındaki Habarovsk şehrine uzanan küçük bir bölgeyken Japon Ordusu Baykal Gölü kıyılarına kadar uzanacaktı. Meclis başta 12.000 askerin gönderilmesine onay veriyse de Sibiryadaki asker sayısı zaman içinde 70.000'i bulmuştu (genelkurmayın göndermeyi istediği asker sayısı 250.000 kadardı, hedeflenen bölge ancak bu kadar büyük bir güçle kontrol altına alınabilirdi). Bu rakam İç Savaş'a müdahale eden diğer dış güçlerin askerlerinin tamamından (24.000) oldukça fazlaydı. Japonlar Amiral Kolçak ve Kazak lider Semenov gibi Beyaz Ordu önderlerine verilen silah ve mali destekte de bulunmuşlardı ve bu şekilde savaşa dolaylı yoldan katılımları da müdahil olan diğer güçlerden daha fazlaydı. Japon Ordusu 1918 yılı sona ermeden hedeflerine ulaşmıştı. 1920 ortalarında da Japon şirketleri 50.000 Japon yerleşimciyle birlikte Rusya'ya gelerek Japon Ordusu'nun kontrolü altında olan bölgelerin de ötesinde bir alanda, Beyaz Ordu'nun kontrol ettiği bölgelerde faaliyet göstermeye başlamıştı. (Harries, 1991: 123-125)

Sibiry operasyonu genelkurmaylığın beklediği gibi gitmemişti. Kızıl Ordu yenilgiye uğratılmadığı gibi partizan faaliyetleri yüzünden Japon Ordusu işgal ettiği bölgeyi hiçbir zaman tam olarak kontrolü altına alamamıştı. 1920 Mayıs'ında Japon Ordusu'nun kontrolü altında olmayan Nikolaevsk şehrindeki 7000 Japon yerleşimcinin tamamı partizanlar tarafından katledilmişti.² İngilizler ve Amerikalılar mahsur kalan Çek askerlerini kurtardıktan sonra 1920'de ülkeden çekilmişler ve Japonya'yı İç Savaşa müdahale eden tek yabancı güç olarak bırakmışlardı. Bolşevikler Japonları Rusya'dan

² Şehirde 150 kadar Japon askeri vardı ve olaylar askerlerin teslim ol çağrısına uymayarak saldırması sonucunda gerçekleşmişti. Japonlar buna karşılık olarak Sahalin Adası'nın kuzey bölgesini işgal edecekti. Güney tarafı Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın eline geçmişti. (Harries, 1991: 124)

atmayı becerememiş olsa da 1922'de, Kızıl Ordu'nun yenilmeyeceğinin kesinleşmesinden çok daha sonra dört yıllık bu gereksiz maceraya son verilme kararı alınmış ve birliklere geri çekilme emri verilmişti. (Harries, 1991: 124)

Wilson İlkeleri

Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'ın 1918 başında deklere ettiği *14 Prensip* Japonya'da Ekim Devrimi'nden çok daha ciddi bir etki yaratmıştı. Bolşevik Devrimi'nin ve Amerika'nın savaşa girişinin ortak noktası mevcut konjonktürü değiştirebilecek güçte fikir akımlarını da beraberinde getirmesiydi. Japonlar komünizmi bir tehdit olarak algılasalar da Japonya'ya sızabileceğine ve dünya geneline yayılacağına pek ihtimal vermiyorlardı. Ancak 19. Yüzyıl diplomatik sistemini değiştirmeyi hedefleyen Wilson İlkeleri zamanın ruhuna uygun bir görüş olarak değerlendirilerek gelecek vaat etmekteydi ve Japonya'da da kendine pek çok destekçi bulmuştu. Wilson İlkeleri'nde Japonları rahatsız eden iki temel unsur bulunmaktaydı. İlki militarizm, otoriter devlet, imparatorluk gibi kavramlara karşı çıkması, ikincisi ise yayılmacılığı destekleyen 19. yüzyıl diplomatik sisteminin değişmesi gerektiğini savunmasıydı.

Başkan Wilson militarist ve demokratik olmayan rejimlerin siyasal sorunları çözmekte şiddet kullanmaya daha yatkın olduğunu ve dünya barışı için militarizmin ortadan kalkması gerektiğini iddia ediyordu. Wilson'ın bu söylemdeki hedefi Almanya olsa da Japonya'da da aynı siyasal sistem mevcuttu. Japonya militarizmi Almanya'dan ithal ettiğinde gayet popüler bir ideoloji, Avrupa medeniyetinin bekçisi imajına sahipken Paris'teki barış görüşmelerinde marjinal ve saldırgan bir ideoloji olarak değerlendirilecekti. İmparatorluk anlayışına olan muhalefetinin sebebi ise etnik grupların kendi kaderlerini tayin etme haklarının ellerinden alınmasının gayr-ı ahlaki olarak değerlendirmesiydi. Bu ilkenin de somut hedefi Avusturya'ydı ama emperyalizme de bir başkaldırı olması sebebiyle sömürge imparatorluğu olmak isteyen Japonya'nın jeopolitik hedefleri önünde bir engel teşkil ediyordu. (Dickinson, 1999: 177-179, 210) Japonlar barış görüşmelerinde ele geçirdikleri Alman kolonilerinin onaylanacağını düşünmekteydiler. Ancak Wilson İlkelerinin uygulanması durumunda Japonya Çin'den elde ettiği toprakları geri vermek ve Güney Pasifik'te Almanlardan ele geçirdiği adalardan çekilmek zorunda kalacaktı. Bu durum

Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na olan dahiliyetini tamamen anlamsız kılmaktaydı.³

Wilson militarizm kadar 19. yüzyıl diplomatik sistemini de savaşın sorumlusu olarak değerlendiriyordu. Denge politikası, gizli antlaşmalar, ittifak sistemi gibi öğeler Avrupa'yı yerle bir eden bir felakete sonuçlanmıştı. (Akira, 1965: 10-11) Japonlar ise Birinci Dünya Savaşı'nı bir felaket olarak değerlendirmediklerinden ve Sosyal Darwinizm'e dayalı bu sisteme ayak uydurarak çağdaşlarını yakaladıklarından bu öğeleri negatif bir unsur olarak görmüyorlardı. Birinci Dünya Savaşı Japonlar için de bekledikleri kadar kârlı geçmemiştir. 21 Talep'in başarısızlığından sonra Birinci Dünya Savaşı gibi bir fırsat anında dahi Çin'de istedikleri gibi at koşturamayacaklarını anlamışlardı. Sonuç itibarıyla savaş esnasında Çin'den alamadıklarını savaştan sonra hiç alamayacaklarını biliyorlardı. Eski sistem ile ulaşabilecekleri en tepe noktaya ulaşmışlardı. Bölgesel bir güç haline gelmişlerdi ama sömürgeciliği meşrulaştıran bu sistem artık Japonya'ya yeni sömürgeler vaat etmiyordu. Bu yüzden Birinci Dünya Savaşı sonrasında mevcut dış politikalarını gözden geçirmekteydi. Ancak savaşı gerçek anlamda deneyimlemeyen bir toplum olarak savaşın sonucunda ortaya çıkan fikirleri anlamakta zorlanıyorlardı ve 19. Yüzyıl diplomatik sisteminin tasfiyesi demek alıştıkları tarzdaki dış politikanın tamamen değişmesi demekti. Bu açıdan oyunun kurallarını değiştirmek isteyen Amerika'ya tepkililerdi. (Tadashi, 2014: 172-173) Bunların yanı sıra Amerika'nın samimiyetine de şüpheyle yaklaşıyorlardı. Amerika kendi çıkarları gereği Japonya'nın Çin'deki ve Pasifik'teki kazanımlarından vazgeçmesini istiyordu ve Wilson İlkeleri'nin ABD çıkarlarıyla paralellik göstermesi tesadüf olarak değerlendirilmemekteydi. (Tadashi, 2014: 171-173)

Wilson İlkeleri Japonya'da yükselen enflasyon sonucunda ordunun siyasetteki rolünün ve militarizmin sorgulandığı bir döneme denk gelmişti. Başkan Wilson'ın dile getirdiği prensiplerin Japonya'daki savunucusu liberallerdi ve 1918 seçimlerinde iktidara gelen *Seiyukai* Partisi'nin lideri Hara Takaşi bu grubun başını çekmekteydi. Liberaller uzun zamandan beri ordunun siyasetteki rolünü sorguluyorlardı ama artık Japonya'nın yeni dünya düzeninde yer alabilmesi için militarizm ve emperyalizmin terk edilmesi

³ Wilson İlkelerinin ilanından sonra Çin'in barış görüşmelerindeki etkisini azaltmak için Almanlardan aldıkları toprakları İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'ya onaylatmışlardı. (Dickinson, 1999: 176-177)

gerektiğini iddia etmeye başlamışlardı. (Dickinson, 1999: 179,212) Wilson İlkeleri o an için Japonya'nın demokrasi yolundaki adımlarını güçlendirmiş olsa da ülke henüz daha böyle bir değişime hazır olmadığı için gelecekte çok daha ciddi siyasi çalkantıların yaşanmasına yol açacaktı.

Paris Barış Görüşmeleri'nden Washington Konferansı'na

Almanya ile Kasım 1918'de yapılan ateşkes Avrupalı toplumların aksine Japonya için barışı değil, savaşın başka bir aşamasını temsil etmekteydi. Paris Barış Görüşmelerine gelirken Amerika'nın savaş boyunca topladıkları ganimetlerden vazgeçmesi için baskı yapacağını öngördüklerinden Almanya'nın kayıtsız-şartsız teslimiyetinin bir şey ifade etmediğinin bilincindeydiler. Savaş esnasında Almanları yenmişler ve Pasifik'teki topraklarını ele geçirmişlerdi. Şimdi de kazanımlarını ellerinde tutabilmeleri için diplomatik arenada Amerika'yı yenmeleri gerekiyordu. Kazanan tarafta olan Çin de barış görüşmelerinde Japon emperyalizmine karşı Amerika'nın desteğine güvenmekteydi. (Tadashi, 2014: 170)⁴

Amerika için ise Japonya ile olan sürtüşme artık bir güvenlik sorunu boyutundaydı. 1914'ten beri Japonların ellerinde tuttuğu Mikronezya Adaları Amerikan donanma düşünürlerini Çin meselesinden daha fazla kaygılandıran bir unsurdur. Çin'deki rekabet sömürgeci güçler arasında bir yarıştı ancak Pasifik'in tam ortasında bulunan bu adaların Japonya'nın elinde olması Amerika için stratejik bir sorundu. Alfred Thayer Mahan'ın takipçisi Amerikan donanma stratejistleri adaları yüzmeyen (ve haliyle batırılmayan) uçak gemileri olarak değerlendiriyorlardı ve adaların tahkim edilmesi durumunda Filipinlerdeki üslere giden yol kesilebilirdi. Amerikalılar kaygılanmakta haklılardı. Amerikalılar gibi Mahan'ın Deniz Hakimiyet Teorisini benimseyen Japon donanma düşünürleri de Pasifik'in kontrolü için Mikronezya Adalarını olmazsa olmaz olarak değerlendiriyorlardı ve bu adaların gelecekte Amerika ile yapacakları savaşta oldukça kritik bir rol oynayacağını düşünmekteydiler.⁵ Amerikalılar 1917'ye kadar adaların Almanlara geri verileceğini

⁴ Çin, Batı Cephesi'ne işçi göndererek savaşa dolaylı yoldan katılmış ve barış müzakerelerinde yer almaya hak kazanmıştı.

⁵ Gerçekten de öyle olacaktı. İkinci Dünya Savaşı'nda Amerikalıların korktukları taarruzlar Mikronezya üzerinden gelmişti. Japonlar Mikronezya'daki üsleri sayesinde savaşa avantajlı başlamışlar ve hızlı taarruzlarla Amerika'nın Pasifik'teki gücünü sakatlamışlardı. Amerika, Pasifik'te üstünlüğü ele geçirdikten sonra da adaların varlığı Amerika'nın Japonya'ya ulaşmasını en az iki sene geciktirmişti. (Peattie, 1992: 230)

düşünmüşlerdi ancak Japonların hiç de böyle bir niyeti yoktu ve bu tarihe kadar adalara ciddi yatırımlar yapmışlardı. (Peattie, 1992: 39-40, 50)

Japonların Paris Barış Görüşmelerine giderken basit bir planları vardı, taleplerinin kabul edilmemesi durumunda görüşmeyi terk edeceklerini iddia edeceklerdi. Japonların tahmin ettiği gibi Amerika görüşmelerde açıkça Japonya'ya müdahale etmişti ve Japonlar taleplerinin kabul edilmemesi durumunda görüşmeleri devam ettirmeyeceklerini açıklamışlardı. Amerikan delegasyonu Japonların blöf yaptığını düşünse de Wilson, Japonya'nın çekilmesi halinde Milletler Cemiyeti projesinin ölü doğacağını düşünmekteydi. Bunun yanı sıra Japonların 1917'de savaş zamanında elde ettikleri toprakların ilhakını diğer ülkelere onaylatmış olmaları ellerini oldukça güçlendirmekteydi ve İngilizler de ittifakın hatırına tartışmalarda aktif olarak Japon tarafını tutmuşlardı. (O'Brien, 2004: 272, Nish, 2002: 121-123) Amerika'nın eli oldukça zayıftı ve görüşmeler büyük ölçüde Japonların çıkarlarına uygun sonuçlanacaktı. Şandong'un demiryolu kullanım haklarıyla birlikte Japonya'ya devredildiği ve Ekvatorun kuzeyindeki adaların Japonya'ya bırakıldığı kabul edilmişti. Şandong'un Japonya'ya bırakılması Çin'in tüm umutlarını yıkmış ve müzakerelerdeki varlığını anlamsız hale getirmişti. Çin delegasyonu Wilson'ın Çin'e hiçbir garanti vermemesine rağmen geri adım atmasını ihanet olarak değerlendirerek Versailles Antlaşmasını imzalamayı reddetmiş ve görüşmeleri terk etmişti. (Tadashi, 2014: 169-170, Akira, 1965: 12) Çinliler daha sonra Almanya ile ayrı bir antlaşma imzalayarak resmi savaş haline son vereceklerdi.

Paris Barış Görüşmeleri'nde gerek Almanya gerekse Japonya meselelerinde ortaya çıkan sonuç Amerikalıları hiç de hoşnut etmemiş ve Japonya ile Amerika arasında uzlaşma sağlanamamıştı. Senato Wilson'ın tüm çabalarına rağmen antlaşmayı tanımayı ret etmiş ve antlaşma Amerika'nın nezdinde geçersiz sayılmıştı.⁶ John Dewey'in de aralarında bulunduğu pek çok Amerikan düşünürü Japon-Amerikan savaşının kaçınılmaz olduğunu iddia etmekteydi. Wilson'dan sonra gelen Başkan Warren Harding, Wilson'ın uzlaşmacı tutumunu terk edecekti. Japon karşıtlığını beyan etmekten çekinmeyen Harding'in Dış İşleri Bakanı Evans Hughes Japonya'yı diplomatik arenada izole etmeyi kafasına koymuştu. Amerika'nın

⁶ Senatonun antlaşmayı onaylamamasının sebebi büyük ölçüde Almanya'ya dayatılan sert yaptırımlardı. Amerika daha sonra Çin gibi Almanya ile müttefiklerinden bağımsız olarak antlaşma imzalayacaktı.

Paris Barış Görüşmelerinde Japonlara boyun eğdirememelerinin en önemli sebeplerinden biri İngiltere'nin desteği idi. Nitekim 1921'de koltuğuna oturduğunda yaptığı ilk şeylerden biri İngilizlerle ittifakın sona ermesi için irtibata geçmek ve bir dizi görüşmeden sonra ABD ile Japonya arasında bir tercih yapmaları gerektiğinin zamanı geldiğini belirterek rest çekmek olmuştu. İngiliz Dış İşleri Bakanı Lord Curzon Japonya ile olan ittifakı bitirmekte gönülsüz olsa da ABD'den uzaklaşmamak uğruna Japonya'yı gözden çıkaracaktı. (O'Brien, 2004: 269-270, Davidann, 2007: 1, 45-46)

Hughes, İngilizleri yeni argümanlar üreterek değil, kafalarındaki şüpheleri destekleyerek ikna etmişti ve zaten Japonlarla olan ittifak, İngiltere'de uzun zamandan beri sorgulanmaktaydı. Amerikalılar gibi İngilizler de barış görüşmelerinden çıkan sonuçtan hoşnut değillerdi. Lord Curzon haklı olarak Japonları Çin'in Versailles Antlaşmasını imzalamamasının sorumlusu olarak değerlendiriyordu ve Japonların barışçıl beyanatlarının aksine ilk fırsatta Çin'e daha fazla yayılmaya çalışacaklarından emindi. Versailles Antlaşmasının imzalanmasından bir ay kadar sonra Japon büyükelçisine Japonya'nın savaş zamanı Çin'e imzalattığı antlaşmaların hemen hiçbir anlam taşımadığını ve bu antlaşmaların kendini savunmaktan aciz bir ülkeye zorla imzalatıldığını söylemişti. Beş gün sonra gerçekleşen bir başka görüşmede de Japonya'nın Çin politikasının İngiliz-Japon İttifakı'nı sona erdirebileceğini ve bu şekilde devam etmeleri durumunda Japonya'nın kendini uluslararası arenada izole bir halde bulacağını belirterek uyarılmıştı. (O'Brien, 2004: 273)

İttifakın sona erdiği anda ne Japonlar, ne de İngilizler ittifakın devamlılığını çıkarları için kritik bir unsur olarak değerlendirmiyorlardı. İngilizler için ittifakın 1902'deki amacı Fransız-Rus İttifakı'nın Pasifik'teki İngiliz çıkarlarına yarattığı tehditti. Birinci Dünya Savaşı'nda da Fransa ve Rusya'nın yerini Almanya almıştı. Japonya için ise Rusya ile yapacağı savaşta 1895'teki üçlü müdahaleye benzer bir girişimin önüne geçmekti. İki taraf içinde ittifak fazlasıyla amacına hizmet etmişti ve artık gelecek vaat etmiyordu. Japonlar yeni rakipleri olan ABD'ye karşı İngilizlerden destek almanın söz konusu dahi olmadığını farkındaydılar. İngilizler için ise Japonya Pasifik'teki yeni potansiyel rakipti. Lord Curzon artık ittifakı sadece Japonya'yı kontrol altında tutabilecek bir araç olarak değerlendiriyordu ve kontrolden çıktığı anda ittifak sona erdirilebilirdi. İngiliz Donanması için ise Japonya potansiyel bir

düşmandı ve amiraller Amerika'dan gelen talepten çok daha önce ittifakın sona ermesi taraftarıydılar. Almanya'nın saf dışı kalmasıyla Japonya İngiliz Donanması'nın büyüebilmesi için yegane bahane haline gelmişti ve yeni donanma planlarının yürürlüğe konabilmesi için Japonya'nın resmen rakip ülke statüsüne geçmesi gerekiyordu. Sonuç itibariyle Amerika'dan gelen ufak bir baskı ittifakın sona ermesine yetmişti. (O'Brien, 2004: 276-281, Meehan, 2014: 55, Akira, 1965: 16-17)

Dış İşleri Bakanı Hughes ilk hedefinde başarılı olmuştu. Sırada Japonya'nın donanmasını büyütmesinin önüne geçmek ve Versailles'daki başarısızlığı telafi ederek Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki kazanımlarından vazgeçmesini sağlamak vardı. Hughes bu girişim için Washington Konferansını tertipleyecekti. Hughes, Versailles Antlaşmasını imzalamadıklarının altını çizerek Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki toprak kazanımlarını tanımadıklarını açıkça beyan etmişti. (Peattie, 1992: 59) Bu durum Japonya için mutlaka çözülmesi gereken bir sorundu. Başbakan Hara Takashi, Amerikalıların kendilerini Birinci Dünya Savaşı'ndaki kazanımlarından vazgeçirmeye zorlayacaklarını bilmesine rağmen Japonya'nın izole olmasının önüne geçmek için Washington Konferansı'na gitmeyi kabul edecekti. (Peattie, 1992: 59-60)

Washington Konferansı öncesinde Amerikalılar, adaların Almanya'ya geri verilmeyeceğini bildiklerinden manda yönetimiyle kontrolünün uluslararası bir yönetime devredilmesinde ısrarcı olmuşlardı. Amerikan donanma stratejistleri adaların tahkim edilmemesi durumunda kendilerine karşı ciddi bir tehdit oluşturmayacaklarını düşünmekteydiler. Japonların manda yönetimini kabul etmeleri durumunda bu sağlanabilirdi. (Shusuke, 2014: 151) Amerikalılar Tokyo'dan delegelere gelen emirlerin şifrelerini kırarak Japonların uzlaşma taraftarı olduklarını anlamışlar ve taleplerini bu yönde sunmuşlardı. Şifrelerin kırılması en çok donanma limitasyonunu Japonlara kabul ettirmede etkili olmuştu. Japonlar her İngiliz ve Amerikan 10 tonuna karşılık 7 tonluk gemi inşa etmeyi kabul etmişlerdi. (Harries, 1991: 132-133)

Sonuç itibariyle Japonlar Şantung'u Çin'e bırakmayı kabul etmişlerdi. Adalar ise "C Sınıfı" manda olarak Japon kontrolüne verilmişti. Yapılan antlaşma Japonya'nın aleyhine gibi görünse de karlı çıkan taraf Japonlar olmuştu. Milletler Cemiyeti'ne üye olmayan Amerika Filipinler, Guam, Hawaii gibi kolonilerini silahlandırma

hakına sahipken Japonya'nın Pasifik'teki adalarını silahlandırması Milletler Cemiyeti kurallarına aykırıydı. Buna rağmen Japonlar donanma limitasyonunu ve Mikronezya'yı silahlandırmamayı kabul etmeleri karşılığında Hawaii'de inşa edilmekte olan tahkimatların durdurulmasını kabul ettirmişlerdi. Donanma limitasyonuna rağmen Amerika'nın ve İngiltere'nin savaş gemisi sayısını arttırmamaları Pasifik'teki güç dengelerini değiştirmemişti. Mevcut şartlar altında Japonlar hala üstündü ve Mikronezya, Amerikan saldırısına açık olduğu kadar Guam ve Filipinler de Japon saldırısına açıktı. Şantung'un karşılığında ise Mançurya fiilen Japonya'ya teslim edilmişti. Japonların Mançurya üzerindeki hakları kabul edilmiş ve "açık kapı" Mançurya için kapanmıştı. Washington Konferansı'ndan sonra iki ülke arasındaki ilişkiler nispeten düzelmişti. (Peattie, 1992: 56-61, Davidann, 2007: 61,67, Nish, 2002: 142-143)

1918'de kurulan Hara Hükümeti'nin dış politikası bozulan dış ilişkileri yoluna koymak ve Japonya'nın uluslararası arenada izole olmasının önüne geçmek üzerine kuruluydu. Bu açıdan Washington Konferansı liberaller için zafer, muhafazakârlar için yenilgi anlamına geliyordu. Hükümet ele geçirilen toprakları ilhak etme fikrini tehlikeli olarak değerlendiriyordu ve taviz vermeye yatkındı. Özellikle Dış İşleri Bakanı Uçida Yasuya yayılmacı hareketleri sona erdirmek niyetindeydi. İlhak fikrini savunanlar ise hükümet dışı gruplardı. Ordu Çin'de yayılmacığa ağırlık verirken donanma Mikronezya'da tam egemenlik ve adalarda donanma üsleri yapılması taraftarıydı. Uçida ve Hara aşırı milliyetçilerin ve militaristlerin yoğun baskısına rağmen Şandong'u Çin'e geri vermeyi ve adalarda manda sistemini kabul etmeyi göze almışlardı (Hara Takashi konferansa sekiz gün kala aşırı sağcı bir vatandaş tarafından bıçaklanarak öldürülmüş olsa da yerine atanan başbakan Takahaşi Korekiyo aynı siyaseti devam ettirmişti). Bu yaklaşım Japonya'nın imajını kısa süreli olarak düzelterek olsa da önce Hara'nın daha sonra da Hara'nın kurduğu hükümetin sonunu getirecekti. (Peattie, 1992: 55, Davidann, 2007: 73, Gates, 2014: 65)

Japon liberallerinin görüşleri yayılmacılar ile tezat içinde olsa da gerçeği yansıtmaktaydı. Dünyadaki bütün potansiyel koloniler kapılmıştı ve artık Japonya'nın uluslararası kriz çıkarmadan elde edebileceği bir toprak yoktu. Bu açıdan Hara gibi liberaller Wilson İlkeleri'ne uyum sağlayarak klasik sömürgecilik anlayışını terk edip Amerika'nın "açık kapı" doktrinine benzer bir yol bulma arayışı

içindeydiler. (Tadashi, 2014: 179, Peattie, 1984: 104) Barış taraftarı liberallerin yayımcılarıyla olan ortak noktası ise Wilson'ın ortaya attığı yeni barış sisteminin gerçekten de emperyalizme dayalı eski sistemin yerini alıp almadığına dair şüpheydi. Birinci Dünya Savaşı hiç kuşkusuz bir şeyleri değiştirmişti. Ama Batı dünyası gerçekten değişmiş miydi? Yoksa silahsızlanma, enternasyonalizm gibi kavramlar Batı'nın emperyalizmin yeni evresi için icat ettiği tuzaklar mıydı? Amerika, Wilson İlkelerini açıkça kendi çıkarları için kullanmıştı. Japonlar kendilerine yapılan müdahalenin barışın korunması uğruna yapıldığına ikna olmayacaklardı. Ancak Japonya, Amerika ile rekabete girecek bir konumda değildi ve konferans talebini reddetmek gibi bir lüksleri yoktu. Japonya için en iyi seçenek Amerika ile müzakere etmektir ve üstün konumda olan taraf Amerika olduğu için kayıplar kaçınılmazdı. Buna rağmen Japonya konferanstan karlı olarak değerlendirilebilecek bir konumda çıkmıştı. (Davidann, 2007: 39-40)

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Japon karar alıcıları savaştan önceki hedefleriyle savaştan sonra içinde buldukları konumun birbirlerinden oldukça alakasız bir konuma geldiğini görmüşlerdi. Avrupalıların birbirine girmesi hiç de "bin yılda bir karşılaşılabilecek bir fırsat" değildi. Avrupa'da yaşanan savaşa rağmen yeni sömürgeler elde etmek hala çok zordu. Çin öyle ya da böyle Japonya'ya direnç gösterebilecek konumdaydı ve sadece büyük güçlerin dikkatini çekmesi bile Japonya'nın işini zorlaştırmaya yetiyordu. Buna ilave olarak Japonların "fırsat" olarak değerlendirdikleri durum sömürgeciliğin meşru olduğu 19. Yüzyıl uluslararası sisteminde geçerliydi. Savaşın sonunda konjonktürün değişerek savaş sisteminden barış sistemine geçilmesi Japonya'nın uygulamalarını gayr-ı meşru bir konuma getiriyordu ve Japonya'nın bu uygulamalarda ısrarcı olması uluslararası arenada saldırgan ülke konumuna geçmesine ve yalnız kalmasına yol açacaktı. (Dickinson, 1999: 34, Peattie, 1984: 119-120, Akira, 1965: 10)

Ekonomik ve jeopolitik açıdan ise Japonya Birinci Dünya Savaşı'ndan gayet kârlı çıkmıştı. Rus-Japon Savaşı esnasında muazzam boyutta borç birikmişti. Japonlar Birinci Dünya Savaşı'nda sattıkları silah, mühimmat ve para karşılığında yaptıkları diğer yardımlarla tüm borçlarını kapatmışlar ve üzerine kâra geçmişlerdi.

Amerika'nın tüm engellemelerine rağmen Çin'e başarıyla sızılmıştı. Savaş bittiğinde Japonya Kuzey Doğu Çin'den Pasifik'in ortasına kadar olan çok geniş bir alanı kontrol etmekteydi. Washington Konferansı'ndan sonra Şantung kaybedilmiş olsa da Mançurya'nın ve Mikronezya'nın Japon kontrolünde olduğu Amerika tarafından onaylanmıştı. Ancak Japon-Amerikan savaşının temellerinin Birinci Dünya Savaşı'nda atıldığını göz önünde bulunduracak olursak uzun vadede savaş Japonya için kârdan çok zararla sonuçlanmıştı diyebiliriz.

Japon-Amerikan Savaşı söylentileri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra değil, Rus-Japon Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Ancak Japon-Amerikan Savaşı'na giden sürecin kesintisiz bir devamlılık olarak değerlendirmek çok da doğru olmayacaktır. Savaşa giden süreçte 1905 sonrası ile 1918 sonra ciddi farklılıklar arz etmektedir. Japonlar, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Amerikalıları Ruslarla yaptıkları gibi bir dizi muharebe sonucunda yenebileceklerini düşünmekteydiler. Panama Kanalı'nın henüz kullanıma girmediği ve Amerika'nın askerî gücünün düşük olduğu o yıllarda Amerika askeri açıdan Japonya'ya denk bir güç olarak değerlendirilmiyordu. (Dickinson, 1999: 54) Japonlar savaş esnasında Çin'e karşı yaptıkları eylemlerini de bu varsayımına dayanarak gerçekleştirmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı ise klasik savaş algısını değiştirmiş ve topyekûn savaş kavramını temel prensip haline getirmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde savaşın birkaç kanlı muharebe sonucunda sona ereceğinin tahmin edilse de dört yıl süren savaş sadece askerî alanda değil, ekonomik, endüstriyel ve toplumsal alanda da güçlü olanın ayakta kalabileceği amansız bir yıpratma savaşına dönüşmüştü. Japonya bir iki kanlı muharebe koşuluyla ABD ile savaşı göze alabilirdi ama Belçika'ya denk endüstrileriyle topyekûn savaşa giremezlerdi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japon Ordusu dünyanın en etkin ordularından biri olarak değerlendirilirken savaştan sonra demode bir güç haline gelmişti. (Harries, 1991: 120) Bu durum doğal olarak diplomasiye ve karar alıcıların tutumlarına da yansıtacaktı. Amerika ile yapılacak olan savaş -bir süre için- gündeme getirilmeyecek ve Amerika Japonya'ya karşı daha cüretkâr adımlar atarken Japonya çekingen bir tutum izleyecekti.

Japonya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi bir itibar kaybı yaşamış olsa da Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Japonya'nın Amerika'yla savaşması kaçınılmaz bir hale gelmiştir diyemeyiz.

Japonya, yayılcı politikasını terk etmesi durumunda muhtemelen Amerika ile karşı karşıya gelmeyecekti. Japonya'yı Başkan Wilson'ın istediği rotaya sokabilecek liberal kitle ve siyasal elit Japonya'da mevcuttu. Ancak hala militaristler Wilson'ın yarattığı akımı Japonya'da sindirebilecek kadar güçlüydü. Sonuç itibarıyla Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra militarizmin zamanın ruhunda marjinal bir ideoloji olarak kabul edilmesi Japonya'da militarizmin azalarak bitmesine yol açmayacak, militarizmin marjinalleşmesiyle Japonya da marjinalleşecekti. Başkan Hara'nın konferansa sekiz gün kala öldürülmesi gelecekte yaşanacakların önemli bir sinyaliydi ve Japonya'nın 1920'leri ve 30'ları siyasal çalkantılarla geçmişti. Japonya'nın iç siyasetindeki sorunlar dışarıya da saldırganlık olarak yansyacaktı. Japon-Amerikan ilişkilerini savaşa götüren sürtüşmeler Birinci Dünya Savaşı'nda başlamış olsa da tansiyonun ciddi anlamda yükseldiği ve ilişkilerin geri dönülmeyecek derecede bozulduğu dönem 1930'ların ikinci yarısı olmuştu.

Kaynakça

DAVIDANN, Jon Thares (2007), *Cultural Diplomacy in U.S.-Japanese Relations, 1919-1941*, Palgrave Macmillian, New York.

DICKINSON, Frederick R. (1999), *War and National Reinvention, Japan in the Great War*, Harvard University Press, Cambridge.

DREA, Edward J. (2009), *Japan's Impreial Army, Its Rise and Fall, 1853-1945*, University Press of Kansas, Kansas.

EDGERTON, Robert B. (1997), *Warriors of the Rising Sun*, Westview Press, Boulder.

GATES, Rustin B. (2014), "Out with the New and in with the Old: Uchida Yasuya and the Great War as a Turning Point in Japanese Foreign Affairs", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

HARRIES, Meirion ve Susie Harries (1991), *Soldiers of the Sun, The Rise and Fall of the Imperial Japanese Army*, Random House, New York.

AKİRA Iriye (1956), *After Imperialism, Search for a New Order in the Far East, 1921-1931*, Harvard University Press, Massachusetts.

JANSEN, Marius B. (2000), *The Making of Modern Japan*, Harvard University Press, Cambridge.

MEEHAN, John D. (2014), "From Alliance to Conference: The British Empire, Japan and Pacific Multilateralism, 1911-1921", Tosh Minohara,

Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

NISHI, Ian (2002), *Japanese Foreign Policy, 1869-1942, Kasumigaseki to Miyagezaka*, Routledge, New York.

O'BRIEN, Philpiss Payson (2004), "Britain and the end of the Anglo-Japanese Alliance", Phillips Payson O'Brien (ed.), *The Anglo-Japanese Alliance, 1902-1922*, Routledge Curzon, London, S. 267-284.

PEATTIE, Mark R. (1984), "Japanese Attitudes Toward Colonialism, 1895-1945", Ramon H. Mayers, Mark R. Peattie (ed.), *The Japanese Colonial Empire*, Princeton University Press, Princeton, S. 80-127.

PEATTIE, Mark R. (1992), *Nan'yô, The Rise and Fall of the Japanese in Micronesia, 1885-1945*, University Press of Hawaii.

SHUSUKE Takahara, "Wilson Administration and the Mandate Question in the Pacific: Struggle among the Powers over the Disposition of Former German Colonies", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

SÔCHĪ Naraoka (2014), "A New Look at Japan's Twenty-One Demands: Reconsidering Katô Takaaki's Motives in 1915", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

TADASHĪ Nakatani (2014), "What Peace Meant to Japan: The Changeover at Paris in 1919", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

Bölge Uzmanı ile Söyleşi / Interview with Regional Expert

Doğu Asya'da Çin'in Çinlileştirme Politikası: UYGUR DİASPORASI

Söyleşi: Doç. Dr. Işık KUŞÇU BONNENFANT, (Ortadoğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)

Söyleşi Yapan: Dilara ALKAN, (Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü)

Söyleşi Yapılan Tarih: 22 Kasım 2021

Söyleşi Yapılan Yer: ODTÜ Yerleşkesi, ANKARA.

Dilara ALKAN (D.A): Saygıdeğer Işık Hocam, öncelikle söyleşi talebimizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Doğu Asya Araştırmalarının bu sayısında Uygur Diasporası üzerinde duracağız. Öncelikle bu bağlamda, Türk kültür tarihinde Uygurların yeri hakkında bizlere bilgi verebilir misiniz?

Doç. Dr. Işık KUŞÇU BONNENFANT (I.K.B) Merhaba, bu söyleşi için ben de size teşekkür ediyorum. Uygurlar özelde Türk kültür tarihinin, genel olarak Türk tarihi ve Orta Asya Türk tarihinin çok önemli ayrılmaz bir parçasıdır. Uygurları bundan bağımsız düşünemeyiz. Yani bu coğrafya aslında Türkistan coğrafyası olarak adlandırılmış ve tarih boyunca biraz da Sovyetlerin etkisiyle Doğu Türkistan ve Batı Türkistan olarak isimlendirilmiş. İşte Batı Türkistan Orta Asya Cumhuriyetlerinin olduğu bölge, Doğu Türkistan da Uygurların yaşadığı bölgedir. Baktığımız zaman, yani, Uygurların yaşadığı bölge olan Doğu Türkistan'ın hem Uygurların İslamiyet'i benimsemeleri öncesinde hem de sonrasında çok ciddi bir kültür havzası olduğunu görüyoruz. Burada farklı medeniyetler kesişiyor dolayısıyla bu anlamda Uygurlar Türk kültür mirasına çok önemli katkılarda bulunuyorlar. Ortak Türk kültür mirası olarak ifade ettiğimiz Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip gibi isimler genel Türk tarihinde karşımıza çıkan isimlerdir ve hepsi bu coğrafyada ortaya çıkmışlardır. Yine Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügat-it Türk gibi ortak Türk kültür mirasının önemli yapıtları da yine bu coğrafyada ortaya çıkmıştır. Aslında ben, kendi araştırmalarımda da diaspora ve Türkiye'de yaşayan ilk kuşak diasporanın temsilcileri olan Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'in bu kapsamda çok önemli katkıları olduğunu düşünüyorum. Her ikisi de Uygur tarihini Türk

tarihi ile entegre etme ve Uygurların aslında bu topraklarda devlet kurma kültürüne sahip bir topluluk olduğuna dair çok ciddi katkılarda bulunmuşlardır. Bununla birlikte söz konusu coğrafyada tarih boyunca kurulan Karahanlı, Çağatay Devleti, Kaşgar Hanlığı ve son dönem 20. Yüzyılda Doğu Türkistan Cumhuriyeti ve İslam Cumhuriyeti olmak üzere siyasi birimleri de vurgulayarak bölgenin genel Türk tarihinin çok ciddi bir parçası olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla Uygurların Türk tarihine katkıları çok önemli olmuştur. Bu konunun hem Türk hem de Batılı tarihçiler tarafından, ayrıca az önce ifade etmiş olduğum Uygur diasporasının hem buradaki kuşak temsilcileri hem de anavatanlarında lider pozisyonunda olan Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin tarafından da önemli bir şekilde altının çizildiğini görmekteyiz. Çünkü burada onların şöyle bir kaygısı da mevcuttur: Buradaki diasporalar genelde bir yerde aktif iken oradaki kamuoyunun ilgisini, dikkatini meselelere çekmek için işte o ortak kimlik öğelerini vurgulayabiliyorlar. Burada da Uygurların hem Türk hem Müslüman olmaları Türk toplumunun büyük çoğunluğu gibi önemli bir gösterge durumundadır. Dolayısıyla Uygurların Alptekin'in yazdığı Doğu Türkistan tarihi gibi yazdığı pek çok önemli eser bulunmakta ve bu anlamda Türk dünyasına çok önemli katkıları olmaktadır diyoruz.

D.A: Sayın Hocam, peki, Çin Komünist Parti hükümeti Uygurlar için ne düşünmektedir? Çin toplumu içerisindeki Uygurların dini, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısı nelerdir?

I.K.B: Tabii, şimdi şöyle: Uygurlar, Türk ve Müslüman bir topluluktur. Dolayısıyla kültürel ve dini olarak Çin toplumundan bir farklılık arz etmektedirler. Ancak, öte yandan, 1949 yılında Çin Komünist Partisi ülkeyi ele geçiriyor ve burayı 1955'te Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak tanımlıyor. Ayrıca Uygurlar da Çin'in resmi olarak tanımladığı 55 azınlıktan biri olmaktadır. Dolayısıyla bahse konu bölge coğrafi alan olarak Çin'in toplam toprağının altıda birinden müteşekkil önemli bir parçayı oluşturmaktadır. Ayrıca Rusya-Kazakistan-Tacikistan yani Orta Asya ile bağlantı yolunda çok önemli bir stratejik konuma sahip bulunmaktadır. Yeni bir takım doğalgaz ve petrol gibi enerji kaynaklarının bu bölgede olması Çin için bölgeyi son derece önemli kılmakta ve Çin'in bu bölgeyi uzun yıllardır bütünleştirme, entegre etme gibi siyaset takip etmesine yol açmaktadır. Ancak bir taraftan da Çin'in milliyetler politikası buna sonra tekrar değineceğim, önemli olmaktadır. Aslında ben normalde Sovyetler Birliği, Orta Asya çalışan birisi olarak Sovyet milliyetçilik politikası üzerine bayağı bir araştırma yapmışım ve Çin'in milliyetler politikasında birçok

unsurunu Sovyetler Birliğinden ve onların milletler politikasından esinlenerek yarattığını düşünmekteyim. Şimdi burada anayasaya baktığımızda, 5 özerk bölge bulunmakta ve bunların kendi dil ve yazısını kullanma, kendi bölgesindeki doğal kaynakları yönetme ve koruma gibi birtakım ayrıcalıklara sahip olduğunu görmekteyiz. Ancak bu özelliklerin pratikte uygulanışı kağıt üzerinde olduğu şekilde olmamaktadır. Çin bir taraftan çok uluslu bir topluluktan bir ulus kimliği yaratmaya çalışıyor ve milliyetler politikasında bu azınlıkları resmi olarak tanımlıyor. Ancak 11 Eylül sonrasında Çin'in bu azınlık milliyetçiliğini, kültürel ya da dini açıdan özellikle giderek güvenleştirdiğini görüyoruz. Bir tehdit algıladığı noktada, bu özgürlükleri kısıtladığını ve baskıladığını görüyoruz. Yani bu anlamda, bazen söz konusu milliyetler politikası farklı kültürel, dini öğelere karşı daha esnek, bazen ise çok daha katı bir tutum benimsiyor. Ama tabii, son dönemde özellikle 91 sonrası dönem ya da 11 Eylül saldırıları önemli bir dönemeci teşkil ediyor. 2017 yılı itibarıyla Çin hükümetinin uygulamaya koyduğu yeniden eğitim kampları ve ideolojik merkezlerin açılmasıyla oradaki azınlıkları asimile ederek makbul vatandaş yaratma projesinin daha gerçekçi bir hal aldığını görüyoruz. Onun dışında Çin hükümeti tarafından bölgeyi Çin'e bağlamak ve entegre etmek için bölgeye ciddi ekonomik yatırımlar yapıyor. Dolayısıyla buraya ciddi bir etnik Çinli göçünü de teşvik ediyor. Ayrıca bürokraside ya da ekonomik görevlerde daha çok Çinliler' in görevlendirildiğini, Uygurların ise büyük ölçüde tarımla uğraştığını ve genel olarak Dünya Uygur Kongresi verilerine göre etnik Çinliler ve Uygurlar arasında sosyo-ekonomik açıdan çok ciddi uçurumlar olduğu/oluşturulduğu görülüyor. Dolayısıyla Çin'in orayı geliştirme, kalkınma çabalarına rağmen bunun daha çok han Çinlilerine yaradığını ve onlara katkı sağladığını görüyoruz.

D.A: Hocam, hatırladığım kadarıyla, tarihte Uygurların belli bir süre Budizm'i benimsediğini görüyoruz. Ama sonradan tekrardan Müslüman oldukları söylediniz. Toplumun genel yapısına baktığımızda ağırlıklı olarak mı Müslüman toplum var, yoksa Budizm gibi diğer dinleri de sıkça görebiliyor muyuz?

I.K.B: 10. yüzyıl itibarıyla Uygurların çok büyük bir bölümü İslam'ı benimsemiştir. Fakat bugün Çin bunu bir tehdit olarak algılamakta ve Uygurların radikalleşmesini oradaki siyasetini meşrulaştırıcı bir öğe olarak kullanmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar ya da benim kişisel araştırmalarım doğrultusunda söyleyebileceğim husus Uygurların büyük bir bölümünün daha seküler Müslümanlar yani, inançlı insanlar, İslam inancına bağlı insanlar olduğu yönündedir. Ama

radikalleşme de yoktur demiyorum. Özellikle bu Suriye'deki Türkistan cephesinde diğer Orta Asya'dan insanlarla beraber Uygurların da bulunduğu söyleniyor. Ancak bu durum çok daha azınlık bir kesimi kapsıyor. Çünkü bu anlamda İslam dini Uygur kimliğinin çok önemli bir parçası konumundadır. Dolayısıyla bunun baskılanması da çok ters etkiler yaratabiliyor.

D.A: Peki Hocam, sizce Çin'deki Uygur Türklerinin Çin'in Eğitim sistemi içerisinde karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

I.K.B: Aslında Çin anayasası Uygurlar da dahil olmak üzere tüm etnik azınlıkların dil ve kültürlerinin uzun vadeli gelişimlerine devletin destek olacağını vadediyor. Yani bir nevi pozitif ayrımcılık siyaseti olarak ilk dönemlerde bir şekilde gözetiliyor, yani kendi ana dillerinde de eğitim alabiliyorlar. Ancak ne var ki 2004 yılı itibarıyla özellikle Çincenin azınlık okullarında temel bir dil olarak okutulması projesi hızlandırılıyor. Bu projenin eğitimsel ve ekonomik açıdan eşitliği sağlayacağı iddia ediliyor. Ancak bu uygulama netice itibarıyla çok da başarılı olamıyor. Çünkü bir kısım ailelerin bu konuda kaygıları olabiliyor. Genel durum itibarıyla Uygurlar arasında Çince bilme oranı halen düşük seviyededir. Çincenin ağırlıklı olarak kullanılması devlet tarafından pompalanan bir siyaset olmakla birlikte Uygur aileler arasında bu uygulama devlet okullarında ateizmin yaygın olması, Doğu Türkistan tarihi üzerine yalnızca Çin devlet perspektifini sunması gibi nedenlerden dolayı pek kabul görmemektedir. Ayrıca Uygur aileler arasında bu eğitim sisteminin asimilasyona yönelik olarak kullanıldığı düşüncesi hakim görüş olarak ortaya çıkmaktadır.

D.A: Çin'in Uygur toplumunu Çinileştirme politikası orta ve uzun vadede nasıl neticeler ortaya çıkarır?

I.K.B: Şimdi bu konuyu ben yine milliyetler politikası düzleminde ele almak istiyorum. İfade ettiğim gibi Çin aslında bunları bir azınlık olarak kendi eliyle tanımlıyor. Hatta bazı dönemlerde özellikle dil ve din konusunda ve kültürel hususlar gibi başka konularda pozitif bir ayrımcılık siyaseti olarak yürütüyor. Ama özellikle 1991 yılında Sovyetlerin dağılması, Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarına kavuşmasını Çinliler ve Çin hükümeti ciddi bir tehdit algılıyor. Çünkü benzer şekilde Uygurların da Batı Türkistan'dakiler gibi daha fazla özerklik ya da bağımsızlık talebinin olabileceği kaygısı mevcut olmakta. Ardından 11 Eylül'de, Müslümanların genel olarak bir tehdit olarak algılanması söylemi de Çin tarafından benimseniyor ve giderek artan baskıcı bir siyaset uygulamaya sokuluyor. Bunu da Uygurların

kimliklerinin çok önemli bir ögesi olan din ve dil üzerinden şekillendiriyor. Mesela, çok ciddi sosyal ve siyasi kontrol mekanizmaları hayata geçiriliyor; daha çok teknolojiyle iç içe geçmiş elektronik gözetim sistemleri, araştırıcı PS takılması, yüz tanıma sistemleri vb. uygulamalar devletin her yerde sizi gözlemlediğini ortaya koyuyor. Uygurlar üzerinde gerçekleşen söz konusu uygulamalar giderek onları siyaseten daha fazla ötekileştiriyor. Uzun vadede ise bu dil ve din unsurlarının bu şekilde ciddi bir baskıya maruz kalması maalesef Uygur kimliğinin kaybına yol açabilecek sonuçları doğurabilir. Bu da Uygur toplumu için önemli bir kaygı aslında. Bu kaygı hem Uygur diasporasınca dile getiriliyor hem de bu konuda daha aktif olan batılı ülkelerce ifade ediliyor.

D.A: Hocam, açıklamanızın ardından aklıma bir şey daha geldi açıkçası. Biraz önce devletin baskısı çok fazla ve devlet durmadan onları izliyor dediniz. Bana bir kitabı anımsattı; George Orwell'in 1984 kitabını. Sizin fikriniz nedir?

I.K.B: Evet. Bu konuda devletin aslında bir ulus yaratma projesi vardır, makbul bir vatandaş yaratma gibi. O gün ne yaptıklarını nasıl gördüklerini, mesela o gün sinirli olup olmadıklarını yüz tanıma sistemlerini kullanarak bunun üzerine tedbir almak gibi. Bu gerçekten, devletin vatandaşlar üzerindeki gözetleme mekanizmalarının nereye gidebileceği konusunda çok uç bir örnek ve gerçekten bu anlamda kaygı verici bir durum.

D.A: Hocam, dünyadaki belli başlı devletlerin (büyük güçlerin) Uygur meselesi üzerindeki Çin'in Çinleştirme politikası açısından düşünceleri ve faaliyetleri nelerdir?

I.K.B: Özellikle, ben uzun bir süredir bu konuyu takip ediyorum ama Batının ilgisinin özellikle 2016-2017 itibarıyla Çin'in yeniden eğitim kampları olarak adlandırıldığı bu kampların varlığı uzunca bir süre Batı medyası tarafından ortaya atıldı ve hatta modern toplama kampları olarak bile isimlendirdiler. Ama Çin uzunca bir süre bunların varlığını kabul etmedi sonra birtakım uydu görüntüleri vesaire ile bu kampların varlığı ortaya çıkınca bu kampların makbul vatandaşa dönüştürme projeleri için yeniden eğitim kampları, mesleki birtakım kazanımlar veya Çince bilgilerini geliştirmek gibi çeşitli nosyonlar kazandırma amaçlı oldukları belirtildi. Bunların aslında onların iyiliği için olduğu iddia edildi. Ama bir taraftan da Batı ve özellikle çeşitli uluslararası örgütlerin mesela Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Amerikan Kongresinin bu anlamda yaptırımlara da varan çok ciddi tedbirleri olduğunu

görüyoruz. Evet, aslında Batı'da daha ciddi bir aktivizm var. Burada Dünya Uygur Kongresi'nin de katkıları ile bu konuda ya da farklı Batı ülkelerindeki diasporanın konumlandığı ve aktif olduğu batı ülkelerinde Uygur diasporasının rolünü de bunlara eklememiz gerekiyor. Çünkü Uygur meselesinin anlatılması için çok ciddi bir aktivizm var ve burada hükümetler nezdinde de çalışmalar yapıyorlar. Türkiye'de ortak din, tarih ve kültür unsurları üzerine ağırlık verilirken Batı'da daha çok insan hakları temelli bir yaklaşım var. Çünkü Batılılara zaten bu anlamda, Türk ve Müslümanlık unsurlarını vurgularsanız ters tepki bile yaratabilir ama insan hakları konusunda bir ayrımcılık, çok ciddi bir kültürel asimilasyon var dediğiniz noktada, onların hem kamuoyunda hem de hükümetlerinde çok daha fazla karşı bir tepki doğuyor. Uygur diasporası da bunu işte 2000'den beri özellikle çok güzel bir şekilde organize olarak, özellikle bir Dünya Uygur Kongresi tüm diaspora örgütlerinin altında toplayan daha şemsiye bir örgüt gibi ve tabii ki diasporaların birtakım konularda birlik içerisinde olması onları daha güçlü kılan bir unsur. Bu anlamda da Uygur Kongresinin bunu başardığını, Batılı ülkelerin hem hükümetlerinde hem de toplumsal baz da ciddi bir tepki oluştuğunu görüyoruz.

D.A: Hocam, bildiğiniz üzere 1. sorumuz da Uygurların, Türk tarihindeki yerini konuşmuştuk. Sıradaki sorumuz ise Türkiye'nin Uygur Diasporasına destek olmak ve onu önleyebilmek için bir adım atacağını düşünüyor musunuz? Evetse, ne tür adımlar atılabilir?

I.K.B: İlk kuşak Uygur diasporası temsilcileri 1952'de bir Bakanlar Kurulu kararnamesiyle Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye Kazaklarla beraber geldiler. O yıllar boyunca Türkiye aslında Uygurlara burada kalmaları, yerleşmeleri ve vatandaşlık almaları gibi konularda ciddi destek oldu. Türkiye'nin Çin ile ilişkileri 1990'larda böyleydi. Uygur diasporası daha aktif bir hal aldığı noktadan itibaren Çin'in Türkiye'ye baskısı başladı. Burada Batılı ülkelerin de Çin'le ilişkilerini bozmamak adına çoğu zaman çok ciddi radikal adımlar atamadıklarını görüyoruz. Türkiye'nin bu meselelerde hala devam eden, Uygurların buraya göç etmeleri, yerleşmeleri ile ilgili konularda önemli bir rol oynadığını görüyoruz. Bu sebeple Çin ile ilişkiler göz önüne alındığında Türkiye'nin bu anlamda sıkıntıları ortaya çıkmaktadır. Ama bu durum Türk kamuoyu nezdinde, eskiden beri böyleydi. Daha milliyetçi ya da daha muhafazakâr kesimlerde ise Uygur meselesi konusunda daha ciddi bir bilinç var ama bu bilincin biraz daha insan hakları temelinde ve Türkiye'deki farklı toplumsal kesimlerde yayılmasında fayda var. Dolayısıyla toplumun daha geniş kesimleri

bu konudan haberdar olurlarsa belki daha önemli bir baskı unsuru oluşturabilir.

D.A: Peki hocam, etnik Uygurların Türklere ve Türkiye'ye karşı bakışı nasıldır? Örneğin Türkiye'deki görsel basın ve yazılı medyayı, Türk televizyon kanallarını seyredebiliyorlar mı?

I.K.B: Bunun çok kısıtlı olduğunu düşünüyorum, özgür olmadıkları ortada ancak Türkiye'ye ve Türk kültürüne diğer Orta Asya'daki Türk halklarında olduğu gibi çok ciddi bir hayranlıkları var. Çin'in bu anlamda da bir tehdit algısı var. Türkiye'ye kültürel olarak bu kadar yakınlık hissetmeleri konusunda mesela Türk dizileri, Türk müzikleri epeyce popüler. Türk kültürünü kendilerine Çin kültüründen daha yakın buluyorlar. Dolayısıyla bu noktada Türkiye'yi de kültürel olarak kendilerine çok daha yakın görüyorlar. İşte bu da Çin üzerinde tarihte de olduğu gibi bir tehdit algısı oluşturuyor. Belki Pantürkist düşüncelerin birtakım yerlere gidebileceği düşünülüyor ama ben günümüz uluslararası ilişkilerinde böyle bir şeyin çok mümkün olduğunu düşünmüyorum. Kültürel olarak Türkiye'ye çok ciddi bağlılık olsa da bunlara erişimlerinde kısıtlılık olduğunu düşünüyorum.

D.A: Hocam peki, son olarak söyleşimize eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mıdır acaba?

I.K.B: Ben uzunca bir süredir özellikle diaspora temelli çalışıyorum bu konuyu ve baktığımız zaman ilk kuşak diasporanın Alptekin, Buğra gibi liderlerin özellikle Uygur milliyetçiliğinin anavatan dışında gelişmesinde çok önemli katkıları olduğunu düşünüyorum. Tabi ki o dönemdeki imkanlar; özellikle teknolojik imkanlar, internet yerine daha geleneksel yöntemleri kullanmaları gibi çok kısıtlıydı. Ama şimdi baktığımız noktada Uygur diasporasının çok daha aktif olduğunu ve bu Uygur meselesini gerek Batılı ülkeler nezdinde gerekse Türkiye'de çok daha iyi aktarabildiklerini düşünüyorum. Uygur meselesi birçok uluslararası konjonktüre de bağlı ama bu anlamda diasporanın anavatanları ve orada olan bitenlerle ilgili kaygı duyduklarını ve bu yönde çalıştıklarını görüyorum. Bu da önemli bir katkı.

D.A: Hocam öncelikle söyleşi teklifimi kabul ettiğiniz ve Uygur diasporası hakkında verdiğiniz bu kıymetli bilgiler için hem kendi adıma hem de dergimiz adına çok teşekkür ederim. Çok keyifliydi.

I.K.B: Ben de çok memnun oldum. Benim için de çok keyifliydi. Umarım yararlı olmuştur.

YAYIN TANITIMI / BOOK REVIEW

Contemporary History of South Korea - 60 Years

Beste ALPAY JEONG*

Künye: SEO, Joong Seok (2007), Contemporary History of South Korea - 60 Years. Seoul: The Korea Democracy Foundation.

Introduction

In the book Contemporary History of South Korea - 60 Years, the author Seo Joong Seok focuses on the democratization movement that South Korea has followed and the difficulties that it has gone through in this process. The book begins with a foreword written by Ham Sei Ung, the former president of the Korea Democracy Foundation. He stresses that South Korea's democratization was not an easy process because democracy did not start in the early modern age unlike Western countries, and it encountered many problems such as the Korean War, national division, and the position of the Korean peninsula during the Cold War. He argues that the South Korean case is worth studying because of its unique characteristics considering the fact that it was able to achieve peaceful democratization in spite of difficult conditions it faced.

The book was written mainly for the purpose of informing the readers outside Korea about the democratization process in South Korea but also the young Korean generation who does not know much about the dictatorial rule and stress the importance of democracy. Since the young Korean generation and foreigners are not well informed about Korean history before the 1960s, the book begins with a brief introduction to Korean history prior to the democratic movement. Understanding Korean history is important in terms of grasping how Korean society and domestic politics were shaped in relation to international events. For example, the fact that

* PhD Candidate, Hanyang University, Department of Korean Studies, bestalpay@hanyang.ac.kr,
ORCID: 0000-0001-9899-1508

Gönderim Tarihi: 23 Kasım 2021, Kabul Tarihi: 13 Şubat 2022

Önerilen Atıf: Jeong, B. A., (2022). Kitap Tanıtımı: Contemporary History of South Korea - 60 Years, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9),s.122-137.

Korean War was an ideological war between capitalism and communism led to a war legacy in both Koreas that contributed to the single-party systems in both governments. In other words, the political authorities did their best to prevent any kind of pluralism in the society and culture in North and South Koreas. The Cold War ideology prevailed, and South Korea did not tolerate different political ideas due to the fear of North Korean threats. The same was the case in North Korea where no other political forces other than Kim Il Sung's regime were allowed (Seo, 2007:60). These historical processes could be considered in terms of their effect on the domestic situation in South Korea, most significantly in relation to how the ideological confrontation was used by Rhee Syng Man to mobilize the groups and reunite the country against North Korea. The author argues that this mobilization actually helped to strengthen Rhee's political power while the United States also supported his policies (Seo, 2007:61). Considering the international political history and its effects on domestic politics as well as the dynamics of Korean society could be beneficial to understand the process that led to the democratization of South Korea. The fact that the author mentions how the legacy of war brought out the "silent war" (Ibid) that shaped both the inter-Korean dynamics and domestic politics helps the reader understand the process that made South Korea build a strong authoritarian system and attach an important role to the military. Undoubtedly, the reasons for the establishment of authoritarian regimes were not only outside forces. It is also necessary to look at factors such as political culture in Korean society and the leaders whose decision-making was affected by the traditional political culture. With the purpose of relating the content of this paper with the concept of "political culture", I have used Hong's (1998:100) definition of this concept which defines political culture as a "dynamically changing set of values, beliefs, and attitudes about politics widely shared among Korean people".

I would like to stress the significance of the authoritarian political culture in South Korea which resulted in three dictatorships that put constant pressure over a society that desired democratic rule. When I was reading the book written by Seo Joong Seok, the question that appeared on my mind was; despite the 30 years of struggle made by Korean society, what was the factor that stopped the democratization process from taking place? Each time I thought

the Korean society had finally won the war against the authoritarian rule and received a chance to establish a well-functioning democracy (such as after the events like the April Revolution and the assassination of Park Chung Hee) I found out that this chance was repeatedly hampered by a new dictatorship. Hong (1998) answers this question by stressing the authoritarian political heritage in South Korea, which has its roots in Japanese colonial rule and Confucianism. Park Chung Hee's authoritarian and military-oriented tendencies are also linked to his past in the Japanese army (Eckert, 2016:321). The 60 years of contemporary history of South Korea is about the struggle between this authoritarian political culture, and the democratic political culture which wanted to establish itself - after the change brought by industrialization - through a constitutional democracy, free press, protected labor rights, student rights, free elections, and direct presidential elections.

The dynamics behind the democratization process are complex. However, in the South Korean context, it could be possible to assert that the democratization movement was a result of a change of political culture in relation to the emergence of a heterogeneous society with industrialization. This paper first presents a summary of events that mainly portray the struggle of democratization in South Korea and shortly discusses the dynamics of political change in South Korea.

Rhee Syng Man Regime and April Revolution

Rhee Syng Man, the first president of South Korea is the first example of a dictatorial rule that South Korea experienced. In his book, Seo defines Rhee as a dictator with greed for permanent rule and emphasizes that the Liberal Party was different from ordinary political parties in that it always blindly followed Rhee's rules without questioning him, and even "worshiped him as a single absolute leader" (Seo, 2007:65-66). The first chapter explains the misconducts of Rhee Syng Man and the Liberal Party to remain in power in a detailed manner. It is discussed that Rhee engaged in whatever he could to sustain his regime. He presented a constitutional amendment for direct presidential elections to the National Assembly and when the amendment did not pass, he arrested assemblymen and finally managed to pass the bill (Seo, 2007:67-68). He promoted politicians who were loyal to him to the higher ranks in the party, used the police to bring his party victory in

general elections. He created an anti-communist atmosphere to pass a constitutional amendment that would allow him an unlimited number of terms. The bill was rejected but was interpreted as passed, and therefore nicknamed as "Rounding Off Amendment" (Seo, 2007:69-70).

The author underlines the illegal interferences in the elections through various ways by public officials that resulted in the victory of the Liberal Party candidates in presidential and vice-presidential elections. In the 1960 presidential elections, the opposition party's only candidate died and Rhee who was the only candidate got elected as the president in an early election. Rhee also used the public officials successfully in the elections to get his preferred candidate Yi Gi Bung elected as the vice president. (Seo, 2007:82-84).

Rhee's reign did not last any longer owing to the democratization movement that began on February 28th, 1960. The author of the book mentions the role of the students as demonstrators even before the 1960 student movement and emphasizes that the student movement after 1960 was different from the various student demonstrations in the 1950s in their nature. In the time of the Japanese colonial rule, students had taken the lead in the movements of workers and peasants against the Japanese. During the Rhee Syng Man regime, students were often mobilized by the government and led demonstrations with the themes like anti-communism, reunification by the invasion of the North, and defense against Japan. The author emphasizes that the student movement in 1960 was very different in character, because it was not mobilized for the regime, and rather it was directed against its authoritarian rule (Seo, 2007:85). Perhaps, the reason behind the difference in the nature of these movements was the social changes that began to take place in the 1960s (Hong, 1998:116). The ideas and values of Korean people had been changing from that of an authoritarian culture to a democratic culture. Whereas the former was characterized by *kwanjon minbi* (respect for the government and scorn for the people) which ordered obedience to the leaders and the idea that the leader is always right because he wants to protect the national security the latter was introduced to the society through modern education, media and strengthened by the emerging pluralization in the society after the 1960s (Hong, 1998:105-108). This change could be the reason

why the young generation's perceptions and reactions to a dictatorial regime were very different in two different periods.

As the author of the book expresses, South Korea indeed has an unprecedented history in that it experienced a student movement that lasted for more than 30 years (Seo, 2007:9). The first student demonstrations started in Daegu and spread all around South Korea (Seo, 2007:84). The students mainly demonstrated against the elections that were expected to be rigged by Rhee's police forces. After Rhee Syng Man was elected the third time as president, the public knew that he had been using all kinds of voting fraud to get elected. The Masan Demonstration was followed by the April uprising which was strengthened by the involvement of the middle, high school, and university students as a reaction to the death of student Kim Ju Yeol (Seo, 2007:87,88). On April 19th thousands of students engaged in a bloody confrontation with the police which is also known as the April 19th Uprising or Bloody Tuesday. The author states that a demonstration that was started by university professors on April 25th became significantly influential in bringing down Rhee's regime. Consequently, President Rhee's resignation was inevitable (Seo, 2007: 94-98); the will of the students, shoeshine boys, newsboys, and unemployed people proved to be stronger and succeeded to bring an atmosphere of freedom even for a short period of time until the coup d'état on May 16th, 1961.

The author argues that the freedom of speech about the reunification issue was an important change that the April Revolution brought about (Seo, 2007:116). Since Rhee's regime did not let any pluralism in the society, the people had been expected to follow the same ideas with the regime about reunification (Seo, 2007:62, 115). The democratic environment after the revolution led to the students' organizing meetings and public discussions about reunification (Seo, 2007:117). The activities made by the students from various universities posed an example of how a democratic environment could allow free ideas to flourish. Nevertheless, different ideas for reunification were frightening for anticommunists because of the communism threat. The author emphasizes that this became an excuse for conspirators to plan a coup d'état (Seo, 2007:121).

The Era of Park Chung Hee and the Democratic Struggle

The author of the book indicates that the fact that the military was not controlled strictly by the Second Republic as opposed to the tight control during Rhee's regime finally resulted in the military taking power with a coup on May 16th, 1961 (Seo, 2007:125). Military Revolutionary Committee (later named as Supreme Council) was granted the status of the highest ruling body and the newly created Korean Central Intelligence Agency (KCIA) technically gained power over the Supreme Council (Seo, 2007:129). The coup leaders Park Chung Hee and Kim Jong Pil emphasized a strong need to strengthen anti-communism that had been softened with April Revolution. The military regime severely punished progressive nationalist students and activists and enacted the Anticommunist Act which would limit freedom of thought and political activities (Seo, 2007:130-136). With the help of the KCIA the surveillance over those activities became very strong. The author names KCIA as the "government within the government" due to its vast surveillance abilities, which he argues, helped the Park regime's anti-communist elements to become very consolidated (Seo, 2007:135-136).

The following pages of the book discuss other efforts by the coup regime such as the amendment of the constitution through a referendum which led to the creation of a presidential system and unicameral legislature (Seo, 2007:139). The author also explains that the Park regime announced a list of disqualified politicians and excluded them from the National Assembly for two terms. The Political Activity Purification Act was passed by Supreme Council on March 16th, 1962, and excluded 269 civilian politicians from the National Assembly (Seo, 2007:140). The Republican Party was registered as a political party on May 27th and Park Chung Hee was elected as the president with a small difference of votes from Yun Bo Seon, and the Republican Party acquired most seats in the National Assembly (Seo, 2007:143-144).

The book further elaborates on Park Chung Hee's rule which started on December 17th, 1963. Park's era was called the Politics of Intelligence because it depended mainly on KCIA surveillance to counter any opposition, also it was named the Politics of the Executive since the executive branch was the main ruler and the military officers and high-ranking generals took the most important posts in the government (Seo, 2007:144). In the next election, which was made in 1967, Park did not have a strong opponent and was

elected as the president with a big difference of votes (Seo, 2007:159). In 1969, Park aimed to amend the Constitution in a way that would let him be elected for a third term. As a result of the fact that the Republican Party had already received enough seats to pass a constitutional amendment in the general elections, despite the student protests the parliamentarians passed the amendment secretly from the opposition parliamentarians (Seo, 2007:162-163). Although Park's regime continued after the 1971 elections, there were always reactions against the anti-democratic regime. The student movement during 1971 mainly demanded fair elections and the abolishment of the strengthened military training and recruiting of students by Park's regime. Judges were also another sector of society who were struggling against the regime. Judges from several regions resigned as a reaction to the subordination of the judiciary (Seo, 2007:173-174).

In the following pages the book covers the Yushin System that enabled the Park regime to monopolize power. The Yushin coup is mentioned as a "palace coup" that drastically weakened the parliament (Seo, 2007:181). The Yushin constitution which was confirmed by a referendum on November 21st allowed President Park to appoint one-third of the National Assembly, the Justices, and the Chief Justice of the Supreme Court. In other words, Park secured his power over the three main branches of government. The Yushin constitution also guaranteed him the power to declare emergency provisions, dissolve the National Assembly, and veto bills. The president would be elected by an institution called the National Congress for Reunification, of which the Chair would be himself (Seo, 2007:181-183). This meant that the president would have rule over the people electing him and the power over all the ruling bodies of the government. The author indicates that although Park called this "Korean style democracy", it was "nothing but a de facto suspension of democratic constitutionalism" (Seo, 2007:182). In order to justify the Yushin Coup, Park used the reunification issue. He claimed that his efforts were for building up national forces to realize the peaceful reunification of Korea. In reality, he gave a strong war against North Korea and communism (Seo, 2007:185). The idea of "invasion by the North" was used everywhere and often, a strong anti-communist education system and anti-communist propaganda were prevalent in the Yushin system as well as strict regulations and surveillance in most spheres of social life (Seo, 2007:187).

The author discusses the anti-Yushin struggle in a detailed manner, indicating that the first movement was started by the Christians during an Easter service at Namsan Stadium in April 1973. The reactions against Kim Dae Jung's abduction by the Yushin regime which wanted to get rid of its biggest opponent who had been engaging in anti-regime activities in the United States and Japan formed the continuation of the anti-Yushin struggles. The student demonstrations on October 2nd were the strongest since the April 19th Uprising (Seo, 2007: 188-189). The author gives the following events as examples of the struggles among the regime and its opponents during the Yushin years. The opposition of the students inspired other people and led to events such as a petition campaign by Jang Jun Ha to which Park answered by issuing Emergency Decree Number 1 according to which the people opposing the regime could be sentenced up to 15 years in prison. Several people including Jang Jun Ha were sentenced to 15 years in prison (Seo, 2007: 190). Park issued Emergency Decree Number 4 and claimed that the offenders involved in the National League of Democratic Youth and Students should surrender to the police, otherwise they could be executed. The regime claimed that this organization was an extension of the former communist the People's Revolutionary Party and the pro-North Korean Japanese Communist Party. The investigations and trials resulted in several people being executed in relation to their activities regarding those organizations (Seo, 2007: 191-193). Catholic Priests' Association for Justice which was formed as a reaction to the government's unjustifiable activities such as the kidnapping of Bishop Ji Hak Sun by KCIA became the strongest anti-Yushin organization. The anti-Yushin struggle had already reached a broader scope during November 1974 as religious circles, the press, political parties, and dissident leaders were actively participating to condemn the Yushin system. The pressure finally forced the regime to release some of those arrested under the emergency decrees. One of the anti-Yushin movements was pioneered by the anti-regime Dong-A Ilbo, whose reporters the government got dismissed. However, these reporters formed another committee in order to continue their struggle (Seo, 2007:194-196). The student demonstrations also accelerated and sometimes slowed down at specific times during the Yushin regime. For instance, in March 1975, after the discharge of the reporters, the students were agitated again. This time, the government reacted by closing Korea University with

Emergency Decree No. 7. This was followed by the execution of the seven convicts of the People's Revolutionary Party incident and the suicide of a Seoul National University student (Seo, 2007: 196-197). Emergency Decree No. 9 was much more restricting. The author argues that the peculiarity of this decree was that not only it prohibited all activities against the Yushin Constitution but also it banned reporting information about such activities. Those who violated the provisions would be arrested and imprisoned immediately (Seo, 2007: 198). The suspicious death of dissident leader Jang Jun Ha led some religious leaders and politicians including Kim Dae Jung to sign the Declaration for Democracy and National Salvation and declare it to the public on March 1, 1976, in order to trigger an uprising to end the government rule. This resulted in eleven leaders including Kim Dae Jung being arrested (Seo, 2007: 199-200).

Kim Young Sam, the newly elected president of the New Democratic Party which had managed to receive more votes than the Democratic-Republican Party in 1978 general elections (Seo, 2007: 202), declared that he would lead the national resistance by uniting the people, defeat the unlawful regime and restore democracy (Seo, 2007:207). After Kim criticized the regime in an interview for the New York Times, he was immediately expelled from the National Assembly by the ruling party parliamentarians without the participation of the opposition. The author emphasizes that such decisions were given because Park was unable to control his emotions, being "obsessed by the impetuosity of a Japanese soldier" (Seo, 2007: 208).

The following pages of the book inform the reader about the mass uprisings against the Yushin regime that started in Busan and Masan on October 16th and October 18th, 1979. The uprisings which were led by students, blue-collar workers, office workers, and clerks were very substantial that the police and military forces could not succeed to stop them (Seo, 2007: 210-212). Finally, the end of the Yushin regime was brought about by the assassination of Park Chung Hee by KCIA director Kim Jae Kyu (Seo, 2007: 213). The author argues that the reason for Park's assassination was probably his ultra-hardline policy, Busan and Masan uprisings, and the negative economic situation of the country. Park's latest hardline policy was based on authoritarian and militaristic characteristics. The

author indicates that instead of interpreting and understanding the mass uprisings or the result of the 1978 general elections, the only thing Park could think about was how to suppress the uprisings and control the society through surveillance. He emphasizes that Park's assassination prevented more sacrifices and opened the way to democratic constitutionalism (Seo, 2007: 214-217). However, after the assassination, there emerged a competition between the factions in the army for power. Chun Doo Hwan who desired to follow a system based on the Yushin constitution seized the power over the military on December 12nd and became the Director of KCIA on April 14th. He finally seized power in a coup with the support of the United States and Japan on May 17th (Seo, 2007: 228,231,235).

Gwangju Popular Uprising and June Democratic Uprising

Gwangju Popular Uprising that emerged as a massive reaction against the May 17th coup involved various members of the society such as students, taxi drivers, clerks, self-employed, white-collar and blue-collar workers, housewives, waiters, peddlers, shoeshine boys, and juvenile vagrants (Seo, 2007: 245). It began on May 18th and lasted ten days. The author discusses Gwangju Popular Uprising in relation to the history of discrimination against the Jeolla-do Province. He argues that Jeolla-do had been economically and politically discriminated against. When the assassination of Park was hope for democratization and an end to the exclusion of Kim Dae Jung who was representing the region, sudden coup and the arrest of Kim Dae Jung was the final straw for the Gwangju citizens (Seo, 2007: 245,246). The Gwangju Uprising is also known as Gwangju Massacre because of the fierce opposition of the government's forces that resulted in too many casualties (Seo, 2007: 239,252). The author emphasizes that Gwangju Uprising was a turning point for democratization and although Korea faced great casualties the democratization movement never ended and continued in many aspects of life. Students continued their struggle by continuously forming new student associations to lead the student movement in unity, holding students from many universities under the same umbrella (Seo, 2007: 245,256).

After those events, Chun Doo Hwan officially became the president on August 27th,1981 and the Democratic Justice Party was founded and won the March 25th elections. Chun's neo-military regime was similar to Park Chung Hee's military regime in many

aspects. The new constitution was also drafted based on the Yushin constitution (Seo, 2007: 250). Workers and unions which were also suppressed by Chun's regime started a labor movement in 1984 that was mainly ruled by taxi drivers. Although the activities such as demonstrations and strikes were faced by punishments such as blacklisting, arresting of union leaders by the regime, workers continued to struggle for labor rights (Seo, 2007: 269). The death of university student Park Jong Cheol by water torture by the police on January 14th, 1987, triggered demonstrations in February and March (Seo, 2007: 275). When it was revealed that the report about the student's death was falsified, a demonstration took place on June 10th in Seoul, which started the great June Democratic Uprising (Seo, 2007: 278). Hundreds of thousands of students, opposition leaders, and citizens got involved in this uprising which claimed to get back the democracy through the abolishment of the dictatorial regime and the establishment of a democratic constitution. The uprising continued in an increasing spirit until June 29th when Chun Doo Hwan finally realized that he would not be able to control the nationwide protest of 1.5 million South Koreans (Seo, 2007: 279-285). June 29th Declaration proposed by Roh Tae Woo, the presidential candidate of the Democratic Justice Party consisted of the democratic changes that the country needed. The author indicates that the June Democratic Uprising significantly contributed to the democratization of South Korean society and politics (Seo, 2007: 293). However, he argues, because of the prolonged one-man regime, the emergence of the civic consciousness was suppressed and not achieved (Seo, 2007: 288).

Progress of Democracy and South-North Reconciliation

The last section of the book is devoted to exploring the further progress of democracy and the reconciliation between North and South Korea after the June Uprising. The author argues that the working class had been suffering under unrighteous working conditions. After the June Uprising, they began to struggle for their own rights through a workers' movement that started with the campaign of the taxi drivers in Seongnam and spread around to other cities such as Ulsan, Changwon, and Masan and to all industries. It is emphasized that this was the largest workers' movement in Korean labor history (Seo, 2007: 293-295).

The book also focuses on the democratization and liberalization of literature, art, and the media after the June 29th Declaration such as the lifting of the ban on songs and books which had been prohibited as well as the abolishment of the Basic Press Act and forming of press unions (Seo, 2007: 297-298). The author also turns the attention of the reader to the issue of regionalism, which may turn an election into a “dirty fight”. After the constitutional amendment, the opposition leaders were not able to decide on a single presidential candidate and they decided that all four presidential candidates competed (Seo, 2007: 299-300). The author argues that this turned the elections into a regional competition since each candidate was popular in specific regions, and this prevented the election from focusing on debates about policy (Seo, 2007: 301).

The author states that the June Uprising also paved the way for the reunification movement. After Roh Tae Woo was elected as the president in 1987, South Korean organizations were demonstrating a growing desire to conduct multilateral meetings, conferences, and sports events with North Korea (Seo, 2007: 305,306). In such an atmosphere, Roh decided to normalize the relations with communist bloc countries and pursue engagement with North Korea. Roh announced “Special Statement for National Self Respect, Reunification, and Prosperity” on July 7th promising future exchange and cooperation with North Korea and socialist nations. As part of his North Diplomacy, he improved ties with China, Russia, and Eastern European nations such as Hungary and Poland (Seo, 2007:307-308).

The following pages of the book address the Korean teachers’ movement which aimed for the democratization of education and established the Korean Teachers’ Union in 1989 (Seo, 2007:312-313). Labor activists for the democratic union movement also formed the National Council of Trade Unions in 1990 to counter the government-controlled Federation of Korean Trade Unions. The National Council of Trade Unions gained the support of international labor organizations and organized the Korean Confederation of Trade Unions in 1995 (Seo, 2007:314-316). Peasants’ movement is another issue mentioned in this part of the book. Peasant activists formed the National League of Peasants’ Associations in 1990 and their struggle was mainly against the imports of rice and other agricultural products (Seo, 2007:320-321).

In the following pages the author discusses the Kim Young Sam government, which was the first civilian government in three decades, and criticizes it for having authoritarian tendencies. He argues that Kim who became president in 1993, implemented reform policies without regard for the consent of the National Assembly. He removed the members of Hanahoe that was a secret faction within the army that had monopolized its power since the Park era and reduced the power of the Defense Security Command. The author argues that in this manner, the military fell under the control of the civilian government (Seo, 2007:324-325). The author also writes about the 1997-1998 Asian Financial Crisis that coincided with the end of Kim's rule which, according to the author, had pushed an immoderate globalization policy since 1994. South Korea whose economy was vulnerable, received a heavy blow from the financial crisis and it was decided that its economy would be managed by the International Monetary Fund. The author argues that one of the fundamental reasons for the crisis in South Korea was the privileges granted to the chaebols. The chaebols received excessive loans and investments, and this resulted in vulnerability and non-transparency in their financial structure (Seo, 2007:331-333). However, Kim Dae Jung government which came into power in 1998 began efforts for ameliorating the financial situation of the country immediately. For this Kim aimed for the liberalization of the market and privatization of the major public enterprises and reforming the management of chaebol. (Seo, 2007:336-337).

The author also mentions Kim Dae Jung's notable Sunshine Policy and gives a summary of how inter-Korean relations were dramatically improved during this era. He touches upon the Geumgangsán tour which was made possible with the efforts of the Chairman of the Hyundai Group, and the inter-Korean summit that took place between the leaders of the two Koreas and the Joint Statement which was signed on June 15th. After the summit, the relations between the South and North ameliorated rapidly and the two sides engaged in a process of cooperation and reconciliation (Seo, 2007: 339-341).

The author indicates that the 2002 presidential election was unique; "a plain-spoken politician from a poor working-class family suddenly rose to be elected president" (Seo, 2007: 343). Although he lacked a political background, Roh Moo Hyun's presidency

contributed to the improvement of democracy. The author emphasizes that eventually, South Korea was able to achieve democratization and economic development in a simultaneous manner. He argues that South Korea came a long way over the years. For instance, the authority of the parliament became stronger, the judicial system improved, the democratization of the society became possible, women achieved a better status in the society. South Korea also became a major exporter of electronics, automobiles, and ships and hallyu (the Korean wave) gained a lot of popularity around the world (Seo, 2007:346-347).

Discussion and Conclusion

Korean political culture can be defined as a set of beliefs, values, and attitudes about politics that are widely shared among Korean people (Hong, 1998:100). Political culture is not static, but dynamic, changing slowly over time (Ibid). One of the traditional characteristics of Korean political culture used to be a strong authoritarian tendency (Hong, 1998:102). This authoritarian characteristic in domestic politics changed slowly and gave way to a democratic political culture over time (Hong, 1999:109).

The authoritarian political heritage and the Confucianism, legacies of Japanese colonial rule, and the division of the country all created obstacles against the development of democracy in Korea. The so-called “Korean-style democracy” looked like a liberal democracy from the outside however it was autocratic in nature (Hong, 1998:104). As Seo argues in his book, presidents mostly changed the constitution to strengthen their political power. The practices of the authoritarian regimes finally caused distrust and opposition by the people and resulted in the student movement which lasted for 30 years from the 1960 uprisings until the 1990s. The student movement was not only exercised by students, but many other sectors of the society also participated in the demonstrations. Authoritarian leaders did not tolerate opposition and demanded loyalty from their followers (Hong, 1998: 104). Hong (Ibid) argues that the reason for the authoritarian nature of these leaders was, the fact that political leaders and government bureaucrats were not equipped well enough to accomplish democratic goals. In other words, they were born and trained under Japanese rule and affected

by the authoritarian political culture. The government bureaucrats obeyed loyally to those leaders and the leaders' actions were also shaped by this authoritarian culture (Hong, 1998:116).

It was not only the leaders who had been affected by an authoritarian political culture. The traditional mode of thinking in the form of *kwanjon minbi* was also one of the factors which postponed the emergence of a democratic culture in Korean society (Hong, 1998:105). Hong (Ibid) stresses that Korean society's perception of democracy had not developed adequately because of the traditional way of thinking. According to representative democracy, the government is the servant of the people. However, the traditional thinking made Korean people regard the president as a monarch to be respected, obeyed, and whose efforts should be accepted in the name of national security.

Except for the authoritarian political culture, another reason that prevented democratization was the politicization of the military that had not been realized until the military coup in 1961 and the politicized KCIA which was actively surveilling the society and engaging in torture during investigations (Ibid). Moreover, the politicized national police were another instrument used by the three authoritarian regimes. Together with the military, the police were the power that was wounding and killing people during the demonstrations. They were the main tools that were used by the dictators in order to rig the elections in their favor. These factors made it difficult for democratic institutions to emerge in South Korea (Ibid).

According to Hong (1998, p.106), "economic modernization fosters social and political diversity, which in turn stimulates political competition, a requisite for a democratic political system". Poor economic conditions in South Korea changed after the 1980s. The emergence of civil society was one of the reasons for democratization in Korea (Yang, 2008). Capitalist development led to the formation of new social forces and challenge the exclusion made by the regime (Yang, 2008). This can be seen in the strong labor movements, strikes, and rallies made in 1987. The student movement continued for 30 years by increasing capacity, involving more and more civilians, different parts of the society such as taxi drivers who played an important role in the struggle and newly established organizations to its structure. The emergence of a modern industrial society led to a

heterogeneous society and this led to the consolidation of the democratic culture that had been emerging (Ibid). Increasing urbanization also made people exposed to modern ideas and values. The increase in the number of students getting enrolled in education affected their political culture as they acquired democratic values and finally led the democratic movement. Expansion of mass communication was also another factor that affected the political socialization of Korean people (Yang, 2008 & Hong 1998, pp.107-109).

In sum, the plural Korean society that began to emerge in the 1960s due to Park Chung Hee's successful export-oriented industrialization policy developed a democratic culture which got stronger gradually and spread from the students to other parts of the society until it got so strong that it could demolish the tyranny in 1987. It was a long and difficult war for the Korean society that can finally enjoy well-established democratic institutions and representative democracy with a civil society that is gaining more power day by day.

Seo Joong Seok's book will be of interest to scholars interested in the history of the democratization movement and political changes in South Korea. It is a well-organized book that covers most of the events that had a significant impact on the process of democratization. The book explains the historical events that took place in the 60 years period in Korean domestic politics. It is beneficial for a reader who wants to learn about the contemporary history of Korea in a chronology of events. However, it is not a book that discusses or analyzes the dynamics behind the democratization process comprehensively. In order to understand or question the process that Korea has been through, it is recommended that the reader also benefits from other resources to understand the events thoroughly.

List of References

ECKERT Carter J. (2016), Park Chung Hee and Modern Korea The Roots of Militarism 1866-1945. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

Yayın Tanıtımı /Book Review: JEONG, Contemporary History of South Korea...

HONG, Nack Kim (1998), Change and Continuity in Korean Political Culture an Overview, *International Journal of Korean Studies*, Vol 2, No 1, p. 100-120.

SEO, Joong Seok (2007), *Contemporary History of South Korea - 60 Years*. Seoul: The Korea Democracy Foundation.

YANG Seung-ham (2008), 'The Forces that Drove Korea toward Democracy', In *Korea Herald*, the Korean Political Science Association (ed.) *Political Change in Korea*, Seoul: Jimoondang, pp. 11-26.

DOĞU ASYA ARAŞTIRMALARI DERĐİSİ

YAYIN ŞARTLARI

1. Yazılar Doğu Asya bölgesinde bulunan ũlke ve toplumlar ile sınırlandırılacak veya Doğu Asya bölgeleri ile çevre bölge, ũlke toplumlar arası ilişkiler, sorunlara odaklanmış olması gerekecektir.
2. Yazıların daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak için kabul edilmemiŐ olması gerekir.
3. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriler, toplantı ve niteliği belirtilmek Őartıyla kabul edilebilir.
4. Yazılar, önce yayın kurulu tarafından yayın ilkelerine; amaç, konu, muhteva, yazım kurallarıyla ilgili hususlar açısından incelendikten sonra, uygun görũlürse, Danışma Kurulu'nun önerisi doğrultusunda, bilimsel çalışmalarıyla o alanda tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakemlerden olumlu rapor alan yazılar, basılmak üzere sıraya konur. Hakemlerin isimleri gizli tutulur; raporlar beş yıl süreyle saklanır. Yazarlar; hakemlerin ve yayım kurulunun istek, öneri ve uyarılarını dikkate alırlar. Ancak katılmadıkları hususlara ve hakem kararlarına, gerekçelerini belirtmek kaydıyla itiraz edebilirler. Bu durumda editör, başka bir hakemin görüşüne başvurabilir.
5. Yayın Kurulu, biçimle ilgili olarak düzeltmeler ve değişiklikler yapabilir. Hakem görüşleri alındıktan sonra yazarın müracaatı hâlinde yazısının yayımlanıp yayımlanmayacağı kendisine bildirilir.
6. "Yayın Tanıtım ve Değerlendirme" yazıları hakeme gönderilmez. Ancak makale kurallarına uyulur.
7. Yayına kabul edilmeyen yazıların bir sureti istek hâlinde yazara iade edilir.

YAYIN İLKELERİ

Doğu Asya Araştırmaları Dergisi (DAAD), sosyal bilimler alanında yılda iki kez (Bahar ve Güz) yayımlanır. Dergi, özellikle disiplinler arası yaklaşım ile Doğu Asya'nın çeşitli sorunlarını konu edinen bilimsel çalışmalara yer verir. Dergide yayımlanacak makalelerin Doğu Asya'daki ũlke ve toplumların tarihî, kültürü, iktisadi hayatı, siyasal yaşamı; güvenlik ve dış politikası başta olmak üzere ũlkeler, milletler ve etnik gruplar arası ilişkileri, güncel sorunları ile medeniyet tasavvurlarını ilmî bir bakış açısıyla ele alması beklenir. Dergide, Doğu Asya'yla ilgili önemli eser ve kişileri tanıtıp değerlendiren yazılar ile önemli görũlen çeviri yazılar da yayımlanabilir.

Makalelerin Dergide yayımlanabilmesi için, başka bir yerde yayımlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir. Herhangi bir kongre ya da bilgi şöleninde sunulan makalelerde kongre ya da bilgi şöleni adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir. Bir araştırma kurumu ya da fonu tarafından desteklenen çalışmalarda, desteği sağlayan kuruluşun adı ve proje numarası verilmelidir.

Makalelerin Değerlendirilmesi

Aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmış yazılar, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dasad> adresi üzerinden yükleme yapabilirler. Herhangi bir sorun ile karşılaşıldığında ileti (elektronik posta) yoluyla daad@daadtr.com, kamucam13@gmail.com adresi üzerinde dergi yönetimi ile iletişim kurulabilir. Klasik postayla göndermek isteyenler üç (bir adet isimli, iki adet isimsiz) nüsha çıktı ve YD (Yoğun Disk)'si ekli olduğu hâlde büyük boy bir zarf içerisinde gönderilmelidir.

Gelen makale Yayın Kurulu tarafından ön incelemeye alınır. Ön incelemede makale, Dergi'nin yayın ilkeleri ve politikası ile önceliklerine uygunluğu, alana katkısı; ayrıca konu, yazım kuralları ve şekil açısından değerlendirilir. Bu yönleriyle uygun bulunan makaleler ilmî açıdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla kabul görmüş iki hakeme gönderilir. Hiçbir şekilde hakemlere yazarın kimliği ile ilgili bilgi gönderilmediği gibi, yazarlara da hakem adı açıklanmaz. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde makale, üçüncü bir hakeme gönderilebilir. Hakemler tarafından düzeltme istenen makaleler gerekli değişiklikler için yazarına geri gönderilir. Belirli bir süre içinde istenilen düzeltmelerin yapılması beklenir. En az iki olumlu rapor alamayan, düzeltilmesi için yazarına yeniden gönderilen ve belirlenen süre içinde düzeltmeleri yapılmayan makaleler yazarlarına bilgi verilerek yayım sürecinden elenir. İki hakemden "yayımlanabilir" değerlendirmesi alan makaleler yayım sırasına yerleştirilir. Yayına hazır yazılar yayımlanmak üzere sıraya konur. Hakem adları ve yazar adları karşılıklı olarak dergimizde mahfuzdur ve açıklanmaz. Hakem süreci olumlu tamamlanan her yazı yayımlanacaktır. Bu nedenle yazı sahiplerinin yazılarının akıbetini öğrenmek için ayrıca aramalarına gerek yoktur.

Yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarına aittir.

Yazım Dili

Dergi'nin yazım dili Türkiye Türkçesi, İngilizce ve Çince'dir.

ETİK İLKELER

Doğu Asya Araştırmaları Dergisi (DAAD), yayın gönderen yazarlardan aşağıda belirtilen etik kurallara uymaları beklenmektedir.

- Dergiye gönderilen makaleler başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır,
- Yazarlar makalelerinde kullandıkları tüm alıntılarına referans vermiş olmalıdır,
- Yazarlar makaleye bilimsel katkı verdiklerini garanti etmelidir,
- Yazarlar makalenin başka bir kişi ya da kurumun fikri mülkiyet haklarını ihlal etmediğini, intihal içermediğini ve kendi çalışmaları olduğunu garanti etmelidirler,
- Makalede adı geçen tüm yazarlar, gönderilen ve yayınlanan makaleler üzerinde eşit sorumluluğa sahiptir,
- **Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler derginin görüşleri değildir. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.**
- Dergideki tüm haklar saklıdır. Makaleler, derginin adı olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.
- Derginin yazarlarına telif hakkı yoktur.
- Yazışmadan sorumlu yazar adı geçen tüm ortak yazarların yayına ve ortak yazar olarak adlandırılmaya razı olduğunu garanti etmelidir. Çalışmaya önemli bilimsel ve yazınsal katkı sağlayan tüm kişiler ortak yazar olarak adlandırılmalıdırlar,
- Yazarlar gerekli görülmesi halinde makalede yer alan veri setlerine ulaşımı sağlamalıdırlar,

YAYIN ÜCRETİ YOK

Makale gönderimi, makale incelemesi veya yayımı herhangi bir ücrete tabi değildir

TELİF VE YAYIN HAKLARI

Dergide yayınlanması kabul edilen ve yayınlanan yazıların yazılı ve elektronik ortamda tüm yayın hakları **Doğu Asya Araştırmaları Dergisi'**ne aittir.

Yayına kabul edilen makalenin yazışmadan sorumlu yazarı elektronik posta yoluyla aldığı elektronik lisans anlaşmasını tüm yazarlar adına imzalamaktadır.

Gizlilik Beyanı

Bu dergi sitesindeki isimler ve elektronik posta adresleri bu derginin belirtilen amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. Diğer amaçlar veya başka bir bölüm için kullanılmayacaktır.

YAZIM KURALLARI

1. Başlık: Yazının içeriğini yansıtır nitelikte olmalı, büyük harflerle ve koyu karakterlerle 12 punto ile yazılmalıdır.

2. Yazar adı ve adresi: Başlıktan sonra sağa dayalı şekilde, soyadın tamamı büyük harfle olmak üzere unvanıyla (10,5 punto) birlikte yazılmalıdır. Yazarın kurumu, ileti (el-mek) adresi, dipnot hâlinde (10 punto olarak) gösterilmelidir.

3. Öz: 10 punto ile yazının başında, konuyu kısa ve öz bir biçimde ifade eden en az 150, en fazla 250 kelimelik bir özet bulunmalı; özeti bir satır altına, 3-8 kelimedenden oluşan “anahtar kelimeler” yazılmalıdır. Özde, araştırmanın kapsamı ve amacı belirtilmeli, kullanılan yöntem tanımlanmalı ve ulaşılan sonuçlar kısaca verilmelidir. Öz içerisinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir.

Türkçe makalelerde, Türkçe başlık, öz ve anahtar kelimelerin altına yazının İngilizce başlık (title), öz (abstract) ve anahtar kelimeler (key words) eklenmelidir. Bu bölüm soldan 1 cm içeride ve 10 punto ile yazılmalıdır.

İngilizce makalelerde, İngilizce başlık (title), öz (abstract) ve anahtar kelimelerin (key words) altına yazının Türkçe başlık, öz ve anahtar kelimeler eklenmelidir. Bu bölüm soldan 1 cm içeride ve 10 punto ile yazılmalıdır.

Çince makalelerde, Çince başlık, öz ve anahtar kelimelerin altına yazının İngilizce başlık (title), öz (abstract) ve anahtar kelimeler (key words) eklenmelidir. Bu bölüm soldan 1 cm içeride ve 10 punto ile yazılmalıdır.

4. Ana metin:

a. A4 boyutunda kâğıtlara, PS formatıyla, Word 6.0 ve üstü programlarla ve Times New Roman karakterleriyle (Çince makalelerde Microsoft YaHei veya Simsun), 11 punto ve 1 satır aralığı ile paragraf aralarında 6 nk boşluk bırakılarak yazılmış olmalıdır. Metnin gerektirdiği durumlarda, fontlar ayrıca bir dosya hâlinde verilmek kaydıyla, transkripsiyon harfleri kullanılabilir.

b. Konuyu yeterince ifade edebilir, makul ölçüde ve okunabilir olmalıdır. Türkçe ve İngilizce yazılar öz ve kaynakça dâhil 6,500 (altı bin beş yüz) kelimeyi, Çince yazılarda ise 4500 kelimeyi

geçmemelidir. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar, koyu değil eğik harflerle yazılmalıdır.

c. “Giriş”, “Sonuç” gibi başlıklar kullanıp kullanmama, yazarın tercihinin ve konunun gereğine bağlıdır. Sistematik bir düzen sağlamak maksadıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Başlıkların tamamı koyu yazılmalıdır. Ana başlıkların tamamı büyük harfle, ara başlıkların ilk harfleri büyük harfle, alt başlıklar küçük harfle yazılmalı, sonuna iki nokta (:) konularak karşısından devam edilmelidir. Ana, ara ve alt başlıklar aşağıdaki gibi olmalıdır:

ANA BAŞLIK

Ara Başlık

Alt başlık:

ç. Kenar boşlukları 3'er cm. olmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır.

d. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar *eğik harflerle*, alıntılar ise *“eğik harflerle ve tırnak içinde”* yazılmalıdır. Üç satırı geçen aynen alıntılar, tırnak içinde eğik harflerle ve soldan bir cm içeriden verilmelidir. Zorunluluk olmadıkça koyu karakter kullanılmamalıdır.

e. Çizelge, tablo, fotoğraf vb. malzeme, bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalı; kolay anlaşılır ve yalın olmalı, yeterli açıklaması bulunmalıdır. Tablo içindeki yazılar 10 punto karakter ile yazılmalı, ayrıca, tablolar düzenlenmeye elverişli olmalıdır. Dergimizin sayfa marjını aşmamalıdır (genişlik 11,5 cm; yükseklik 16 cm).

A) İMLÂ, DİL VE ÜSLÛP

Özel imlâ gerektirmeyen durumlarda, *TDK Yazım Kılavuzu*'na uyulmalıdır. Dil ve ifade yönünden, bilimsellik dışı unsurlar bulunmamalıdır.

B) KAYNAK GÖSTERME (ATIF):

1. Sadece zorunlu açıklamalarda dipnot kullanılmalı, diğer atıflar metin içinde gösterilmelidir. Metin içinde kaynak gösterirken parantez işareti içinde olacak şekilde, yazarın soyadı, eserin yayımlandığı yıl, iki nokta -boşluk- ve sayfa numarası sırasıyla yazılmalıdır.

Örnek: (Kut, 1999: 16), (Wang, 2017:21)

Yazar eserini Soyadı Kanunu'ndan önce vermişse yazar adı yazılmalıdır.

Örnek: (Muallim Naci, 1297: 213)

2. Aynı konuda birden fazla kaynağa atıf yapılacaksa, aralara noktalı virgül (;) konulmalıdır

Örnek: (Karluk, 2007: 194; Dünder 2011: 87)

3. İki yazarlı çalışmalara değinilirken araya tire (-) işareti konularak gösterilmelidir

Örnek: (Karluk-Wang, 2007: 211)

İkiden fazla yazarlı kaynaklarda ise ikinci yazarın soyadından sonra (vd.) kısaltması konulmalıdır.

Örnek: (Kutlar vd. 2012: 99)

4. Aynı yazara ait, aynı yıl içinde birden fazla esere atfı yapılacaksa "1949/1.; 1949/2.:" biçiminde gösterilmelidir, kaynakçada da aynı şekilde belirtilmelidir.

Örnek: (Yang, 1981/1), (Yang, 1981/2)

5. Atfı yapılan eser -ansiklopedi vb.- birden fazla ciltten oluşuyorsa (:) işaretinden sonra, kaçınıcı cilt olduğu belirtilmelidir.

Örnek: (Köprülü, 1967: 5/213)

6. El yazması bir eser kaynak gösterilecekse yazar adından sonra (yz.) kısaltması verilmeli, iki noktadan sonra gerekiyorsa varak / sayfa numarası belirtilmeli; tam künye kaynakçada gösterilmelidir:

Örnek: (Nef'î yz.: 45b)

7. Arşiv belgeleri kaynak gösterilirken metin içinde kısaltma yapılarak gibi verilip açılımı kaynakçada gösterilmelidir.

Örnek: (BOA Mühimme, 15: 25)

8. Dipnot açıklamalarında atfı yapılacaksa orada da aynı usul takip edilmelidir.

Örnek: Bu konuda geniş bilgi için bk. Lin Yutang 1934: 189-207; Karadağ 2017: 220; Şenzo 2000: 93.

C) KAYNAKÇA (BİBLİYOGRAFYA) DÜZENLEME

1. Yazarların soyadına, göre sıralanmalıdır. Soyadı Kanunu'ndan önceki eserlerde yazarın adı esas alınmalıdır.

2. Bir yazarın birden fazla eserine yer verilecekse yayım tarihi eski olandan yeni olana doğru sıralanmalıdır.

3. Kaynağın künyesini verirken sıralama şu şekilde olmalıdır:

a) Kitaplar için: Aralara virgül işareti konmak üzere; yazar soyadı (büyük harflerle), adı, kaynağın yayım tarihi -yazar adıyla tarih arasına virgül konulmaksızın- tarih (parantez içinde), kitap adı (*italik*) ve varsa çevirenin adı (parantez içinde), yayınevi veya yayımlayan kurum, yer adı.

Kitap kaynakçası örneği:

QARLUQ, Abdureşit C. (2006), *Sarı Uygurların Sosyo-Kültürel Yapısı*, Atılım Yay., Ankara.

YU Fuzeng/于富增 (2009), “Reform ve Açılma” 30 yıllık Süreçte Çin’e Gelen Uluslararası Öğrenci Eğitimi/改革开放 30 年的来华留学生教育, Pekin Dil Üniversitesi Yayınevi/北京语言大学出版社.

b) Makaleler, bildiriler ve ansiklopedi maddeleri için: Yazar soyadı, adı, kaynağın yayın tarihi -yazar adıyla tarih arasına virgül konulmaksızın-tarih (parantez içinde), makale / bildiri / madde başlığı (“tırnak içinde”), süreli yayın / bildiri kitabı / ansiklopedi adı (*italik*), belliyse cilt (C), sayı (S), sayfa(lar) (s.). Yayımlanmış bildirimlerde de bildiri kitabının basım tarihi (yıl) ile birlikte sempozyum / kongre vb. toplantının düzenleniş tarihi de bulunmalıdır. Yayımlanmamış bildirimlerde bildirin sunum tarihi, toplantıyı düzenleyen kurum, toplantının düzenleniş günleri belirtilmelidir.

Makale kaynakçası örneği:

KARLUK, Abdureşit Celil (2001), Çin Halk Cumhuriyeti’nde Sosyo-Ekonomik Kalkınma Girişimleri ve Reformlar, *Kök Araştırmaları, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmaları*, Cilt I, Sayı III, Ankara. S. 265-283.

HU, Angang 胡鞍钢 (2005), Çin Kalkınma Modeli Üzerine Düşünceler/关于中国发展模式的思考, *Tianjin Sosyal Bilimler Dergisi/天津社会科学*, Sayı.4/4 期, s. 25-30.

Bildiri kaynakçası örneği:

KOZ, M. Sabri (2004), “Belli Mahlaslar Üzerinden Şiir Söyleme Geleneği ve Türkiye’de Yazılan Alevi-Bektaşî Cönk ve Mecmualarındaki Hatâî Mahlaslı Şiirler”, *I. Uluslararası Şah İsmail Hatâyî Sempozyumu Bildirileri*, 9-10-11 Ekim 2003, Haz.: Gülağ Öz, ATO Yayını, Ankara, s. 184-217.

Elektronik Kaynakça Örneği:

Racism With Chinese Characteristics: The Laundry Detergent Ad and Han Privilege, <https://thedi diplomat.com/2016/06/racism-with-chinesecharacteristics-the-laundry-detergent-ad-and-hanprivilege/> Erişim: 25.12.2017);

Ansiklopedi maddesi örneği:

PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1967), “Kemâl Paşazâde”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, MEB Yayını, Ankara, s. 561-566.

c) El yazması eserler için eserin yazarı belliyse önce yazar adı, parantez içinde “yazma” kısaltması olarak (yz.) ibaresi, sonra sırasıyla eserin adı (*italik*), bulunduğu kütüphane, koleksiyon ve numarası ve -gerekliyorsa-sayfa numaraları yazılmalıdır.

El yazması eser örneği:

a) Mecmua-i Eş’âr (yz), Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, Nu. 5335.

b) Âlî b. Mustafa (yz), *Nasîhatü’s-selâtîn*, Ali Emiri Millet Kütüphanesi, Şer’iyye, Nu. 611.

Güz/Fall 2021

İçindekiler/Contents

İletişim Bilgileri

Haberleşme adresi:
İlk yerleşim mahallesi, 1936.
Cadde, No.64/B16,
Yenimahalle, Ankara

E-Posta: abdurreisit.karluk@hbv.edu.tr
kamucam13@gmail.com
halkukaradag@gmail.com

www.dergipark.gov.tr/dasad

ISSN: 2587-1919

E-ISSN: 2619-953X

Abdürreşit C. KARLUK

Takdim/Editorial

Araştırma Makaleleri/Research Article

Aygul AGAYEVA

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Çin'in Avrasya Enerji Jeopolitiği
Politikası: Orta Asya Örneği
China's Eurasian Energy Geopolitical Policy in The Post-Cold War
Era: The Case Of Central Asia

1-14

Haluk KARADAĞ

Enhancing Economic Security of China Thorough the Strategic
Cooperation in The Arctic: The Polar Silk Road Initiative
Arktik'te Stratejik İşbirliği Yoluyla Çin'in Ekonomik Güvenliğini
Artırmak: Kutup İpek Yolu İnisiyatifi

15-27

İlknur SERTDEMİR

Çin Düşünce Geleneğinde İnsan Doğası Kurumu ve Ahlaki Davranış
Yöntemleri

Human Nature Theory in Chinese Traditional Thought and The
Methods of Ethical Behavior

28-53

Enes DOĞANLAR

Büyük Güç Rekabeti, Jeopolitika ve Asimilasyon Gölgesinde
Çin'in Doğu Türkistan Stratejisi
China's East Türkistan Strategy in The Shadow of Great
Power Competition, Geopolitics and Assimilation

54-80

Kıvılcım AKKOYUNLU ERTAN

Tayvan'da Kentsel Politikalar
Urban Policies in Taiwan

81-112

Doğan DURNA

Tayvan Gayrimenkul Piyasası ve Vergilendirme
Taiwan Real Estate Market and Taxation

113-129

Değerlendirme Makalesi/ Review Article

Derviş Ulaşhan ERASLAN

Bağımsızlığının 30. Yılında Kırgızistan'ın Çin Halk Cumhuriyeti ile
Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Sorun Alanlarına Genel Bir Bakış

130-148

Bölge Uzmanı ile Söyleşi / Interview with Regional Expert

Altay Atlı/Konuşan: Berkan KARAMURTLU

149-168

Yayın Tanıtımı / Book Review

Taner SABANCI: Kılıcın Efendileri 1: SAMURAY

169-180

Yayın Şartları, İlkeleri ve Yazım Kuralları

181-187